

Listy

Ročník 21
Cena 30 Kč / 1,20 €

12
2014

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Radovan Čaplovič – Pražská reminiscencia na Vavra Šrobára a vznik Československa • Jozef Beňovský – Na lodi plnej vody (2. časť) • Pavel Pafko – Utrpenie Slovákov • Mirjana Šišoláková – Z vidieckeho kostolíka na svetové operné javiská • Vlado Štancel – Nad listami čitateľov • Stanislav Brouček – Svět a domov ve vzpomínkách a tvorbě Blanky Votavové • Igor Válek – Knihy a Vianoce • Petra Weissová – Keď som šéfovala v Afganistane • Jarmila Wankeová – Suchoňova Angelika na scéne ND • Miroslav Meňher – Med ako liek • Marta Adlerová – Geocaching • Zuzana Štancelová – Koncert Prekvapenie • Ľuboslav Moza – Novoročné umenie • Irena Ďuríková – Kaa-wa: Šperky s príbehom • Helena Nosková – XI. medzinárodná konferencia slovenských stredoškôľakov v ČR a ich hostí v Bruntále • Karol Pajer – Hrdina boja proti fašizmu • Ľuboslav Moza – Vladimír Popovič • Zuzana Štancelová – Pavol Goliáš / rozhovor • Príloha Študentské listy • Príloha Plesové listy

Programy DOMUS SM v ČR a KSK v decembri a januári 2014-2015

Výstava spolku DETVAN

2. decembra 2014 - 13. januára 2015

Krajská vědecká knihovna Liberec

Připravili SNK v Martine, DOMUS SM v ČR a KVK Liberec.

Karol Pajer – hrdina odboja proti fašizmu

15. decembra 2015 17.00 hod.

Galéria DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

Výstavu, ktorá potrvá do 25. 1. 2015, pripravil DOMUS SM v ČR

Prezentácia novej knihy Vlada Štancela Milka

14. januára 2015

Palác knihy Luxor, Václavské náměstie, Praha 1

Vernisáž výstavy spolku Detvan

15. januára 2015 17.00 hod.

Galéria DNM

Výstavu pripravili SNK v Martine a DOMUS SM v ČR.

Výstava potrvá do 20. 1. 2015

MILINA ZIMKOVÁ: SMARAGDOVÁ DOSKA

21. januára 2015 18.00 hod.

Galéria SI

Výstava predstaví výber diel autorky z posledných štyroch rokov. Pripravil Spolok výtvarníkov Slovenska a SI.

Prednáška o II. svetovej vojne a hrdinovi odboja proti nacizmu vo Francúzsku Karolovi Pajerovi

22. januára 2015 17.00 hod.

Galéria DNM

Prednáška s výstavou o II. svetovej vojne pre študentov stredných škôl s projekciou slovenského celovečerného filmu Krok do tmy

23. januára 2015 14.00 hod.

Spoločenská sála DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

CHAVIVA REICK: NÁVRAT DO EURÓPSKEJ PAMÄTI

27. januára 2015 18.00 hod.

DNM, Vocelova 602/3

Medzinárodný projekt, podporený z programu Európa pre občanov, ktorého cieľom je oživiť pamiatku Ch. Reick, rodáčky z Radvane pri príležitosti 100. výročia jej narodenia a 70. výročia jej úmrtia. Súčasťou projektu je dokumentárny film o Ch. Reick *Návrat do boriaceho domu*, ktorý predstavuje život tejto pozoruhodnej ženy. Pripravili Múzeum SNP v Banskej Bystrici, ANZIO s.r.o., DOMUS SM v ČR a SI.

Redakcia sa ospravedľňuje za omyly, ktoré sa vyskytli v Listoch Slovákov a Čechov č. 11. Na s. 21 a 22 v textovej a obrazovej správe z premiéry slovenského filmu Krok do tmy je nesprávne uvedené meno režiséra Miloslava Luthera ako Miroslav Luther. Na skupinovej fotografii je uvedený Alexander Brocko, namiesto Alexandra Brocko. Na s. 22 je vedľa Miloslava Luthera, Mirky Spáčikovej a Zuzany Míniáčovej emeritný riaditeľ NFA Vladimír Opěla. Autorom všetkých fotografií je Alexandra Brocko. Všetkým menovaným sa ospravedľňujeme.

Domus
DOKUMENTAČNÍ A MUZEJNÍ STŘEDISKO
SLOVÁKŮ V ČESKÉ REPUBLICE

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

HA
GUE
GA
G

KSK KLUB
SLOVENSKEJ
KULTURY

Slovenské združenie Limbora Etnica Slovenský inštitút Detvan DNM
Vás srdečne pozývajú na jubilejný 25.ročník slávnostného programu

VIANOCE S LIMBOROU

13.12.2014 18:00

v Divadle „U Hasičů“
Římská 45, Praha 2

účinkujú súbory:
Limbora, Limborka, Malá Limborka,
a hostia z Kysúc

Zvyky a obyčaje s atmosférou predvianočného času a slovenských Vianoc.
Ochutnávka typických vianočných dobrôt – kapustnica, oblátky, ...

Program s finančnou podporou: MK ČR, ÚSZ SR, MŠMT, M. m. Praha
Kontakt: www.limbora.cz, vstupenky v divadle

zmena programu vyhradená

Majiteľ výstavy: Ing. Juraj Nedorost

Termín: vernisáž 15.12.2014 17.00 hod
Galerie DNM, Vocelova 3, Praha 2

Výstava se uskuteční díky finanční podpoře MHMP, MŠMT a MK

Krajská vědecká knihovna Liberec
Dokumentační a muzejní středisko Slovenské menšiny v ČR
a
Slovenská národní knihovna
Vás srdečně pozývají na otvorení výstavného projektu

Detvan
Slovenský spolk Detvan v Prahe
(1981 - 2014)

Praha, Galérie DNM, Vocelova 602/3
15. 1. 2015 - 30. 1. 2015

Výstava vznikla pri príležitosti 130. výročia vzniku Spolku Detvan

beetle MIRIUS KINO LUCERNA

SI VÁS DOVOLUJÚ POZVAŤ NA SLÁVNOSTNÚ PREMIÉRU,
KRITIKMI I LAICKOU VEREJNOSŤOU NA SLOVENSKÚ
VYSOKO OCEROVANÉHO DOKUMENTÁRNEHO FILMU

HRANA

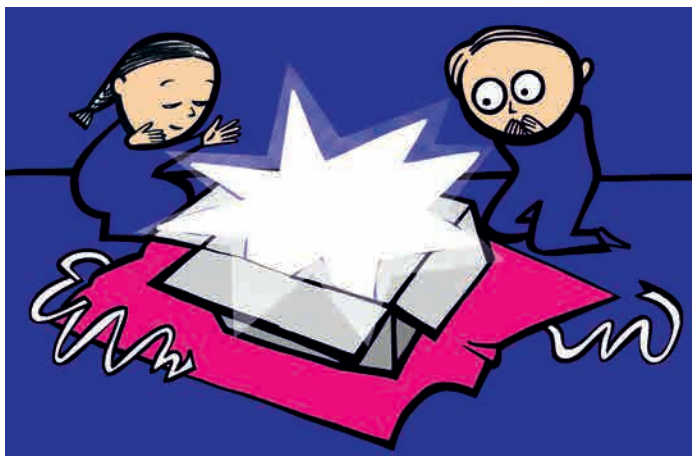
4 FILMY O MAREKVI BREZOVSKOM
PROJEKCIJA SA KONÁ ZA ÚČASTI TVORCŮV
17. DECEMBRA 2014 O 18:30 HOD. V KINE LUCERNA
(VODIČKOVA 36, PRAHA 1)

Film je svedectvom o krátkom, ale mimoriadne dynamickom živote jedného z najtalentovanejších slovenských hudobných skladateľov novej doby, ktorý vo veku 20 rokov zomrel na predĺženú chorobu. Film je zároveň aj správou o celej jednej generácii, ktorá dospievala v chaotickom prevratovom období, v ranej polovici deväťdesiatych rokov 20. Storočia, pre ktorú sa stala hudba Mareka Brezovského jej bytostným výrazikom a znie v jej srdciach ako hymnus.

beetle POKROKOVÝ FILM STUŽBA ekran ovf rvs

Slovo redaktora

Vážení a milí čitatelia,

rok sa opäť nachýlil a pomaly sa končí. Míňajú sa stále pomerne teplé, hoci zamračené dni neskorej jesene. Čakáme na strieborné mrazíky a poletujúce snehové vločky, možno márne. Vianočnú náladu vyvoláva len vianočná výzdoba výkladov a reklamy vyzývajúce k veľkému konzumu, ktorý v posledných rokoch nahradzuje čaro Vianoc, dní pokoja. Listy sa ako obvykle dostanú do vašich schránok a možno aj rúk v dňoch tesne pred Silvestrom. Bude už po hlavnom predvianočnom zhone i po pokojnom prežití hlavných vianočných sviatkov. Možno privítate chvíľku rozptýlenia a prečítate si niektoré články. Pre niektorých ľudí, vrátane členov našej redakcie, aj tieto dni patria k dňom sviatočným. Ako keby to boli sviatky o čosi menej dôležité, ale o to slobodnejšie. Darčeky už sme stihli rozdať, dostať i potešiť sa z nich. Prebrali sme sa z narkózy vianočných programov, vrátane rozprávok, ktoré nám štedro ponúkala televízia. Čaká nás veselý Silvester a slávnostný vstup do nového roku. Prijemné dni, v ktorých už zasa sem-tam svieti skromné slniečko. Šedivé dni, často i daždivé, ustúpia do pozadia a my začneme veriť v príchod novej jari. Tak ako kedysi dávno naši predkovia, ktorí verili v slnovrat a vítali ho práve v týchto dňoch. Tieto dni v nás vyvolávajú spomienky, podnecujú k zamysleniu i rozjímavaniu, ktoré kedysi k Štedrému večeru a dňu Božieho narodenia neodmysliteľne patrili. Zdá sa, že práve ony poskytujú tiež možnosť takpovediac nového nadýchnutia a vyzývajú nás k novým alebo opätovným rozhodnutiam byť dokonalejšími, lepšími, pokiaľ možno i úspešnejšími. Iste týmito rozhodnutiami nemyslíme len na seba. Naopak, chceme zdokonalením seba spríjemniť život tým, ktorí s nami žijú, stretávajú sa.

Dovoľte, aby sme Vám zaželeli do nového roku veľa zdravia, šťastia, radosti z práce a mnohých ďalších činností; aby ste sa stretávali s príjemnými ľuďmi, aby ste žili v otvorenej spoločnosti a cítili sa dobre v celom roku 2015.

Vaša redakcia

OBSAH

Pražská reminiscencia na Vavra Šrobára a vznik Československa	2
<i>Radovan Čaplovič</i>	
Na lodi plnej vody (2. časť)	4
<i>Jozef Beňovský</i>	
Utrpenie Slovákov	7
<i>Pavel Paľko</i>	
Z vidieckeho kostolíka na svetové operné javiská	8
<i>Mirjana Šišoláková</i>	
Nad listami čitateľov	12
<i>Vlado Štancel</i>	
Svet a domov ve vzpomínkách a tvorbe Blanky Votavové....	13
<i>Stanislav Brouček</i>	
Knihy a Vianoce	15
<i>Igor Válek</i>	
Keď som šéfovala v Afganistane	17
<i>Petra Weissová</i>	
Suchoňova Angelika na scéne ND	18
<i>Jarmila Wankeová</i>	
Med ako liek	19
<i>Miroslav Meňher</i>	
Geocaching	20
<i>Marta Adlerová</i>	
Koncert Prekvapenie.....	22
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Novoročné umenie	24
<i>Luboslav Moza</i>	
Kaa-wa: Šperky s príbehom	26
<i>Irena Ďuríková</i>	
XI. medzinárodná konferencia slovenských stredoškôľakov v ČR a ich hostí v Bruntále	27
<i>Helena Nosková</i>	
Hrdina boja proti fašizmu	28
<i>Karol Pajer</i>	
Vladimír Popovič	29
<i>Luboslav Moza</i>	
Rozhovor - Pavol Goliáš	31
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Príloha Študentské listy (I – IV)	
Príloha Plesové listy (I – IV)	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Šéfredaktor Mgr. Vlado Štancel, tel.: 606 928 876; Výkonná šéfredaktorka: PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370; Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093; Milan Šmíd, tel.: 604 545 555 • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič • e-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz, vlado.stancel@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • Grafická úprava: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 16. 12. 2014 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 Euro • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číslo účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Obálka: Dušan Grečner – Hodina modrých slonov, akvarel a tempera (časť)

Pražská reminiscencia na Vavra Šrobára a vznik Československa

Pred rokom 4. novembra bola na vile na pražských Vinohradoch na Šrobárovej ulici slávnostne odhalená pamätná tabuľa jedného z „mužov 28. októbra“, československého politika Vavra Šrobára.

Samotný akt odhalovania pamätnej tabule V. Šrobárovi v Prahe

Nad slávnostným podujatím prevzali záštitu vtedajší predseda vlády Českej republiky Jiří Rusnok, predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico, minister kultúry Slovenskej republiky Marek Maďarič a vtedajší minister kultúry Českej republiky Jiří Balvín. Spomienkovej akcie, ktorá sa uskutočnila

Pamätná tabuľa V. Šrobárovi je dielom slovenského výtvarníka a sochára Patrika Kovačovského

najmä pri príležitosti 95. výročia založenia samostatného Československa, sa osobne zúčastnili minister kultúry Slovenskej republiky Marek Maďarič, minister kultúry Českej republiky Jiří Balvín a ďalší vzácní hostia. Minister M. Maďarič zdôraznil význam osobnosti Vavra Šrobára najmä v jeho politickej angažovanosti pri vytváraní a vzniku Československa. Jeho český partner – minister J. Balvín, ocenil, že sa na mieste odhalovania pamätnej tabule stretávajú v priateľskej atmosfére dva národy, ktoré sú si aj 20 rokov po oficiálnom rozdelení spoločného štátu veľmi blízke. Autorom diela je popredný slovenský výtvarník a akademický sochár Patrik Kovačovský. Akcia bola súčasťou Česko-Slovenských a Slovenských krajských dní v Českej republike a Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti v roku 2013 a realizovali ju Česko-Slovenská spoločnosť Bratislava a Slovensko-Česká spoločnosť Praha v spolupráci s Juris Real, spol. s r.o.

Akcie sa okrem iných účastnili zľava: vtedajší senátor Senátu PČR Jaromír Štětina, minister kultúry SR Marek Maďarič, vtedajší minister kultúry ČR Jiří Balvín a veľvyslanec SR v ČR Peter Weiss

Sprievodnými podujatiami bola medzinárodná konferencia historikov a politológov „Dr. Vavro Šrobár a jeho zástoj pri vzniku a budovaní Česko-Slovenska“, ktorá sa konala pod záštitou oboch vtedajších ministrov školstva ČR a SR v dňoch 4. – 5. 11. 2013 v spoločenskej sále Domu národnostných menšín a spomienkový večer na výročie vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov spojený s prezentáciou knihy „Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník“ v priestoroch Slovenského inštitútu v Prahe, na ktorom boli osobne prítomní minister školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky Dalibor Štys a minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič. Týmito akciami, ktoré pripravili Slovensko-Česká spoločnosť Praha a Česko-Sloven-

Pozvánka na slávnostné odhalenie pamätnej tabule

ČESKO-SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ • SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLOČNOSŤ
• JURIS REAL, spol. s r.o.

Vás srdečne pozývajú na slávnostné odhalenie pamätnej tabule česko-slovenskému politikovi VAVROVI ŠROBÁROVI [1867 - 1950]

príležitosti 95. výročia vzniku Československa v rámci Česko-Slovenských a Slovenských dní v Českej republike a Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti v roku 2013.

Záštitu prevzali: predseda vlády Českej republiky **Jiří Rusnok** • predseda vlády Slovenskej republiky **Robert Fico** • minister kultúry Českej republiky **Jiří Balvín** • minister kultúry Slovenskej republiky **Marek Maďarič**

4. 11. 2013 14.00
VILA ŠROBÁROVA 2100/ 49, PRAHA 3 - VINOHRADY

folklórny súbor LIMBORA Boris Kráňák

podporili: Miroslav Pěkník, predseda vlády Slovenskej republiky a J. Hrabec, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

podporili: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

CZ: +420 608 766 658, slocepj@gmail.com SK: +421 905 827 090, ceslospj@gmail.com

POZÝVAJÚ: ČESKO-SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLOČNOSŤ

PODPORILI: SLOVENSKÝ KASPOL ČESKOSLOVENSKÝ KASPOL

ÚSTAV POLITICKÝCH VIED SAV
OSOBNOSTI SLOVENSKEJ POLITIKY

DR. VAVRO ŠROBÁR
politik, publicista
a národnoosvetový
pracovník

MIROSLAV PEKNÍK
a kolektív

SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLOČNOSŤ • ČESKO-SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ
• ÚSTAV POLITICKÝCH VIED SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V BRATISLAVE

Vás srdečne pozývajú na vedeckú konferenciu: Dr. Vavro Šrobár a jeho zástupci pri vzniku a budovaní Československa a na spomienkový večer na vznik spoločného štátu spojený s prezentáciou knihy: Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník

Podujatia sa uskutočnia pri príležitosti 95. výročia vzniku Československa v rámci Česko-Slovenských a Slovenských dní v Českej republike a Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti v roku 2013.

Záštitu nad konferenciou prevzali:
• minister školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky **Dalibor Štys**
• minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky **Dušan Čaplovič**

podporili: Miroslav Pěkník, predseda vlády Slovenskej republiky a J. Hrabec, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

podporili: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

4. 11. 2013 od 8.30 do 12.30
5. 11. 2013 od 8.30 do 12.00
SPOLOČENSKÁ SÁLA, DOM NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN, VOCELOVA 602/ 3, PRAHA 2

4. 11. 2013 18.00
MODRÁ SÁLA, SLOVENSKÝ INŠTITÚT, JILSKÁ 450/ 16, PRAHA 1

Miroslav Michela

Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

CZ: +420 608 766 658, slocepj@gmail.com SK: +421 905 827 090, ceslospj@gmail.com

POZÝVAJÚ: SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLOČNOSŤ SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLOČNOSŤ

PODPORILI: SLOVENSKÝ KASPOL ČESKO-SLOVENSKÝ KASPOL

Pozvánka na vedeckú konferenciu a slávnostný večer

ská spoločnosť Bratislava v spolupráci s Ústavom politických vied Slovenskej akadémie vied, **sme chceli prispieť k významnému výročiu založenia Československej republiky a taktiež si uctiť osobnosť Vavra Šrobára a jeho význam pri vzniku a budovaní Československa.** Vavro Šrobár mal tri zlomové momenty štátnického rozmeru. Bol jediným Slovákom „z piatich mužov“ domáceho odboja, ktorí stáli pri vyhlásení vzniku prvej ČSR 28. októbra 1918 v Obecnom dome v Prahe. Neskôr ako ministra s plnou mocou pre správu Slovenska ho vyslali na Slovensko, kde postupne v Skalici, Žiline a Bratislave spolu so svojou „vládou“ (referenti) organizovali štátnu správu nového štátu. Tretím jeho významným zlomovým momentom v kariére v prospech Československa bolo jeho zapojenie do činnosti odbojových skupín po vzniku vojnového slovenského štátu v roku 1939 a následne pri konštituovaní ilegálnej Slovenskej národnej rady v roku 1943, keď sa stal jedným z predsedov za občiansky odboj. Práve táto

Slávnostný spomienkový večer v Slovenskom inštitúte okrem iných a veľvyslanca SR v ČR P. Weissa (zľava) poctili svojou účasťou vtedajší ministri školstva ČR a SR Dalibor Štys a Dušan Čaplovič, moderátor večera historik Miroslav Michela a za spoluorganizátorov Miroslav Pěkník, riaditeľ ÚPV SAV

Slovenská národná rada sa stala v roku 1944 aj vedúcim orgánom Slovenského národného povstania. **Tienistou stránkou jeho pôsobenia bola účasť v komunistickvej vláde, teda keď po februári 1948 vo veku 81 rokov prijal ministerský post v Gottwaldovej vláde.**

Pochopiteľne ďalším zámerom a cieľom odhalenia pamätnej tabule v Prahe politikovi, lekárovi, pedagógovi a publicistovi V. Šrobárovi bolo upevňovanie česko-slovenských vzťahov a vzájomnosti, ďalej šírenie dobrého mena, prezentovanie a propagácia slovenskej kultúry a umenia v Českej republike prostredníctvom vytvorenia umeleckého diela slovenským výtvarníkom Patrikom Kovačovským. V neposlednom rade významom projektu a akcie bolo prispieť aj k upevňovaniu a prehĺbovaniu česko-slovenských, resp. slovensko-českých vzťahov na kultúrno-spoločenskom, ale taktiež i politickom poli. Touto našou aktivitou sme chceli nadviazať na dve predchádzajúce slávnostné podujatia, ktoré organizoval Klub slovenskej kultúry. Odhalenie pamätnej tabule Milanovi Hodžovi na Hodžovej vile na Zapovej ulici na pražských Hřebenkách v roku 2001 a pamätnej tabule s bustou Cipriána Majerníka na budove v Prahe-Holešovicach, kde mal C. Majerník svoj ateliér, pričom sa akcia konala pri príležitosti 30. výročia založenia Klubu slovenskej kultúry v roku 2007.

Sme presvedčení, že pamätná tabuľa V. Šrobárovi je hodnotným umeleckým dielom, ktoré ocenia aj budúce generácie a že sa nám podarilo úspešne prispieť k ucteniu si pamiatky Vavra Šrobára a v neposlednom rade k významnému výročiu založenia československého štátu v Prahe.

Radovan Čaplovič

Na lodi plnej vody II. časť

Busta Milana Hodžu na Gymnáziu M. Hodžu v Sučanoch

Pokračovanie z č. 11

V minulom čísle Listov Slovákov a Čechov... sme uverejnili časť zaujímavých výňatkov zo študentských esejí, ktoré sa pregnantne a úprimne vyjadrujú k súčasnosti Slovenska a k odkazu Milana Hodžu. V tomto čísle uvádzame ďalšiu. Možno to vyznieva tak, že nejaký mladý chalan povrchne posudzuje hospodársky stav Slovenska, ale ten mladý chalan onedlho vyštuduje a bude sa uchádzať o svoje miestečko v ekonomickom systéme našej malej krajiny. Nevie, ako ostatní študenti, ale mne do predstáv o mojej budúcnosti nezapadá vystáť si radu na podporu v nezamestnanosti, sociálne dávky, alebo každodenné bezvýznamné hľadanie pracovných ponúk.

Ak nechceme, aby všetci vzdelaní mladí ľudia hneď po vyštudovaní odchádzali pracovať do zahraničia, kde svojimi nápadmi, inováciami a schopnosťami rozvíjajú systém a hospodárstvo cudzích krajín, ktoré môžeme brať aj ako konkurentov, čo sa svetového trhu týka, je potrebné im vytvoriť pracovné miesta doma, kde by sa mohli plne rozvíjať a aby nežili, ako sa hovorí „z ruky do úst“, pretože mladý človek zväčša nemá rodinu, nemá trvalé záväzky, ktoré by ho tu držali a ak mu nebude dobre, nemá dôvod sa tu celý život trápiť. Tým nechcem povedať, že by mal každý dostať kráľovský plat, ale nech dostane aspoň možnosť ukázať, že chce a aj vie, a nech je spravodlivo ohodnotený jeho pracovný výkon a nasadenie. Ak budú tieto kritériá splnené, väčšina ľudí zostane doma, vo svojej krajine...

Dominik Kohút, Trenčianske Teplice

Čo sa teda nezamestnanosti týka, sama nemám nijaké skúsenosti, pretože som stále iba študentka. Nemôžem vedieť, aké to je nemať či stratiť prácu. Mali by sme sa snažiť všetci ako jeden celok, aby ľudia naozaj mali prácu, a nie len podpory. Je ťažko navrhnúť konkrétne riešenia, pretože aj tak to nezávisí od nás, všedných ľudí. V prvom rade treba chcieť niečo skutočne zmeniť a až potom začať konať. Naše Slovensko je krásna krajina, preto si ju treba vážiť. Všetci tu žijeme ako jeden národ, treba si pomáhať a spoločne hľadať východiská na riešenie takýchto problémov, akým je práve aj nezamestnanosť. Musíme sa snažiť pre lepší život, pre nás všetkých, pre naše budúce generácie.

Je pravdou, že nezamestnanosť nie je len nejaká formalita, nejaký údaj z masmédií. Je to vážny problém celej spoločnosti. A nielen hospodársky. V skutočnosti nezamestnanosť naozaj narúša ľudské hodnoty a môže ich aj natrvalo rozvrátiť. Napríklad ak človek, ktorý je živiteľom rodiny, stratí prácu. Nedokáže sa cez to preniesť, utápa sa v beznádeji, nevie, z čoho bude živiť svoju rodinu. Ak sa práve takémuto človeku nepodá pomocná ruka, môže skončiť naozaj zle. Preto sa musíme snažiť, aby takýchto prípadov v našej spoločnosti bolo čo najmenej. Týmto ľuďom treba pomôcť, nie ich zavrhnúť, pohrdáť nimi, pretože nikdy nevieme, či sa niečo podobné nestane aj nám.

Kristína Čelková, Domaníža

Keď sa ekonomika ocitne v kritickom stave, pre spoločnosť je veľmi ťažké zachovať morálne hodnoty. Nezamestnanosť spôsobí to, že ľuďom zoberie príležitosť využiť svoj potenciál na to, aby do spoločnosti prispievali prácou, ktorá je vnímaná ako určitá hodnota. Keďže široké masy ľudí túto hodnotu spoločnosti poskytnúť nemôžu, nevráti sa im v podobe odmeny. Tým u nich vzniká pocit bezmocnosti – ich celoživotné úsilie vyšlo nazmar. Čo je horšie, neexistuje pre nich žiadny spôsob, ako získať prácu naspäť. Vtedy spoločnosť pre týchto ľudí prestáva byť tým, čím bola v minulosti. Nadobúda inú formu, v ktorej už naďalej neplatí, že sa ľuďom práca vráti v inej podobe. Spoločnosť túto možnosť poskytuje iba bohatým, ktorí si aj za cenu zníženia životnej úrovne väčšinou svoju prácu dokážu udržať. Problém je hlavne v tom, že počas zlej ekonomickej situácie spoločnosť plní svoju úlohu iba pre majetnejšiu skupinu obyvateľov, zatiaľ čo tým chudobnejším už nemá čo ponúknuť. Sociálne problémy je síce možné aspoň čiastočne vyriešiť podporou v nezamestnanosti, miesto v spoločnosti, ktoré človeku zabezpečuje práca, sa však nahradiť nedá.

Jakub Straka, Martin

Neradno od mladých generácií očakávať veľkú lásku k vlasti, ak ona samotná nie je schopná im poskytnúť priestor na rozvoj a seba-realizáciu. Myslím tým nedostatočné a chatrné vybavenie mnohých škôl, ale aj vysokú nezamestnanosť. Dnes, v ďalšom tisícročí od Milana Hodžu, vidíme následky, na aké on upozorňoval.

Medzi takéto následky patria školy, ktoré síce môžu byť kvalitné vďaka svojim profesorom a uplatnením absolventov, avšak nie vybavením. Aj dnes nájdeme na Slovensku, dokonca aj v Bratislave, školy, ktoré síce majú vodovod, ale na vyšších poschodiach voda z vodovodných kohútikov raz tečie a raz nie.

Martin Lukáč, Bratislava–Ružinov

Môj otec je nezamestnaný na invalidnom dôchodku a nie je šanca, že by dostal nejakú prácu. Moja matka zas pracuje len na polovičný úväzok v priemysle, ktorý je tu na Orave dosť výnosný, a síce s korbáčmi a syrovými výrobkami, no ako zamestnanec dostáva smiešny plat, ktorý jej nestačí ani na zaplatenie účtov. Obaja však pre mňa vždy chceli niečo lepšie. Naučili ma, že ak nechcem dopadnúť ako oni, musím pre to niečo spraviť. Preto chcem bojovať proti dnešnej situácii a chcem sa postaviť tomu, že by aj o dvadsať rokov bolo všetko rovnaké. Budem pracovať a je mi vlastne jedno kde, len nech sa má moja rodina dobre. Budem rád za akúkoľvek prácu a budem sa ju snažiť robiť s radosťou.

Sámuel Prílepok, Zázrivá

V tejto problematike hrá takisto úlohu aj naša vláda. V prvom rade nemotivuje mladých venovať sa ťažším zameraniam. Mohli

by sa sprísniť kritériá na výberové školy, aby sa tí „horší“ nemali ako dostať na takéto typy škôl, alebo do učebných osnov zaradiť daných hodín viac už na základnej a strednej škole, aby boli žiaci do budúcnosti pripravení. Áno, každý rok nám na slovenských vysokých školách končia doktori, ktorí idú pracovať hneď do zahraničia, keďže naše susedné štáty lákajú na vyššie platy. Ale nikoho nikdy nenapadlo zaviesť zákon o napríklad päťročnej povinnej praxi po vysokej škole na Slovensku. Alebo pokiaľ sa odsťahuje do zahraničia, aby vrátil náklady spojené s výdavkami štátu na tohto študenta na štátnej vysokej škole.

Viktória Jubászová, Dubnica nad Váhom

Z citátu Milana Hodžu vyplýva, že zlá hospodárska situácia a s ňou spojená nezamestnanosť a znižovanie miezd spôsobujú degradáciu spoločnosti. Lepšie povedané, zapríčiňujú jej rozvrat. Tento mechanizmus platí vždy, ak je zachovaná jedna podmienka. A tou je egoizmus ľudí. Pokiaľ sa človek cíti pohodlne, má dostatok všetkého, tak je jeho ego spokojné. Ak ale pohodlie a dostatok vymiznú, začne sa ego ozývať. Ego chce svoje pohodlie späť, žiadne geniálne obraty a kombinácie. „To, čomu sme zvykli hovoriť hospodárska kríza, je len iné meno pre mravnú biedu. Mravná bieda je príčina, hospodársky úpadok je následok. V našej krajine je mnoho ľudí, ktorí sa domnievajú, že hospodársky úpadok je možné zastaviť peniazmi. Hrozím sa dôsledkov tohto omylu.“

Potrebujeme mravné stanoviská k ľuďom, k práci a k verejnému majetku. Nepodporovať bankrotárov, nevytvárať dlhy, nevyhadzovať hodnoty za nič, nevydierať pracujúcich, robiť to, čo nás pozdvihlo z povojnovej biedy; pracovať a šetriť a uskutočniť prácu a šetrenie výnosnejšími, žiaducejšími a čestnejšími než leňošenie a mrhanie.“ Výrok Tomáša Baťu mnoho vysvetľuje. Za mravným úpadkom nasleduje hospodársky úpadok.

Michal Sojka, Martin

Moja nezamestnaná mama nedávno počúvala Radošinské navivné divadlo. „Pracujeme na panskom dostatočne usilovne celých osem hodín?! Nedalo by sa aj viac?“ Nenašiel náhodou Stanislav Štepka východiská a cesty k novej prosperite už dávno? Ja viem, som ešte mladá, bez životných skúseností. Všetko je to komplikovanejšie. Počúvam o utáňovaní opaskov, o svetle na konci tunela, o dobrých makroekonomických ukazovateľoch atď. atď. Možno by bolo vhodné nájsť nového „Milana Hodžu“ pre súčasné Slovensko. Človeka vzdelaného, talentovaného, pracovitého i odvážneho, ktorý by rovnako ako on bol schopný rozoznať nebezpečenstvá ohrozujúce našu malú krajinu, človeka, ktorý by svojim

Cenu SNK za Hodžovu esej odovzdáva víťazovi generálna riaditeľka SNK

chápaním predbehol svoju dobu, človeka, ktorý by obnovil našu hrdosť a ktorý by mal „ambíciu za svojho života vyriešiť slovenský problém“. Kráčam po ulici a bezdomovca nevidím. Niekde v kútiku duše tajne dúfam, že si našiel prácu, že dostal šancu na nový život, na nový domov.

Nora Mlynáriková, Levice

Môj pohľad na krízu? Pôsobí zle nielen na ekonomiku krajiny a na morálku ľudí, ale aj na ich psychiku. Ľudia v súčasnej dobe doslova zneužívajú pojem krízy a stáva sa z nej akýsi všeliek na neschopnosť zamestnať sa či nedostatok peňazí. Iste ste už počuli ľudí často používať vetu: „Musíme šetriť, je kríza,“ alebo: „Neviem sa zamestnať, veď je kríza.“ Hľadajú v kríze ospravedlnenie či výhovorku ich vlastných nedostatkov. Treba si však uvedomiť, že dobre sa totiž dá zarábať vtedy, keď ekonomika funguje, ale paradoxne i vtedy, keď ide ekonomika do krachu. V slobodnej spoločnosti sa predsa možnostiam medze nekladú! Keď niečo človek chce, musí ísť za tým a dosiahne to! Možno práve tu je tá pravá cesta, ktorou by sme sa mali vydať v boji proti kríze a začať každý u seba.

Sára Ježová, Dubnica nad Váhom

Generácie odborníkov si nedokázali poradiť s tým, ako problém nezamestnanosti, najmä tej dlhodobej, vyriešiť. Mojou snahou bolo hlavne zamyslieť sa nad týmto komplikovaným problémom a nie ponúknuť hotové riešenie. Podľa mňa je kľúčom to, aby ľudí ich práca naplňala, aby mali pocit, že sú prínosom pre spoločnosť, a sú za to aj docenení. Každý z nás má predsa chuť niečo dokázať a v niečom byť dobrý. Každý síce iným spôsobom, ale všetci prispievame k tomu, aby naša spoločnosť zdravo fungovala. Morálny úpadok a apatia nemusí súvisieť iba s problémom nezamestnanosti. Môže sa objaviť aj pri práci, ktorá človeka nenaplnia. Preto sú myšlienky Steva Jobsa a Milana Hodžu stále aktuálne. Obaja poukazujú na dôležitosť toho, aby mali ľudia prácu, a aj to, aby ich naplňala.

Laura Beláková, Prašice

Domnievam sa však, že systém postavený na ustavičnom zadlžovaní nie je trvalo udržateľný. Ide o veľký morálny hazard našej doby – fakt, že politici si len prehadzujú tikajúcu bombu z jedného funkčného obdobia na ďalšie, lebo sa boja niesť následky toho, že by ľuďom dali pocítiť realitu. Realitu, že veľká časť súčasného bohatstva je umelá, lebo existuje vďaka dlhu. Peňažný systém nie je zďaleka jedinou príčinou, zohráva však dôležitú úlohu.

Štandardné politické strany po celej Európe sa pokúšajú ľudí presvedčiť, že cesta z krízy vedie skrz integráciu národov a centralizáciu moci. Názorové rozdiely medzi sociálnou demokraciou, konzervatívizmom a liberálmi sa natoľko zotrelí, že by pokojne mohli vytvoriť aj spoločnú stranu. Daňová harmonizácia a banková únia by s tým chceli prísť. Aj na domácej politickej scéne nás presvedčajú, že by sme mali vzhliadať ku krajinám ako Francúzsko a Nemecko. Tie však môžu byť vďačné nám, strednej a východnej Európe, aj Indii, Číne a krajinám tretieho sveta za nízke dane pre pobočky ich závodov a lacnú pracovnú silu.

Daniela Chudá, Tuchyňa

Práca je substanciálnou podstatou človeka. Mať prácu je dôležité a dať ľuďom prácu ešte dôležitejšie. Fenoménu nezamestnanosti a jej vplyvu na duševnú stabilitu a rozpoloženie človeka sa venuje *Harissonov model*. Mimoriadne veľkej obľube sa teší tzv. *Okunov zákon*, ktorý vyjadruje vzťah medzi dvomi najpodstatnejšími ekonomickými veličinami – ekonomickým rastom a mierou nezamestnanosti. Aby sa hospodársky rast premietol do tvorby nových pracovných miest, mal by nadobudnúť minimálnu hodnotu na úrovni vyše dvoch percent ročne. Nie som ekonóm, nezvírim prach, nie je v mojich silách podať komplexnú charakteristiku trhu. Mám len dve oči, ktoré môžu

Prijatie manželov Palkovcov starostom obce Sučany Jozefom Petrasom

vidieť. Dve ruky, ktoré môžu meniť. Prial by som si však, aby sme ostali ľuďmi. Tým, čím sme jedineční. Hry na bôžikov sú kontraproduktívne. Potom sme len hračkami tahanými za motúziky. Hry na znášateľných demokratov tolerujúcich „inakosť“, no zatracujúcich inakosť názorov sú ambivalentné. Nebuďme slaboduchí humanisti, ale komunita s veľkým „K“, ktorá si uvedomuje vlastnú nedokonalosť a ohraničenosť. Nebuďme tolerantné tvory, ale tolerantní ľudia. Ľudia plní nádeje. Dospievam – aj ja si raz budem hľadať prácu...

Peter Kromka, Krivany

Možno dnes aplikovať Hodžov názor na našu súčasnosť? Určite áno, avšak s určitými obmenami. Podľa môjho názoru je primárnym problémom dnešného sveta práve absencia morálnych hodnôt, ktorá je príčinou nezamestnanosti. A nezamestnanosť vedie k ďalšiemu úpadku spoločnosti. Medzinárodný kapitál, ktorý je v rukách hrstky ľudí, má tendenciu sa neustále rozvíjať, pričom využíva metódu neustáleho zvyšovania efektivity, produktivity práce a zisku. Je to však v prospech väčšiny obyvateľov sveta? Nie. Jediný, kto má z toho prospech, je tá malá hrstka vlastníkov. Tým sa neustále roztvárajú nožnice medzi chudobnými a bohatými. Preto by mal štát robiť zásahy do fungovania spoločnosti, aby neviditeľná ruka voľného trhu nespôsobovala neúnosné deformity.

Ako teda z pohľadu nás, mladých, nájsť východisko z morálneho úpadku spoločnosti? Podľa môjho názoru je naša spoločnosť príliš rozdelená. Ďalšia diferenciácia by mohla viesť k nárastu extrémizmu a sociálnym nepokojom. Spoločnosť môže napredovať a rozvíjať sa len vtedy, keď bude uspokojený každý jej člen, pri využití jeho najlepších schopností. Som proti akejkoľvek diskriminácii. Riešenie problému jednej skupiny nesmie marginalizovať akúkoľvek inú, avšak nikto by nemal žiť na úkor druhého. V spoločnosti by sa nemal pestovať trend, že svet patrí len tým najsilnejším a najlepším. Každý si zaslúži rešpekt a úctu. Všetci chceme mať šťastných mladších súrodencov, zamestnaných rodičov, opatrených starých rodičov.

Alžbeta Turčányiová, Žilina

Tajomstvo úspechu leží v investovaní do vzdelávania, najprv do vzdelávania a iba potom do strojov a technológie. Stroje a technológia sa nám zlepšia, keď budeme mať múdrych a vzdelaných ľudí. Edukácia a vzdelávanie sú dva zdroje, ktoré nás vedú k úspechu. Úspech je nie nedotknuteľný, stojí tu pred nami, no predsa sme leniví zdvihnúť sa z kresla, vypnúť televíziu, vyjsť von a povedať sebe: Dnes mám šancu, možnosť urobiť niečo skvelé pre seba a pre svo-

jich potomkov, prečo nie? Aj Slovensko, aj Srbsko majú problém s odchodom mladých vzdelaných ľudí do cudzích štátov, pokúsme sa, aby sme sa stali rovnoprávnymi s ostatnými štátmi, to je našou úlohou. Nachádzame sa na lodi plnej vody, všetci ju musíme vyhadzovať von z lode a plaviť sa v rovnakom smere.

Denny Petrovič, Báčsky Petrovec

Po diskurzívnych rokovaní poroty, nakoľko viaceré práce získali rovnaký počet nomináčnych hlasov, a následným demokratickým hlasovaním je definitívne rozhodnutie tohto orgánu – udelenie cien 10. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže Hodžova esej 2014 nasledovné :

- Osobitnú cenu Obce Sučany a starostu Obce Sučany získala Alžbeta Turčányiová, študentka Bilingválneho gymnázia M. Hodžu v Sučanoch. Práca bola zaradená pod č. 15, získala 5 nominácií od poroty.
- Cenu SNK v Martine získal Denny Petrovič z Gymnázia Jána Kollára v Báčskom Petrovci, jeho práca zaradená pod číslom 17 získala 6 nominácií.
- Cenu riaditeľa Ústavu politických vied SAV v Bratislave získali dve práce, a to esej Jakuba Straku z Gymnázia Jozefa Lettricha v Martine, práca zaradená pod číslom 11, ktorá získala 5 nominácií. Podobnú cenu obdrží i práca Barbory Rybárovej z Bilingválneho gymnázia v Žiline, ktorá súťažila pod číslom 6 a získala 5 nomináčnych hlasov.
- 3. miesto s finančnou prémieou vo výške 100 Eur udelila porota práci Laury Belákovéj, študentke BGMH v Sučanoch, práca bola zaradená pod č. 16 a získala celkom 5 nominácií od porotcov.

Predseda poroty pri hodnotiacom príhovore

- 2. miesto s finančnou prémieou vo výške 200 Eur získal príspevok Daniely Chudej z BGMH v Sučanoch, jej práca súťažila pod číslom 5 a získala 5 nominácií od porotcov.
- **1. miesto s finančnou prémieou 300 Eur a víťazom 10. ročníka HE 2013 sa stáva práca Petra Hromku z Gymnázia v Lipanoch. Práca bola zaradená pod šťastným číslom 7 a získala 5 nominácií od poroty i rozhodnutie o jej výnimočnosti.**

Členovia jury odporučili, aby Bilingválne gymnázium M. Hodžu ocenené práce zverejnilo v školskom periodiku i na internetových stránkach školy. Porota odporúča pokračovať v tvorivom písaní a pripraviť 11. ročník tejto súťaže v roku 2015.

PhDr. Jozef Beňovský, predseda hodnotiacej jury, riaditeľ Literárneho múzea

Utrpenie Slovákov

Pán prezident Kiska 17. novembra v Prahe na Albertove, kde pred 25 rokmi začala Nežná revolúcia, pripomenul krásnymi slovami históriu, vzájomnosť a spoluprácu Čechov a Slovákov. Tú sme pred štvrtstoročím mohli pozorovať na televíznych obrazovkách pri striedavých vstupoch z Václavského námestia v Prahe a z Námestia SNP v Bratislave.

Sú slová vzájomnosť a spolupráca iba prázdne slová politikov? Ako lekár dlhodobo pracujúci v Čechách vidím ich náplň denne na klinike, kde pracujú vedľa mňa mnohí zo Slovenska. Veď dnes pracuje v Českej republike 1747 slovenských lekárov! Bez nich by bola ohrozená prevádzka v mnohých tunajších nemocniciach. V súčasnosti pomáhajú viac slovenskí lekári (a samozrejme aj sestričky) tu v Čechách ako Česi na Slovensku. Ako tomu ale bolo v minulosti? Je súčasná spolupráca iba otázkou prítomnosti? Slovensko nemalo v novoveku – ak nepočítame sedemročné trvanie lekárskej fakulty v Trnave založenej v roku 1769 – vlastnú fakultu. Alžbetínska univerzita v Bratislave ustanovená 14. 4. 1918 mala iba krátke trvanie a lekárska fakulta bola iba filiálkou budapeštianskej fakulty. Napokon už po roku väčšina učiteľského zboru fakultu opustila a založila fakultu v maďarskom Pécsi. V Bratislave v tom čase nebolo slovenských lekárov, schopných viesť univerzitné kliniky a ústavy. Boli to mladí českí docenti a profesori, ktorí sa postavili do čela týchto inštitúcií a umožnili tým slovenským študentom študovať v ich rodnom jazyku. Prvým rektorom Komenského univerzity sa stal Čech,

profesor Kristián Hynek. Pomoc českých lekárov slovenskému zdravotníctvu bola zrejma ešte v roku 1935. V tom čase bolo na Slovensku iba 28,5 % lekárov slovenskej národnosti! Čechov bolo 10 %.

V peknej monografii pána profesora Rovenského „Českí lekári na Slovensku“ sa

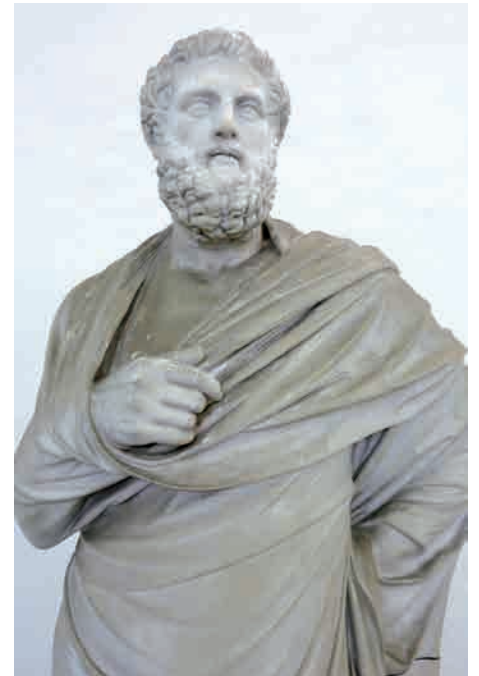
Galérie Hostinné, Niké Samothrácká

Galérie Hostinné, Portrétní dvojberma Thukydída a Hérodota

píše: „Českí lekári a univerzitní profesori stáli pri zrode modernej slovenskej medicíny a vysokého školstva... Môžeme konštatovať, že dobré vzťahy a vzájomné kontakty českých a slovenských lekárov nikdy neprestali – ani v dobách najťažších pre oba národy. Aj v ostatných oblastiach verejného a spoločenského života sa pomoc českej inteligencie javila ako najvhodnejšia garancia potrieb slovenskej spoločnosti.“

Okrem tejto publikácie som si nedávno prečítal aj knihu prezidenta Slovenskej lekárskej spoločnosti pána profesora Krištufka „Recepty na prežitie“. Ten v kapitole Nekonečné krivdy a utrpenie Slovákov píše: „Útrapy pod Čechmi za prvej republiky (1919–1939) boli také strašné, že sa rátajú desaťnásobne, 6 rokov sme trpeli pod Hitlerom (1939–1945), 47 rokov opäť pod Čechmi v ČSR, ČSSR, ČSFR a Č-SFR.“

Galérie Hostinné, Sofokles Lateránský

Pretože sa osobne pol storočia snažím pokračovať v pestovaní vzájomnosti Čechov a Slovákov nielen na poli medicínskom (v mojom prípade chirurgickom), ale aj všeobecne, som sklamaný takýmto názorom prezidenta Slovenskej lekárskej spoločnosti. Možno slovo sklamaný nie je to pravé. Ja sa hanbím!

*V Prahe 19. novembra 2014
Prof. MUDr. Pavel Pafko, Dr.Sc.
Emeritný prednosta III. chirurgickej
kliniky I. LF v Prahe*

Galérie Hostinné, Řecký stratég (Kimón), berma, snímky: Jiří Nosek

Portrét: Ste-el – Studio NYC

Z VIDIECKEHO KOSTOLÍKA NA SVETOVÉ OPERNÉ JAVISKÁ

Rozhovor so slovenským operným spevákom, basistom Štefanom Kocánom

Štefan Kocán (nar. 1972 v Dolnom Dubovom) patrí k špičkovým predstaviteľom mladšej generácie slovenských operných spevákov, ktorí sa prezentujú na najpoprednejších operných scénach po celom svete. Pravidelne spieva napr. v Metropolitnej opere v New Yorku, v La Scale, vo Viedenskej štátnej opere a mnohých ďalších a pomerne často hostuje v Prahe. Aj v najbližších mesiacoch ho čaká práca v Štátnej opere Praha, kde naštuduje titulnú postavu v opere Airra Boita Mefistofeles.

M. Šišoláková: V mnohých divákoch určite ešte stále rezonuje jedinečný zážitok z tohtoročného leta: podmaňujúce predstavenie novonaštudovanej Dvořákovskej Rusalky v réžii Jiřího Heřmana v prírodnom divadle v Českom Krumlove, kde Štefan Kocán spieval Vodníka v alternácii s ďalším slovenským basistom, sólistom ND v Prahe, Ondrejom Mrázom. Zastúpenie mali aj slovenské speváčky: Jolana Fogašová a Denisa Hamarová sa striedali v dvojúlohe Ježibaby a Cudzej kňažnej.

Jedna vec je ale tešiť sa z nádhornej hudby, krásnych hlasov a jedinečných scénických a svetelných efektov a pritom sa „vznášať“ na otáčavom hľadisku v prírodnej scenérii a druhá vec je všetko to v náročných podmienkach „odpracovať“. Ako sa na to pozerá jeden z hlavných protagonistov, „Vodník“ Štefan Kocán?

Š. Kocán: V Českom Krumlove je naozaj jedinečné hľadisko, aj scéna, lebo scénou je celá záhrada. Tým, že sa hľadisko otáča za nami, pohybujeme sa po záhrade a je to naozaj krásne. Býva troška

problém so súhrou medzi orchestrom a spevákmi, lebo orchester je vnútri v zámku, dirigent nás vôbec nevidí, nevidí ako dýchame, počuje nás len cez odposluch. Speváci majú k dispozícii dve obrazovky, jedna je dole, ale nevidíme na ňu, keď sme hlbšie na javisku, a druhá hore, nad divákmi. V tomto to máme veľmi náročné. Keďže spievame vonku, v uzavretej záhrade, medzi stromami, v závislosti od počasia sa mení aj akustika, nejde len o vietor, ide aj o vlhkosť. Úraduje veľa faktorov, takže som sa spočiatku trochu bál, nevedel som, ako to bude divák vnímať. Je veľký rozdiel, kde sedí, či dole v hľadisku, v strede, alebo hore, sám som si to overil. Nebol som si istý reakciou obecnstva, ale myslím si, že každé predstavenie dopadlo aj vzhľadom na dané podmienky naozaj veľmi dobre. Mne sa spievalo výborne. Svieži vzduch, rosa, záhrada má svoju klímu. Na jednom predstavení bolo tak chladno, že sa nám parilo z úst. Zároveň som si uvedomil, aké je niekedy nepríjemné spievať v divadlách, lebo tam nie je dost vzduchu, zato tak strašne veľa prachu, že si to neviete ani predstaviť. Niekedy vo svetle reflektorov vidíme, čo všetko sa tam hmýri. Takže ja som si to užíval, mne sa to veľmi páčilo.

M. Šišoláková: Ale ako sa spieva pri behaní, lebo niekedy ste sa pohybovali dosť rýchlo...

Š. Kocán: Človek musí vedieť, čo robí. Pri behu sa dych zdvíha a všeličo sa môže spevákovi stať, takže ide o spevácku techniku, ktorú si treba dobre strážiť. Po tejto stránke to naozaj nie je ľahké.

M. Šišoláková: Reakcie publika boli rôzne, od nadšených až po pohoršené, ale ani jeden sa netýkal speváckych výkonov, skôr celkovej koncepcie.

Š. Kocán: V Českom Krumlove som stretol celú plejádu kolegov, aj českých, s ktorými som robil Rusalku v r. 2009 v Prahe, takisto v réžii pána Heřmana. Naša inscenácia bola v porovnaní s klasickou Rusalkou modernejšia. Všetko je vec vkusu, niekomu sa nepáčilo, že nebola úplne klasická, mne sa ale s pánom Heřmanom pracuje veľmi dobre. Aj keď je jeho náhľad modernejší, vždy sleduje predovšetkým zmysel hudby a nikdy nerežiruje proti zmyslu slova a hudby. Jeho estetické cítenie, aj to, ako nás vedie na javisku, mi veľmi vyhovuje.

M. Šišoláková: A pozreli ste si predstavenie ako divák?

Š. Kocán: Nie často chodím do opery, nie vždy mám na to čas a silu a nie vždy sa mi chce, okrem toho, keď mám trochu voľna, musím si aj vybaviť, čo treba. Ale keď sa mi pošťastí, že si pozriem takúto jedinečnú inscenáciu, aká bola v Krumlove, robí mi to dobre. Aj ja som bol očarený, keď sa hľadisko otočilo a mohol som si užiť krásnu scenériu aj z pohľadu diváka.

M. Šišoláková: Podíme teraz čitateľom trochu predstaviť Štefana Kocána. Keď som telefonovala s vašou mamičkou a povedala som, že by som rada hovorila s jej synom-spevákom, opýtala sa ma, s ktorým. Znamená to, že vás je doma viacej spevákov?

Š. Kocán: Áno (smiech), ale zase nie tak veľa, sme dvaja. Brat Rastislav je o dva roky mladší, má veľmi pekný barytón, je veľmi talentovaný. Chodil na bratislavské konzervatórium a všetci profesori mi hovorili, pozeraj sa na neho, bude ešte lepší ako ty. Bohužiaľ, deň pred prijímačkami na VŠMU mal ťažkú autohaváriu, z ktorej sa dostával dlhé, dlhé roky. To mu trochu preseklo cestu na pódia práve v tom najdôležitejšom, najproduktívnejšom mladom veku a bohužiaľ stratil 10 rokov. Takže asi len preto nestojí po mojom boku na operných scénach. Spieva síce, ale väčšinou na koncertoch, menšie veci.

M. Šišoláková: Spievali ste, resp. spievate niekedy spolu?

Š. Kocán: Na profesionálnej scéne nie.

M. Šišoláková: Kvôli svojmu povolaniu trávite väčšinu času vo veľkých mestách po celom svete, ale zázemie máte v rodnom kraji, medzi Bratislavou a Trnavou. V čom je výnimočný, že sa tam stále a rád vraciate?

Š. Kocán: Pre mňa v tom, že je to môj rodný kraj. Žijem v dedine Dolné Dubové, v ktorej som vyrastal. Pre mňa má svoje čaro.

Zopár rokov som premýšľal, kde si urobím svoj domov. Keď budem mať vlastnú rodinu, potom sa možno prispôsobím, kde budem žiť, ale zatiaľ si najlepšie oddýchnem v mojom rodisku.

M. Šišoláková: Tam sa začala aj vaša kariéra... predstavujem si vás ako malého chlapca, ktorého ledva vidieť za organom v kostole. Máte tam veľký organ?

Š. Kocán: Organ nie je až taký veľký, lebo je to malá dedinka, ale určite ma za ním nebolo vidno, mal som vtedy necelých 10 rokov. Istotne ma však bolo počuť, keď som zaspieval. Keď som mal sedem rokov, rodičia ma zapísali do Ľudovej školy umenia na klavír. A keď v našej dedine zomrel organista, zostalo to na mne. Popri tom som začal trochu aj spievať. Spev sa mi zapáčil a neskôr som sa rozhodol ísť ho študovať na konzervatórium do Bratislavy.

M. Šišoláková: Mali ste 15 rokov, asi ste ešte nemali úplne vyzretý hlas...

Š. Kocán: Hlas som síce nemal vyzretý, ale nejaký hlas tam bol, keďže ma prijali a hlas sa vyvíja u všetkých. Skutočnú mutáciu som mal už za sebou, také to kikiríkanie som „športovo“ prečkal. Mal som šťastie, že som nemusel nič forsírovať, že som pracoval s takým hlasom, aký som mal. Spieval som ľahší repertoár, žiadne ťažké operné árie a to je správne. Keď už sa dá mladý človek na spev, tak sa s hlasom musí spočiatku veľmi opatrne zachádzať.

M. Šišoláková: Kto boli vaši pedagógovia na bratislavskom konzervatóriu a na Vysokej škole múzických umení?

Š. Kocán: Na konzervatóriu to bola pani Alžbeta Michalková, dramatická sopranistka, v tej dobe sólistka Slovenského národného divadla, a na VŠMU koncertná umelkyňa pani Hana Štolfová-Bandová.

M. Šišoláková: Ale tieto dve školy vám nestačili a vybrali ste sa za svetoznámy spevákom, ruským basistom Jevgenijom Nesterenkom do Viedne. Ako ste sa k nemu dostali?

Š. Kocán: To bola viac-menej náhoda, resp. spojilo sa viacero náhod. Na VŠMU v Bratislave som bol vedený ako lyrický barytón, čo bolo úplne mylné. Aj mne sa zdalo, že to nie je v poriadku, ale všetky pani profesorky, nielen moja, ma presviedčali, že tomu nerozumiem, že som mladý, že vyššie sa, samozrejme, spieva človeku horšie ako nižšie, jednoducho, že sa mylím. To bol jeden dôvod, prečo som možno rozmýšľal, že by som sa chcel ďalej vzdelávať. Trochu mi pomohla aj náhoda. V Piešťanoch bývali vtedy každoročne kurzy pre mladých spevákov a viaceru rokov tam pozývali aj pána Nesterenka, ale on bol vždy zaneprázdnený, ale v roku, keď som ja skončil VŠMU, mal voľno, prišiel, zoznámili sme sa, a už som bol na konzervatóriu vo Viedni. Od r. 1998 do r. 2002.

M. Šišoláková: Spevák bol a ešte aj je Jevgenij Nesterenko skvelý. Aký bol pedagóg?

Š. Kocán: Pedagóg bol výborný, je praktik, človek, ktorý má za sebou roky skvelej kariéry, naozaj sa dalo od neho veľa naučiť.

Ramphis, Metropolitná opera

M. Šišoláková: Spomenuli ste, že vás považovali za lyrický barytón. Každý zo školených hlasov má nejaký prívlastok: lyrický tenor, dramatický tenor, ženské hlasy: dramatický soprán, lyrický soprán atď., ale basista, myslím, nemá nijaký prívlastok?

Š. Kocán: Basista nemá žiadne prívlastky, my sa, bohužiaľ, nemôžeme vyhovárať, že ja som na túto rolu príliš lyrický, som príliš dramatický, my musíme spievať všetko.☺

M. Šišoláková: Preto aj máte taký široký repertoár, musíte zvládnuť všetky hudobné žánre a slohy, Mozarta, Verdiho aj Wagnera, starých aj novodobých majstrov...

Š. Kocán: Samozrejme, každý sa môže špecializovať, keď chce, alebo keď mu to vyhovuje, keď cíti, že sila jeho hlasu je práve v určitom repertoári alebo naopak, že jeho hlas alebo technika sa nehodí do istého typu repertoáru. Ja veľmi rád spievam všetko, samozrejme viem, kde sú hranice, ani nie hranice, skôr sa to týka vkusu. Lebo dnes sa všetci, poviem tak, hrajú na to, že daný vkus musí byť takýto a takýto, tu sú hranice takého a takého štýlu. Samozrejme, každý štýl musí byť štýlovo zaspievaný, ale mne sa zdá, že v súčasnosti sa tým niektorí ľudia až príliš zaoberajú a tým ospravedlňujú určité nedostatky povedzme hlasovej techniky alebo samotného hlasu. Toto „hranie sa“ na špecialistov teoretikov síce nemusí byť zlé, ale je na škodu, že to potom ohraničuje aj interpretáciu danej roly o iné farby, iné hlasy... Opakujem, spievam veľmi rád všetok možný repertoár, samozrejme, záleží na tom, v čom sa môj hlas hodí alebo nehodí na určitú veľmi špecifickú rolu, nebudem nič spievať nasilu. Mám veľmi rád Bacha, žiaľ, v poslednom čase mi ho nikto nedáva spievať, lebo ma poznajú ako operného speváka, ktorý spieva dramatické roly. Rád som spieval a myslím, že nie zle, úplne ľahké lyrické „behavé“ postavy, napr. Mustafu v Rossiniho Talianke v Alžíri. Žiaľ, doteraz som si zaspieval iba jednu produkciu.

M. Šišoláková: Vy ste aj dobrý herec, koho ste mali v škole na hereckú tvorbu?

Filippo, La Scala

Š. Kocán: Na VŠMU sme mali pani Evu Rysovú, vo Viedni sme hereckú tvorbu nemali. Musím sa priznať, že ja som to bral dosť športovo a až po čase to vo mne dozrievalo, takže vďaka za trpezlivosť pedagógom, ktorí tento predmet do nás krvopotne vstúpajú. A najlepšou školou mi bola divadelná prax a prirodzená herecká a interpretačná intuícia.

M. Šišoláková: Basisti väčšinou spievajú vekom staršie postavy. Ako sa mladému človeku spievajú a hrajú zrelí muži?

Š. Kocán: Mne sa od začiatku spievajú veľmi dobre a časom sa v nich cítim stále lepšie a lepšie. Nehovorím, že som predtým nebol zrelý mentálne alebo hlasom. Nikdy som nebol úplne mimo, ale samozrejme, životné a profesionálne skúsenosti pomáhajú a posúvajú dopredu. Takže sa už veľmi teším na ďalšie roky.

M. Šišoláková: Ďalšia vec, ktorá sa týka vášho hlasového odboru je, že často máte v celej opere iba jednu - dve árie. Ako sa s tým vyrovnávate? Na druhej strane treba pripustiť, že to sú potom často zásadné výpovede.

Š. Kocán: To je vec skladateľov, ako boli zvyknutí písať. Bohužiaľ, my basisti máme veľmi málo titulných postáv. Bolo to dané aj tematikou, aj vkusom, že hlavné roly majú sopranistky a tenoristi a roly starších ponurých pánov sa ušli basistom. Ale predsa len sem-tam sa nám niečo dostalo, nejaký zloduch, napr. Mefisto, to už sa tenorom asi ani nedá obsadiť, jeho hlas je na takúto rolu príliš sladký. Vďaka tomu máme aj my zopár titulných postáv, napr. Mefistofeles v rovnomennej opere Arriga Boita, Attila Giuseppe Verdiho alebo Boris Godunov Modesta Petroviča Musorgského. Týchto zloduchov sme si „zlízli“ my, ale samozrejme, vďaka za nich. A ako sa s tým vyrovnávam? Bezproblémovo. A aj keby som nemohol... tak musím.☺ Skladatelia si vždy potrpeli na sopranistky, mladé dámy, takže im písali efektne, krásne veci, takisto tenoristom, ktorým niekedy v dobrom závidím ich naozaj nádherné melódie. Keby som mohol, niekedy by som si veľmi rád zaspieval niektoré z tenorových árií, možno len tak zo špásu, o oktávu nižšie.

M. Šišoláková: Keď hovoríme o hlasoch, v jednom rozhovore s vami som sa dočítala, že vám niekde akoby s výtčkom povedali, že máte slovanský hlas. Čo je to – slovanský hlas?

Š. Kocán: Každý národ má svoje špecifikum vo farbe hlasu, je to dané rodnou rečou. Trochu aj charakterom národa, ľudí, ale predovšetkým rodnou rečou. Toto všetko sa, samozrejme, odzrkadľuje aj na poslucháčskom vkuse daného národa alebo skupiny. Väčšinou v nemecky hovoriacich krajinách som sa často stretával s názormi, ktoré podľa mňa veľmi ohraničujú pestrosť interpretácie. Som prísny zástancom toho, že každý typ hudby si má držať kvalitu a jedinečnosť interpretácie, avšak v žiadnom prípade si to nesmieme pliesť s uniformitou a klonovaním sterilne znejúcich nahrávok. Odporúčam vypočuť si nahrávky z minulého storočia... povedzme asi tak do konca 70-tych rokov. Páčia sa vám...? Zopárkrát mi bolo povedané, že je v mojom hlase príliš veľa emócií a „vzruchu“ a podobné veci. Ale veď opera bola napísaná pre emócie, interpret musí dokonca aj z Čarovnej flauty dostať určité správne, dielu zodpovedajúce emócie. Ak chce niekto oddychovať po namáhavom dni dnešného n ľudsky uponáhlaného života a nechce byť vystavený z jeho pohľadu zbytočným živým emóciám, môže si pustiť doma meditačnú hudbu alebo menej vydarenú lakonickú nahrávku opery. Ak chce zažiť operu tak, ako a prečo bola napísaná: nech sa páči do divadla. Opera nie je hypnóza, do opery nechodíme preto, aby sme upadali do letargického či upokojujúceho spánku, takže...

M. Šišoláková: ...takže nie je chyba, keď vidíme aj desiaty aj dvadsiaty krát tú istú operu a necháme sa uniesť...

Š. Kocán: ...ja si myslím, že práve kvôli tomu do tej opery chodíme. A som presvedčený, že aj skladatelia komponovali svoje dieľa práve preto.

M. Šišoláková: Ozaj, vy ste ktorú operu videli v divadle ako prvú?

Š. Kocán: Určite som videl doma nejaké televízne prenosy. Keď som už študoval v Bratislave, videl som naživo krátko po sebe Dona Giovanniho a Čarovnú flautu v SND, ešte v slovenčine. Ale asi som nemal šťastie na obsadenie, lebo to nebolo bohviečo, k tomu ešte nie príliš vydarené slovenské libreto, tak som si pomyslel, aha, tak toto je tá opera naživo...(smiech). A tretia bola Pucciniho Bohéma, opäť v SND a to mi hneď napravilo celú mienku o opere.

M. Šišoláková: A v ktorej opere ste po prvýkrát spievali?

Š. Kocán: My sme už na konzervatóriu robili také fragmentíky z opier a na VŠMU sme robili koncertné predvedenie Čarovnej flauty, takže prvé, čo som spieval, bol Papageno, barytónová rola.

M. Šišoláková: Nie ste jediný z vynikajúcich slovenských operných spevákov, ktorí spievajú po celom svete a pritom sa, takpovediac, nedostali do SND. Skúšali ste to vôbec, absolvovali ste nejaký konkurz?

Š. Kocán: Ja som ani neprišiel na konkurz. Ako som už spomínal, hneď po skončení VŠMU som išiel študovať do Viedne. Nevedel som po nemecky ani po rusky, nemal som peniaze, ale bola to šanca, a ako mladý človek som to bral úplne športovo. Ani som si nemyslel, že zostanem v Rakúsku, ale podarilo sa mi hneď prvé predspievanie do opery v Linzi, kam ma prijali. Bol som tam asi druhý rok, mal som aj nejaké hosťovačky v iných divadlách, tak som sa popýtal, či by som mohol predspievať v Bratislave a povedali mi, že majú dosť basov, takže som ani nepredspieval. Mohlo to byť v r. 2003 alebo 2004.

M. Šišoláková: Ale vy ste, našťastie pre operných fanúšikov a návštevníkov SND, nezabuchli za sebou dvere, nepovedali ste si – nechcete ma, už sem nikdy viac neprídeme...

Š. Kocán: To nemá zmysel, možno keby mi niekto veľmi ublížil, tak privátne by som si o tom myslel svoje, ale z druhej strany, profesionálne jednanie je profesionálne jednanie. Ku mne sa nikto nezachoval konkrétne zle a z jednej strany mali pravdu, basov mali dosť, ja som to vtedy počítal, mali ich 9. Viac než dosť. To, že ich nezaújmalo, či by im ten desiaty nemohol priniesť niečo nové, je už iná vec a aj iná téma.

M. Šišoláková: Ako si operné domy hľadajú sólistov na hosťovanie, lebo vás si už našli hádam všetky svetoznáme? Máte svojho agenta, alebo oni majú svojich agentov?

Š. Kocán: Je to tak: operné domy si nikoho nehládajú, agentúry im ponúkajú stovky až tisícky spevákov a operné domy potom už len preosievajú, my sa im tam natískame prostredníctvom agentúr. Vonku to ani inak nefunguje, spevák musí mať sprostredkovateľskú agentúru. Aj keď už potom konkrétny operný dom má záujem o určitého speváka, vždy ho kontaktujú cez agentúru, je to nepísaný zákon, nikto to nemôže ovplyvniť.

M. Šišoláková: A môže sa stať, že niečo odrieknete, ak dostanete „lepšiu“ ponuku, teraz nemyslím na financie, ale povedzme prestížnejší operný dom, alebo pre vás zaujímavejšia inscenácia?

Š. Kocán: Teoreticky áno. Mne osobne sa to stalo iba raz. Po ponuke milánskej La Scaly na rolu Banca vo Verdiho Macbethovi som odriekol postavu Komtúra v Mozartovom Donovi Giovannim vo francúzskom Toulouse.

M. Šišoláková: Stretávate sa s najznámejšími opernými hviezdami, máte niekoho, s kým sa vám spolupracuje lepšie, s kým horšie?

Š. Kocán: Vyberať si nemôžem, ani na to nevidím dôvod, nechávam to na divadlách, tie zostávajú program. Staviam sa k tomu veľmi profesionálne a myslím, že tak je to správne. Takže je jedno, ktorý z kolegov so mnou spieva, rád si zaspievam so všetkými. Vždy ma viac poteší, keď je to kvalitný kolega, keď môžeme potiahnuť jeden

Sparafucile, Metropolitná opera

druhého dopredu, či už priamo, vedome, alebo nejakou zdravou energiou. Kvalitní, normálni kolegovia sa vždy, nehladiac na momentálnu osobnú situáciu alebo náladu či stav správajú profesionálne a chcú podať maximálny výkon a toto aj mňa ťahá ďalej.

M. Šišoláková: Stretávate sa na svetových javiskách aj so slovenskými, prípadne českými spevákami napríklad v jednom predstavení?

Š. Kocán: Niekoľkokrát sa mi to už stalo. V roku 2008 som sa v Tokiu v Eugenovi Oneginovi prvýkrát stretol s Daliborom Jenisom.* Dalibor ma ani nepoznal, ale ja som sa ešte ako študent chodil na neho pozeráť do SND. V Tokiu sme sa teda spoznali, urobili sme spolu veľmi peknú produkciu Eugena Onegina. Potom sme sa stretli ešte v roku 2009 v milánskej La Scale vo Faustovi. S Pavlom Bršlíkom** to bolo zase v Los Angeles, v r. 2012 v Donovi Giovannim, a z českých napr. s tenoristom Alešom Brisceinom v r. 2008 v Predanej neveste v Paríži.

M. Šišoláková: Na záver nám ešte prezradte, kedy vás v blízkej budúcnosti uvidia diváci v Prahe?

Š. Kocán: Túto sezónu mám šťastie, že sa budem viac pohybovať v našich česko-slovenských krajinách. Na Prahu sa vždy teším, (teraz už aj na Krumlov, po dobrých skúsenostiach ☺). Od polovice novembra prebiehajú skúšky na Mefistofela v Štátnej opere Praha. To je jedna z tých mála titulných basových rolí. Dlhé roky som chcel nájsť divadlo, kde sa táto opera bude hrať a kde by som si ju mohol zaspievať, pretože sa uvádza zriedkavo kvôli náročnému obsadeniu sólistov aj zboru. Premiéra je naplánovaná na 22. januára 2015. Hneď potom 27. januára budem mať koncert s britským barytonistom Simonom Keenlysidom v Obecnom dome. Naposledy sme spolu spievali v r. 2010 v Macbethovi vo Viedni. V Prahe to bude taký mix Mozarta a Verdiho, árie a duetá. So Simonom je to vždy zaujímavé, on rád hrá na scéne, takže sa teším. Dúfam, že to bude aj pre publikum prítazlivé.

M. Šišoláková: A kam ďalej do sveta sa chystáte v najbližšom čase?

Š. Kocán: Po Prahe pôjdem do Antverp, kde budem spievať Leporella v Donovi Giovannim v novej modernej inscenácii. V Metropolitnej opere v New Yorku ma čaká Ramfis v Aide. Bohužiaľ, v New Yorku mi odpadol Kecal v Predanej neveste, pretože minulý rok zrušili kvôli nedostatku financií celú novú produkciu, ktorá mala byť túto sezónu. Tri roky sme mali podpísané zmluvy, už sme hovorili s režisérom o koncepcii, bohužiaľ, všetko odvolali...

Mirjana Šišoláková: Ďakujem za rozhovor. Prajem vám veľa krásnych speváckych príležitostí a už nijaké zrušené produkcie.

*Dalibor Jenis, barytón, sólista Opery SND v Bratislave

**Pavol Bršlík, tenor, sólista Štátnej opery v Berlíne

Velký ohlas u čitateľov vzbudil jeden náš článok v minulom čísle Listov. Zaoberal sa súčasným stavom farmaceutického priemyslu. Po čase sa nám dostal do rúk ďalší list, vypovedajúci čosi o ovzduší, v ktorom sme nútení žiť.

Oficiálne správy a informácie o stave spoločnosti, v ktorej žije nie len minorita, ale aj národnostné menšiny, poznáme všetci. Lenže realita býva bohužiaľ až príliš často iná. Vďaka vytvorenému mediálnemu obrazu spoločnosti mnohí netušia, aký veľký môže byť rozdiel medzi tým, čo čítame a tým, čo žijeme. Pokrytectvo, lož a pretváрка, ktorú sme až príliš často nútení akceptovať či už po dobrom alebo po zlom, si nevyberá niektoré etnické skupiny alebo len daktorých občanov. Prerastá do našich sŕdc a mozgov en blok. To je jeden z dôvodov, prečo začala kvitnúť „blbá nálada“, ktorá sa rozvinula až do podoby frustrácie a pesimizmu. Dekadencia v noblesnom, diamantmi posiatom háve klepe na dvere. Schúlení kdesi v prítmí svojich príbytkov, vydesení a vystresovaní čakáme, kto vstúpi. Niečo sa deje, všetci to cítime, všetci to vidíme. Ale len niektorí majú schopnosti tieto čudné javy pomenovať a odvahu vysloviť svoj postoj nahlas. Našťastie sú ešte aj takí, čo nepodliehajú moci peňazí a naordinovanému chovaniu. A to nás teší. A teraz už spomínaný list.

Vlado Štancel

Jako zástupce mladší generace nedokážu pochopit, jak je možné, že je tento problém tolik let naprosto ignorován a stát nad ním zavírá oči.

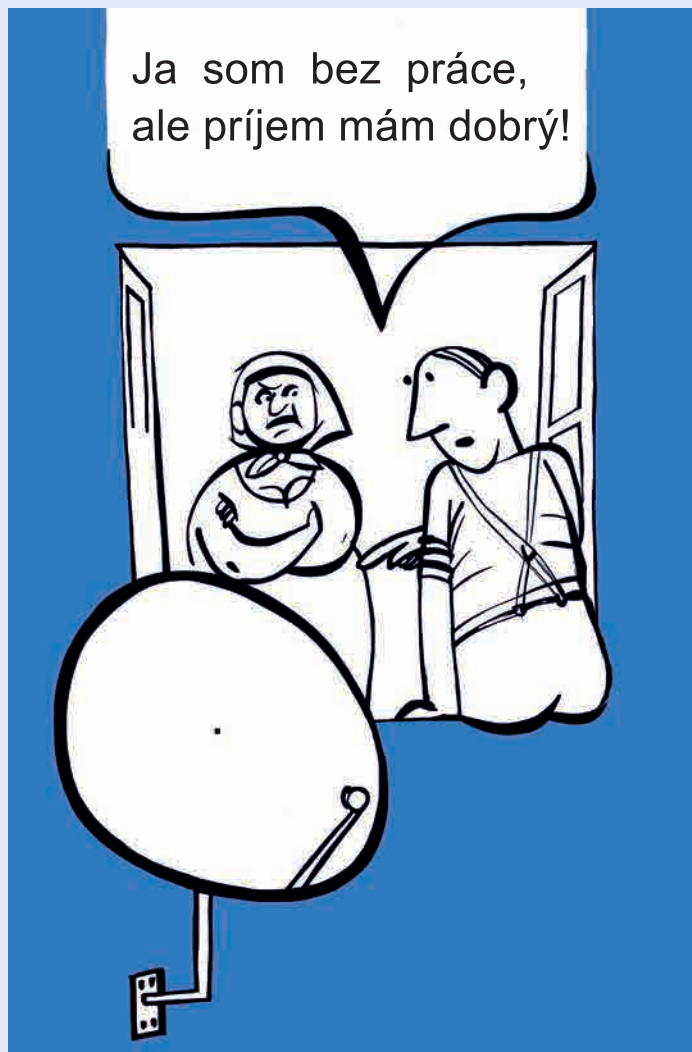
V Praze žiji 3 roky, za tu dobu jsem vystřídala zhruba 8–10 různých provozů, přičemž bez výjimky byly „právní“ podmínky pro práci neúnosné.

Malý úvod do problému: V každé restauraci, včetně obrovského řetězce GastroGroup, jenž má více restaurací s mnohamilionovými obraty, mi byla k podpisu přiložena pracovní smlouva s částkou nepřevyšující 10 tisíc korun hrubého příjmu. Zbylé peníze se vyplácí na ruku bez oficiálního potvrzení příjmu – taková je „čestná domluva“. (!) (Nutno zdůraznit, že firmy jako jsou GastroGroup, mají hodně přes 300 zaměstnanců.) Přes to nejede vlak – pokud odmítnete smlouvu podepsat, zaměstnání nezískáte.

Opravdu zřídka kdy se vám do ruky dostane oficiální výplatní páska k podpisu, nejprve mi to bylo jedno, ale poté jsem zjistil, proč tomu tak je. U Firmy Oreathea s.r.o. (provozovatel Towerpark.cz) mi byla každý měsíc bez mého vědomí (stejně tak jako ostatním řadovým zaměstnancům) odečítána dovolená, jinými slovy jsem si „oficiálně“ každý měsíc „podepisoval“ (páska se mi do ruky nikdy nedostala), že jsem si vybral nějaké dny dovolené. Na konci roku nebo pracovního vztahu tedy nemáte ani dovolenou ani peníze.

Nad listami čitateľov

Dobrý den, rád bych upozornil na neustále se zvěšující problém, jenž se týká soustavného porušování zákoníku práce ČR a daňových úniků ze strany majitelů firem, jež provozují bary, kavárny a restaurace, ba dokonce i celé jejich řetězce.

Rozdíly pracovní smlouvy oproti realitě pokračují dále. Neshoduje se maximální počet odpracovaných hodin (přesčasy, svátky, noční a víkendy se neproplácí NIKDE !!!). Pro zaměstnance je to v podstatě začarovaný kruh připomínající nevolnictví.

Pro firmu Oreathea jsem pracoval na pozici s platovým ohodnocením 25 000,- čistého za odpracovaný měsíc (min. 220 hod.) + spropitné. (Na smlouvě udáno 10 000 hrubého / 180 hod.)

Když jsem po roce a půl chtěl ukončit pracovní poměr, po uplynutí výpovědní lhůty mi za poslední měsíc bylo vyplaceno 8900 korun s neodmyslitelným komentářem „Budte rád, že aspoň něco“.

Zaměstnavateli je dán do ruky obrovský bič na zaměstnance v podobě finančního vydírání, jenž hraničí s nevolnictvím, přičemž druhou rukou okrádá stát (v celorepublikovém měřítku o opravdu nepředstavitelně mohutné částky) na daních z příjmu a daních za zaměstnance.

Vše jenom proto, že je tato praxe zavedena celoplošně po celé republice a zaměstnanci tak nemají východisko najít si lepší práci ani perspektivu k osobnímu vývoji v podobě úvěrů, spoření apod.

Divím se, že našemu nejpozornějšímu státnímu úřadu – úřadu finančnímu uniká tolik postihnutelných firem, kde obraty mnohdy převyšují 300–400 tisíc až 1 milion korun denně a všichni zaměstnanci (nezřídka i manažeři) pracují za minimální mzdu a podniky vykazují příliš malé obraty na svou lokalitu.

Podotýkám, že tato praxe je standardem i v luxusních a zavedených restauracích (Belleveue, La Bodeguita del Medio, Casa Argentina, Treter's Bar, Harley's Bar apod.)

Celé mi to tudíž přijde jako sofistikovaný „obálkový“ systém, kdy na jedné straně je „společenství majitelů top pražských podniků“ a na druhé straně odpovědní státní úředníci, kteří si užívají opravdu velmi tučné diety a výhody.

Myslím, že zavedením registračních pokladen v provozech s kapacitou nad 100 míst bychom určitě udělali krůček blíž k legitimnímu fungování systémů v gastronomii. A obě strany by měly být spokojené. Zaměstnanci i stát.

Rád bych na konec dopisu zdůraznil, že se nejedná o článek psaný v afektu nebo z chuti po pomstě některému z výše zmíněných, nicméně jedná se o důležitý, bez nadsázky celoplošný problém hlavně mladé generace, která tvoří podstatnou část personálu v pohostinství.

Děkuji za Váš čas a pozornost. S pozdravem V. K.

Svět a domov ve vzpomínkách a v tvorbě Blanky Votavové

Blanka Votavová se narodila v Praze v roce 1933, přičemž takřka celou svou malířskou kariéru uskutečňovala a uskutečňuje v Bratislavě. Zároveň jejím výrazným postojem bylo, že kategorii národní příslušnosti během svého velmi zdařilého uměleckého i soukromého života neuzavírala do české nebo slovenské či československé ulity. To, co vévodilo nad těmito možnostmi národnostního vymezení, byla spíše dichotomie světa a domova, a to nejen v geografickém slova smyslu, ale také ve všech možných podobách abstrakce reality těchto dvou pojmů. Stopy kódu, v němž se prolínají varianty prožitků domova a světa, lze nacházet v její mimořádně plodné ilustrační i volné tvorbě takřka-jíc na každém kroku. Snad zmíněnou dichotomii symbolizuje i fakt, že Blanka Votavová bývá označována za českou grafičku, kreslířku a členku Sdružení českých umělců grafiků Hollar, avšak když si listujeme seznamem příslušníků tohoto sdružení (vzniklo v roce 1917), uvidíme její jméno figurovat v kategorii zahraničních členů.

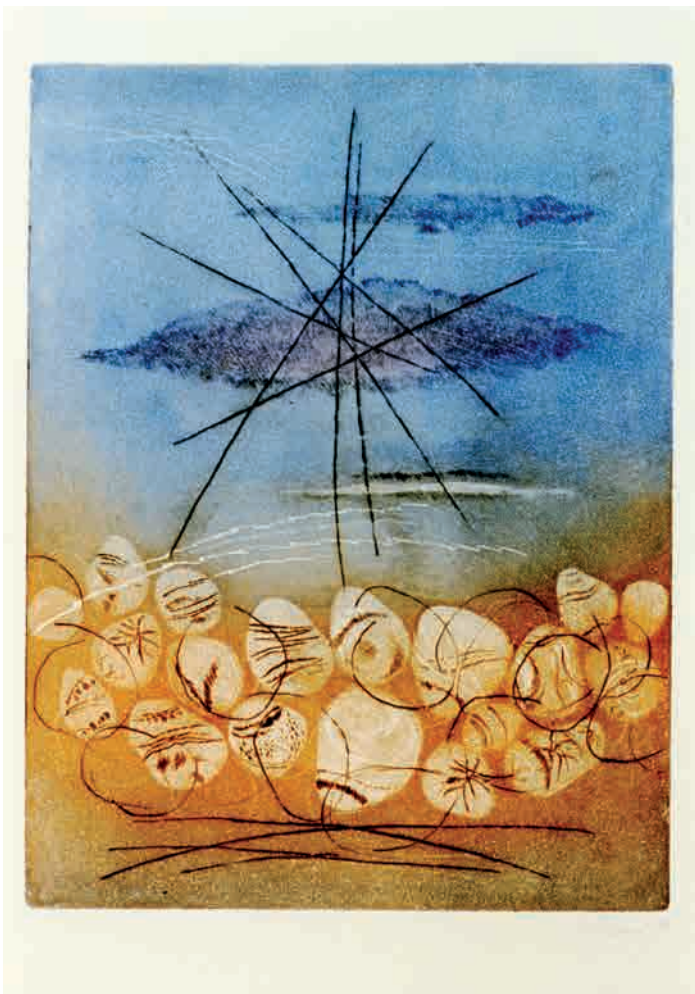
Blanka Votavová vyrůstala v pražských Strašnicích. Otec byl také Pražan, ale matka pocházela z Dolních Bučic na Čáslavsku, kde její rodina mívala rozsáhlou zemědělskou usedlost. Široké příbuzenstvo se rozešlo do světa. Strýc, nejstarší bratr matky, odešel ještě před první světovou válkou do Ameriky, další bratr padl v cizině na frontě první světové války. Jiný ze sourozenců matky skončil v Jugoslávii. K prostoru zahraničního světa měli přímý vztah i jiní její příbuzní. Třeba babička byla německé národnosti. Vedle tohoto národnostního a prostorového rozložení vlastního rodu v ní rezonovala jiná životní zkušenost, která vycházela z ryze materiálního světa. Rodiče za druhé světové války a pak v poválečných událostech přišli o uspořené peníze, které chtěli věnovat na stavbu rodinného domu. Tím se stalo, že dospívající Blanka učinila své první životní rozhodnutí pro budoucnost a snad pro celý život. To doslova ve svém vzpomínání formulovala: nechci žádný majetek, a to především proto, že bych dobrovolně věnovala příležitost nějakému státu, aby mne okrádal. Starat se o vlastní majetek je pro ni životní zátěž.

S tímto svým přesvědčením prošla Odbornou školou se zaměřením na keramiku. Po jejím absolvování se pokusila o přijetí na pražskou UMPRUM, kam byla přijata po dvouleté praxi v podniku s názvem Družstevní práce. Zde se znova setkala s pochroumanými vlastnickými vztahy. Vlastnictví firmy bylo formálně rozdělené mezi

stát a družstvo, ale de facto mělo výhody jen pro ty, kteří se v „tom naučili chodit“, a to byl příbuzenský klan. Když odešla z keramického družstva, vstoupila do jejího života série dalších dilemat. Ona i její okolí nepochybovaly o tom, že to je kresba, co bude reprezentovat její hlavní výtvarný projev, ale kde se tomu vyškolit a hlavně u koho?

Už při svých dvou předchozích pokusech uspět v přijímacích zkouškách na UMPRUM si přála nedostat se do ateliéru profesora Karla Svolinského (1896-1986). Podle jejího tehdejšího mladého úsudku tento výjimečný umělec a pedagog vychovával další „Svolinské“. Blanka nastoupila k jiné výrazné osobnosti českého výtvarného světa, k Adolfu Hoffmeisterovi (1902-1973). Jeho ateliér se zaměřoval na filmovou grafiku. Takovou specializaci však po krátkém hledání vlastní cesty ve filmové grafice taky zavrhl.

Jak se to událo a jaký to mělo smysl? Bylo to v roce 1953, kdy Blančina představa o výtvarné stránce filmu byla minimální. Při jejím mládí to nebyl žádný problém dojít přímo za šéfem firmy, aby se s ním pobavila o své perspektivě, ať už se jednalo o předsedu keramického družstva nebo ředitele Barrandova. Ten si vyslechl slova mladé dívky o tom, že je žačkou Hoffmeistera a že chce poznat, o co v takovém filmovém průmyslu vlastně jde. Poslal ji do oddělení vědeckého filmu, kde ji pak po jistý čas využívali jako zdatnou kreslířku telat pro návody ku zlepšení československého zemědělského

Kameny

družstevnictví. Přitom měla příležitost poznávat, jak se filmuje ve studiu. Do paměti se jí vryl způsob režirování Jiřího Krejčíka při natáčení filmu Fróna s Hanou Hegerovou v hlavní roli.

Barrandovská štace ji sice zaujala, ale pouze jako další životní zkušenost. Poznala, že filmovou výtvarnicí nechce být, a tak použila svůj vlastní způsob řešení problému. Došla opět přímo za Hoffmeisterem, kterému oznámila, že v jeho ateliéru nevidí svou budoucnost a že by chtěla přestoupit k Františku Muzikovi (1900-1974). Když hodnotí své tehdejší vystoupení před Hoffmeisterem, je uzaslá, jak se tento muž skvěle zachoval, neboť se jí zeptal: máte to s Muzikou vyjednané? Tehdy mu odpověděla, že s Muzikou nemluvila proto, že nechtěla jednat za Hoffmeisterovými zády. Pak se snažila, jak dnes říká, ve své tehdejší naivitě vše napravit. Zeptala se Muziky, zda k němu může přestoupit. Nemůžete: zněla Muzikova rázná odpověď. Blanku pak přirozeně napadlo, že jí Hoffmeister dá v dalším studiu pocítit, jak se zachovala netaktně a očekávala od něho „peklo“.

Žádné peklo ale kupodivu nepřišlo. Poznala mimořádnou velkorysost tohoto umělce a naopak pociťovala, že se učitel a žačka sbližují. Zároveň její příběh o touze po Muzikově ateliéru vstoupil do povědomí školy. A tak, když jí potom rektor UMPRUM řekl: já si promluví s Frantou, stalo se, co si toužebně přála. František Muzika ji přijal k sobě do ateliéru. Tento mimořádný hledač výtvarných talentů, které pak vedl k tomu, aby do úmuru pracovali, ji naučil dávat do kresby (třeba by to byla jen ilustrace původního pocitu někoho jiného) ze sebe maximum, jehož je člověk v daném okamžiku schopen.

Svou úctu ke kresbě vyjádřila několikrát, například v katalogu jedné ze svých četných výstav. Následující slova doprovodila její výstavu v milovaném Hradci Králové v roce 2007, ve městě, k němuž získala vztah kvůli architektonickým stavbám a hlavně urbanistickému řešení Josefa Gočára (1880-1945) a jeho učitele Jana Kotěry

(1871-1923) a kde podstoupila složitou oční operaci. Tehdy napsala: Kresba. Povšechně je považována spíše za pomocnou techniku, nebo jako základ pro další výtvarnou činnost. A přece i ona má své půvaby. Ráda začínám kresbu, kdy mám jakousi představu, jaká má být. Udělám si jen malinkou skicu, aby mi nic nemohla vnucovat – a začínám ty své čárky. A tu během práce se počíná proměňovat. Moje představa by byla možná trochu jiná, ale ten první pocit, ten tu zůstává. Tento způsob kresby dovoluje stále do ní vstupovat a dokonce po delším čase ji celkem zásadně změnit. A to je dobrodružství, co vzrušuje. A tak kreslím a věřím, že se najdou vnímaví lidé, kteří budou cítit a rozumět to nevysvětlitelné, o co usiluji...

UMPRUM absolvovala v roce 1969 a pak zde pobyla ještě jeden čestný rok. Tehdy byla již provdaná za violoncellistu, také Pražana a absolventa pražské Akademie múzických umění, který dostal angažmá v bratislavské filharmonii. Nastalo zvažování, jak překonat či zrušit vzdálenost oněch tří set kilometrů mezi oběma městy. On bydlel provizorně v šatně zkušebny orchestru v Bratislavě a pak po různých podnájmech. Nepohodu v bratislavském soukromém životě kompenzovalo zaujetí hudbou, kterou si přál dělat ve velkém orchestru. Ona v Praze vlastně prožívala opak. František Muzika byl vynikající pedagog, ale tím, co budou jeho žáci po škole dělat, se příliš netrápil, a to na rozdíl od Hoffmeistera. O něm se vykládalo, že svým žákům dokázal najít práci nebo alespoň za ně někde orodoval. Blanku nemohla nadchnout perspektiva pracovnice propagačního oddělení v pražském ČKD, která se nabízela. Zároveň zjišťovala, že vedle výtvarného uplatnění je pro ni důležitý životní prostor, konkrétní město. Měla jasně vybraná města bývalého Československa, byly to Hradec Králové a Žilina, kde by se jí mimořádně líbilo. Bratislava ji nepřitahovala stejně jako Ostrava. Praha byla sice rodné město, ale zdála se jí v té době přetížená talenty. K prosazení nestačily jen dispozice a dobré vzdělání, ale také to vyžadovalo mimořádnou vůli a schopnosti prosadit se. Zvažovala sice různé alternativy, ale pak zjistila, že jí manžel postavil před hotovou věc, jak vzpomíná. Nezbyvalo jí, než se sbalit a přesídlit do Bratislavy.

V Bratislavě na ni kromě manžela čekala velká náhoda, jak nazvala svůj vstup na slovenskou výtvarnou scénu. Šla se pozeptat na možnost spolupráce do redakce Mladé letá, vydavatelství knih pro děti a mládež, a byla hned přijata jako výtvarná redaktorka. Během svého působení v této instituci (až do roku 1990) se podepsala pod několik desítek knih jako redaktorka a ilustrátorka. Vedle toho pilně tvořila ve volné grafice, především to byl barevný lept nebo suchá jehla. Pouštěla se také do velkoformátové kresby a experimentovala s textilním materiálem. Řada galerií na Slovensku, v českých zemích a také v zahraničí vlastní její díla. Blanka Votavová byla také mnohokrát oceněna v mezinárodních soutěžích grafiky nebo Ex libris (například v Praze 1991, v litevském Vilniusu 1995, v japonském Tokiu 1997, v Miláně 2000 a jinde).

Do její plodné práce bohužel vstoupila tragická událost. Dne 8. května 2001 zemřel na rakovinu její starší syn Aleš (narozen 1962). Měl za sebou řadu scénografických úspěchů, ať už to bylo v pražském ND ve spolupráci s režisérem Vladimírem Morávkem (Tosca) nebo v dalších víc jak 30 operách, 40 činohrách i tanečních inscenacích, na divadle, ve filmu i v televizi, a to na Slovensku, v Čechách, Maďarsku a Itálii. Blanka Votavová se kdysi za svých studií mimořádně bránila, aby se z ní stala filmová grafička a scénografka. Syn Aleš Votava zvedl matčinu odloženou šanci a v oboru se mimořádně proslavil. Jeho matka vydala o Alešovi knihu s názvem Synovy zvěsti, v níž je zachycen vnitřní svět mladého umělce během jeho studijního pobytu v Paříži v divadlech Théâtre du Soleil, L'Opera - Palais Garnier a Théâtre G. Phillipe. Krásné dopisy rodičům jsou psány česky, zatímco bratrovi Tomášovi slovensky...

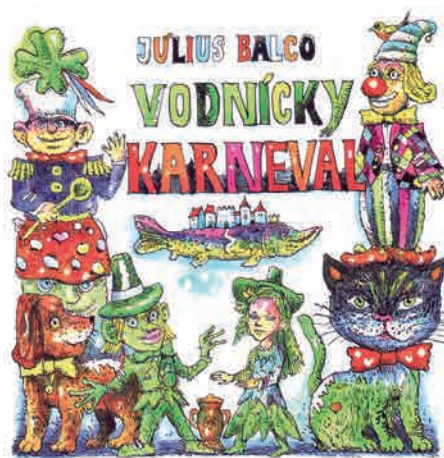
PhDr. Stanislav Brouček, CSc.

Autor je historik a etnolog

Knihy a Vianoce

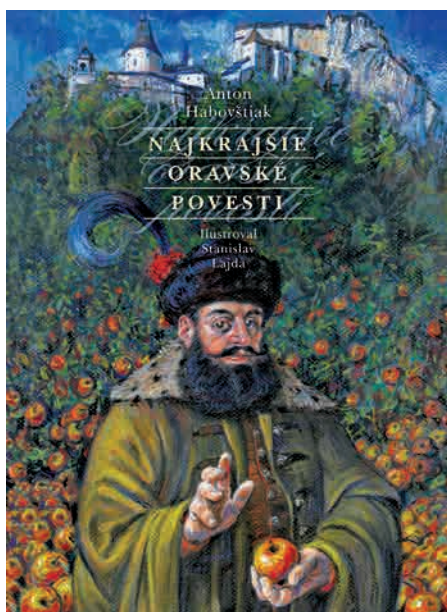
Šťastné Vianoce a dobrá kniha. Spojenie, ktoré (našťastie stále živo a aktuálne) rezonuje v čase najkrajších sviatkov roka. Hoci do samotného Štedrého večera a s ním spojených aktivít ešte ostáva pár dní, predbehnime trochu čas... Stačí privrieť oči a v najhlbšom vnútri cítime tú charakteristickú radosť a priam neodbytnú veselosť. Bytom plávajú vône kapustnice, vyprázaných rýb, orechov v koláčoch, jabĺčok, mandarínok a sviečok na stole, prskaviek a... čakania. Čakania aj na darčeky. Ja viem, že môžu mať akúkoľvek podobu, predsa však – kniha má stále svoje nezameniteľné čaro. Aj ako darček pod stromčekom. Spisovateľ, vydavateľ a kníhkupec (ako Gašpar, Melichar a Baltazár) prinášajú svoje dary – knihu, radosť a poučenie (ako zlato, kadidlo a myrhu). Tu je teda niekoľko knižných titulov zo Slovenska, ktoré určite splňajú všetko naznačené...

Začneme od najmenších čitateľov. Ako ináč, veď tí už majú nosy dávno vopchané pod stromčekmi. **Slovenské obrázkové povesti Ondreja Sliackeho a Mariána Čapku (Vydavateľstvo MS)** im prinášajú tajuplné príbehy z pradávnych čias, keď solúnski bratia Konštantín a Metod priniesli našim predkom písmo a drak strážil studňu na staroslávnom Devíne; aj z čias, keď orol zachránil Bratislavu pred Tatármi; aj z tých pohunutých dôb, keď Turci vďaka hrbáčovej zrade dobyli Filakovský hrad a v Trenčíne Omar kopal studňu; ba aj z čias, keď kráľ Matej dojil ovce na Kráľovej holi, alebo keď rimavská zlatá kačička zachránila Jánošíka... Ešte mnoho ďalších povestí v tejto knižke rozprávajú nádherné obrázky jedného z najlepších ilustrátorov pre danú čitateľskú kategóriu, vedno kráčajúc s majstrovsky stručným, výstižným a pútavým sprievodným slovom spisovateľa – jedného z najpopulárnejších, okrem iného dlhoročného šéfredaktora časopisu Slniečko. Toto „komiksové“ spracovanie 42 najkrajších povestí z celého Slovenska (nielen) pre najmladších čitateľov určite nielen očarí, ale privedie aj k čítaniu ich textovejších podôb! Také sú aj **Najkrajšie oravské povesti od Antona Habovštiaka**. Výber z bohatej zbierky oravských povestí, ktorý

zanechal výnimočný etnograf a spisovateľ (presvedčený oravský lokálpatriot a slovenský vlastenec), je citlivo upravený a doplnený úryvkami originálnych zápiskov. Takých, ktoré tento zberateľ kedysi zaznamenal od starých Oravcov. Aj vďaka nim čitateľ zájde stáročiami až do čias, keď pohanskí žreci chodievali obetovať na vrch Žiar a z Ostražice strážil okolie pyšný hrad. Dozviete sa, odkiaľ má meno Orava a prečo tak veselo šumí, ako Valasi zakladali dediny, ako býk zachránil Leštínčanov a ako mačka zradila Medzibrodčanov. Ale aj ako sa staval Oravský zámok, ako palatín Turzo odtrhol v Krivej jablko a komu ho daroval, i mnoho ďalších záhad z oravských lazov. Celú knihu doslova presvetľujú ilustrácie Stanislava Lajdu. **Július Balco** opisuje **Vodnícky karneval (Vydavateľstvo SSS)**. Jeho rozprávkový príbeh sa začína nešťastnou vodníckou udalosťou. Nebudete veriť, ale pre veľké horúčavy sa z Váhu vyparili vodníci! Všetci okrem Chňuchňuka, ktorý prežil, lebo bol prechladnutý a neprestajne mu tieklo z nosa. Nechcel však ostať sám a pri hľadaní ďalších vodníkov nadšiel na liptovského strigóna, ktorý mu povedal, že na Dunaji nejakí „zelení“ predsa len ostali. Vodník vplával do veľtoku a zažil kadejaké nepríjemnosti. Ba chceli ho chytiť ľudia, aby sa mu vysmievali, no napokon pri Komárne našiel malú vodníčku Adelku... Sledoval ju, aby ju vyslobodil. Zažili spolu veľa príhod a od nej sa tiež dozvedel o vodníckom karnevale, teda

o tom, kde nájde vodníkov. Veselú knižku dotvárajú rovnako veselé obrázky Martina Kellenbergera. Podme k čitateľom starším a knihám faktografickejším. **T. Lengyelová** si v knihe **Bosorky, strigy, čarodejnice (TRIO publishing)** kladie niekoľko otázok. Pýta sa napríklad, ako vznikla viera v bosorky a v ich škodlivú činnosť a ako mohla prerásť do krvavých represii a masovej hystérie? V knihe ako odpoveď prináša veľa zaujímavých poznatkov o príčinách a okolnostiach, keď najväčšiu pozornosť v rámci Uhorska venuje územiu dnešného Slovenska. Dokumentuje rozdiely v regiónoch a obdobiach a zachytáva odlišnosti v prístupe predstaviteľov rôznych náboženstiev či cirkví. Opravuje aj mylné tvrdenia o miliónoch obetí. Historiografia doteraz nechala bosorky a procesy s nimi spojené takmer nepovšimnuté. Na rozdiel od ostatných krajín Európy vyšlo na Slovensku len niekoľko prác, ktoré prekročili rámec opisu kuriózných prípadov. Navyše prípadov vytrhnutých z kontextu obdobia, často celkom mylne pokladaného za stredovek. Nové výskumy a autentické dokumenty z procesov umožňujú podať mnohostranný obraz tejto témy počas niekoľkých storočí. Publikáciu sprevádza bohatý obrazový materiál z mnohých svetových múzeí a galérií, najmä z obdobia baroka – éry vrcholiacej honby na čarodejnice. Po veľkých knihách o drotárstve, uhorskom palatínovi Jurajovi Turzovi a Goraloch vo výnimočnej **maticnej edícii** prichádza Juraj z terchovskej osady U Jánošov. Áno, dobre tušíte, ten **Juraj Jánošík**, ktorý predčasne skončil svoju pozemskú púť v zime 1713 v Liptovskom Mikuláši. Aj keď bol zbojníkom iba veľmi krátko, stal sa nepochybne najväčšou zbojníckou legendou strednej Európy. Ľud si v ňom našiel to, čo mu chýbalo a čo potreboval. Výsledkom je aj to, že jánošíkovská tradícia vstúpila do viacerých oblastí slovenského (i európskeho, ako napríklad ukázal film známej poľskej režisérky) duchovného dedičstva. A hoci sa o ňom napísalo už veľa, táto kniha presvedčí, že stále je čo objavovať a stále je čomu sa podučiť. Kolektívna monografia – pätnástich autorov a viacerých inštitúcií – spracúva spomínanú jánošíkovskú tematiku dote-

raz najucelenejším spôsobom. Na základe najaktuálnejších vedeckých poznatkov, no nie prísne vedeckým štýlom, ale takým, ktorý je zrozumiteľný a prítazlivý pre široký okruh čitateľov, podáva historickú rekonštrukciu Jánošíkovho života a pôsobenia a mapuje jednotlivé aspekty jánošíkovského archetypu, jeho prejavy v ľudovej tradícii, i v literatúre a v umení. Text dopĺňa množstvo unikátnych ilustrácií a fotografií artefaktov. Opäť informačne nasýtená, odborné zdatná, prehľadne i pútavo poskladaná mozaika. **Lubomír Novotný** vo svojej knihe **Počiatky pravekého umenia na Slovensku v stredo európskom kontexte (Matica slovenská)** podáva presvedčivé svedectvo o tom, že dejiny slovenského umenia sa začali písať dávno pred prvou písomnou zmienkou. Hovorí o tom jasnou rečou praveké pamiatky hmotnej kultúry z dnešného slovenského územia, ktoré majú charakter umeleckej tvorby, úžitkového umenia, ale aj umeleckého remesla. Od paleolitu až po záver doby bronzovej. Diela anonymných dávnovekých tvorcov aj ľudí dneška prekvapujú svojou modernosťou, remeselnou kvalitou a nezameniteľnou autentickou umeleckou presvedčivosťou. Objavná publikácia je vybavená bohatým poznámkovým aparátom a množstvom pôsobivých ilustrácií. Ako celok rozširuje sumu dôležitého poznania o prehistorickej minulosti Slovenska ako zdanlivo malom, no dôležitom kameňku, bez ktorého by mozaika národného pokladu nebola úplná. Próza naša každodenná. Hoci určite nie tuctová. **Novela Ladislava Hrubého Biele deti (Vydavateľstvo MS)** je priam mraziacim aktuálnym pohľadom na zložitý život časti generácie mladých ľudí, ktorých ešte neisté kroky na ceste životom zaviedli na rázcestie a oni – hlavne pod vplyvom nezdravých pohybov v spoločnosti, nesprávnych podnetov i v rodinnom kruhu a vlastných zlyhaní – odbočili zlým smerom. Hlavného hrdinu Marcela, unikajúceho pred nemožnosťou pracovného (a spoločenského) uplatnenia sa a pred despotickým otcom zaviedli do azylu na zimu sa ukladajúcej kysuckej samoty. Do niekdajšej živej, no teraz takmer opustenej dediny v lone krásnej prírody, ktorá sa stáva kulisu drámy. Nepredvídateľným (no zrazu akoby zákonitým) konaním osudu sa na tomto malom kúsku sveta totiž ocitla aj partia nedávno doštudovaných stredoškôľakov – vedených viacnásobne neúspešne liečeným alkoholikom Viktorom a vlastnou pomýlenou túžbou po hľadaní „sna o lepšom živote“ pod perinami omamných návykových látok. Pod perinami snehu, na plátne paradoxu čistej prírody a nečistého ľudského konania autor maľuje drobnokresbu – ponárajúc čitateľskú vnímavosť do hĺbky vnútorných svetov postáv i vonkajších dejov a súvislostí – tragického príbehu. Na princípe *pars pro toto* presvedčivo ukazuje, že „...celá ľudská história je súborom

nespočetného množstva zlyhaní, čudných pochybení, potom vstávaní a kriesení, vzostupov či pádov... “Príznačne nás však – podobne ako vo svojich predchádzajúcich knihách – presvedča, že aj na konci (tohto snežného) tunela je svetlo. Nádej, ktorú treba uchopiť a každodenným snažením udržiavať pri živote... A čo tak trochu poézie po onej próze našej každodennej? Aspoň v čase sviatočnom! Už štrnásť (!) básnická zbierka **Daniela Heviera Vnútrozem (TRIO Publishing)** je tou, čo doteraz určite najužšie spája básnické slovo s výtvarným živlom, ktorému sa autor v posledných rokoch venuje čoraz intenzívnejšie. Vizualna stránka knihy harmonicky korešponduje s textom, pričom ani jedno nie je ilustráciou toho druhého – obe médiá totiž predstavujú svojbytný „stavebný“ materiál. Pojem *vnútrozeme* vymedzuje básnikov osobný vesmír, ktorý však zahŕňa aj reflexiu širšieho spoločenstva a človeka vo všeobecnosti. Hevier odkrýva chránené územia vlastných pochybností, sklamaní aj bolesti, vyrovnáva sa s dosiaľ prežitým, s (neznesiteľnou) ťarchou bytia a jeho dočasnou či pominuteľnosťou. S obavami vníma vykoľajenie pravidelného poriadku vecí, postupujúcu arytmiu srdca doby. Hevier ako umelec – a pravdaže aj ako človek – zdieľa s čitateľom všeobecnú frustráciu z každodennej reality a aj z vlastného života. Symbolicky pomenúva tri strachy – „*o vlastný život o život našich detí o život napísaných básní*“. Neváha dať najavo pochybnosti až skepsu nad hodnotou slova i vlastnou tvorbou, pričom hľadá primeraný (seba)ironizujúci odstup. Hevierova *vnútrozem*, to je v istom zmysle aj básnikova *zem zaslúbená* – nenájde ju ten, kto cestou neblúdil, nevstúpi na jej pôdu ten, kto neuverí vo vzájomné predurčenie. A či, ako píše básnik: „... *bude to zvláštny rok so zimou bez snehu ktorý sa skončí 32. decembrom a po ňom už nič šípky budú padať z oblohy ktorej znova začneme hovoriť alebo ako nás to učili naše deti kým sa ich ešte nezemocnili psychiatrie náhradné rodiny a marketingové oddelenia...*“ Po tom všetkom – hoci práve počas vianočných sviatkov si zvykneme povoľovať opasky od prejedania – určite dobre padne niečo dobré na tanieri. **Štefan Packa** a jeho **Tatry na tanieri (Vydavateľstvo MS)**. Najmä, keď zistíme, že autor pôsobil viac ako polstoročie v špičkových hoteloch Vysokých a Nízkyh Tatier. Začínal ako učen v Grandhoteli v Starom Smokovci a končil ako riaditeľ hotela Grand v Jasnej. Nečudo, že do netradičnej kuchárskej knihy vložil spomienky na ľudí, s ktorými sa počas profesionálnej kariéry stretával, viaceré materiály získal priamo od pamätníkov. Priestor majú tak významné návštevy (prezidenti, britská kráľovná Alžbeta II., pápež Ján Pavol II.), ako aj ľudia, ktorí sa o nich starali. Legendárni chatári, bez ktorých by Tatry stratili veľkú časť koloritu; ale aj hotelieri z Tatier, ktorí reprezentovali Slovensko na rôznych svetových po-

dujatiach. Okrem príbehov ľudí sú na stránkach knihy zasvätené informácie a zaujímavosti o vzniku Tatier a osád. Vhodne sú zakomponované aj produkty priamo z tatranskej prírody, vhodné na použitie v kuchyni. „Atmosféru“ dopĺňajú kvalitné fotografie fascinujúcej prírody, vďaka viacerým dokumentárnym si pripomenieme tak históriu, ako aj súčasnosť tejto výnimočnej časti – a symbolu! – Slovenska. Viac ako stopäťdesiat receptov tatranských špecialít rozdelil autor do kapitol. Môžete si pripraviť chuťovky i studené jedlá, polievky, múčne, zeleninové i hlavné jedlá, šaláty i dezerty. Mimochodom, zhruba tretina receptov je ilustrovaná priam voňavými fotografiami jedál, ktoré pripravil predseda Tatranského klubu kuchárov a cukrárov František Turek. Správnom bodkou za rubrikou a potvrdením onoho slávnostného času je kniha renomovaného národopisca **Ondreja Demu Vianočné ľudové koledy, vinše a hry (Vydavateľstvo MS)**, ktoré predstavujú pozoruhodný klenot tradičnej kultúry Slovenska. Veď pod pomyselnú knižnú strechu sa vošlo viac ako 200 pôvodných kolied, vinšov a vianočných hier – pravdaže z rôznych častí Slovenska. Ide o notové a textové prepisy záznamov z hudobného archívu Slovenského rozhlasu, ktoré boli nasnímané v rokoch 1965–1995 a sú verným obrazom tradičného vianočného repertoáru spätého s koledovaním, spevmi, vinšami a hrami v jednotlivých lokalitách Slovenska, ba aj v slovenskej enkláve v Bihore (na území dnešného Rumunska). Koledy sú prehľadne rozdelené podľa oblastí, regiónov a obcí. Texty a notové záznamy dopĺňajú cenné dokumentačné fotografie.

Vážení čitatelia LISTOV, aj pri čítaní týchto kníh vám zo srdca prajem krásne prežitie sviatkov a v roku 2015 všetko dobré, ba až najlepšie! A teším sa, pravdaže, na stretnutia pri našom aj vašom časopise...

Igor Válek, autor je publicista a spisovateľ

Príloha časopisu Listy Slovákov a Čechov

Tohoročná XI. medzinárodná konferencia slovenských študentov a ich hostí sa uskutočnila 7. – 8. 12. 2014 vo Všeobecnom športovom gymnáziu v Bruntále. Zazneli zaujímavé práce, venované väčšinou I. svetovej vojne a Slovensku. Jednu z víťazných prác uverejňujeme v našej prílohe. Jej autorkou je Miroslava Karásková z oktávy Gymnázia Varšavská cesta v Žiline.

1. svetová vojna a Žilinský okres

Úvod

Tému 1. svetovej vojny som si vybrala, pretože si myslím, že na dôsledky vojny sa rýchlo zabúda. Aj keď sa boje v 1. svetovej vojne nedotkli nášho územia priamo, mnoho jeho obyvateľov v nich padlo. Práve ich pamiatke boli venované pomníky, o ktorých je táto práca. Nájst ich môžeme takmer v každej obci. Sama som často okolo niektorých prešla, ale bez povšimnutia si, aký odkaz nesú.

Cieľom mojej práce je zmapovať tieto pamätníky v Žilinskom okrese, v ktorom žijem.

Ďalším cieľom mojej práce je spracovať dostupné informácie o Žilinskom vojenskom cintoríne, ktorý bol významným pietnym miestom, kde vedľa seba ležali obeť rôznych národností a vierovyznania. Popritom sa sčasti zaoberám aj zmenami, ktoré vojna spôsobila v samotnom meste Žilina, súvisiace najmä so vznikom Československej republiky.

Práca je rozdelená do 5 kapitol a ďalších podkapitol. Ťažiskom je druhá kapitola, v ktorej rozoberám dopad vojny na územie okresu Žilina a zameriavam sa na objekty, ktoré vzdávajú česť padlým v 1. svetovej vojne, teda na pamätníky, pamätné tabule a kríže v obciach či mestských častiach. Pozornosť venujem v neposlednom rade Žilinskému vojenskému cintorínu, po ktorom na pôvodnom mieste nezostala takmer žiadna stopa.

Po výbere témy som navštívila Štátny archív v Bytči – pobočka v Žiline, kde som sa snažila nájsť historické pramene súvisiace s témou 1. svetovej vojny. Tu som sa stretla s prvým problémom, väčšina materiálov spred roku 1918 je v maďarskom jazyku. Kvôli neznalosti jazyka som sa rozhodla zmapovať dopad vojny na okres, v ktorom žijem. Ďalej som navštívila Krajskú knižnicu v Žiline, kde som vyhledala dostupnú literatúru venovanú tejto problematike. Vyžila som tiež vlastnú knižnicu a v neposlednom rade informácie

z internetu. Po zorientovaní v problematike som osobne navštívila obce a mestské časti, v ktorých boli postavené pamätníky venované obetiam 1. svetovej vojny. Zároveň som zdokumentovala ich stav, fotografie uvádzam v prílohe práce.

Situácia po vojne

Prvá svetová vojna spôsobila jednoznačne najvýraznejší kultúrny prelom novoveku. Piliere klasickej spoločnosti, vedenej na princípe zaradovania populácie do „nižšej a vyššej vrstvy“, zbúrali delá a bajonety a v jej troskách sa odrazu ľudia spoločne spamätávali z dovtedy najrozsiahlejšieho vojnového konfliktu.

Snáď nikto nečakal, že táto vojna bude mať tak výrazný dopad. Zahynulo v nej takmer 10 miliónov vojakov a v jej dôsledkoch zahynulo 7 miliónov civilného obyvateľstva. Do zajatia padlo 6 mi-

Pamätník v Trnovom

Pamätník v Dlhom Poli

liónov, z domovov ušlo 10 miliónov utečencov a po padlých zostali 3 milióny vdov a 6 miliónov sirôt. Po smrti množstva ľudí a zvierat nastalo obdobie vyrovnávania sa s traumou nad stratou najbližších, ale aj s nedostatkom potravín, s hospodárskou krízou, so šírením epidémií a morálneho poklesu. Materiálne škody, ale hlavne posunutie meradiel hodnôt v európskej spoločnosti, priniesli zmeny, pre nás už neodmysliteľné.

Pretože množstvo mužov odišlo na front, v práci ich museli zastúpiť ženy. To viedlo k postupnému prelomu odporu voči zrovnoprávneniu žien a mužov, a to najmä vo volebnom práve. Československá republika bola medzi prvými štátmi, ktoré umožňovali ženám voliť. Navyše prichádzali zlaté dvadsiate roky, keď sa ľudia snažili zabudnúť na hrôzy vojny a na to, čo ju spôsobilo, v kabaretoch alebo v biografi. To viedlo k rozvoju služieb a zábavného priemyslu. Radikálne sa mení imidž, urýchľuje sa výskum, vývoj techniky aj výroba.

Ako náplasz za roky bojov sa pre množstvo národov vyskytla možnosť vytvoriť si vlastný štát alebo sa spojiť s iným národom, väčšinou podľa vlastnej vôle. Nebol to prípad len nástupníckych štátov Rakúsko – uhorskej monarchie, ale aj, napríklad, pobaltských štátov. Štáty si osvojovali nové režimy, podpísali sa nové spojenectvá, vznikali nové bariéry a proti sebe sa stavali noví rivali.

Zmeny, samozrejme, dolahli aj na Slovensko. Preň je najvýznamnejším dopadom 1. svetovej vojny vznik samostatného československého štátu dňa 28.10.1918.

Zachované náhrobky na Novom cintoríne

Dopad vojny na Žilinský okres

Žilina patrí k prvým mestám na Slovensku, ktoré sa prihlásili k Deklarácii slovenského národa z 30. októbra 1918 a od 12. decembra 1918 až do 2. februára 1919 bola sídlom Vavra Šrobára, ministra s plnou mocou pre správu Slovenska. „Žilina sa tak na dva mesiace stala hlavným mestom Slovenska“, o čom svedčí aj pamätná tabuľa na budove, a teda kultúrnym a hospodárskym centrom.

Napriek národnej dôležitosti, ktorú mesto od konca vojny nadobudlo, až rok 1919 zo Žiliny urobil viditeľne slovenské sídlo. Z domov strhávali uhorské znaky. Namiesto Žandárskej stanice z roku 1881 tu bolo zriadené okresné četnícke veliteľstvo. Aj taká drobnosť, ako premenovanie tovární, obchodov či ulíc mala vplyv na obyvateľov, lebo pripomínala a utvrdzovala príslušnosť k novému štátu. Úverová banka dostala meno Slovenská banka a jej riaditeľom bol slovenský národovec Andrej Bacher, známy hotel Hungária premenovali na hotel Európa, Remeselnícky dom učňov Gabriela Barosa sa stal Remeselníckym domom, Uhorská továreň na vlnené látky, vojenské súkno a prikrývky sa zmenila na Žilinskú súkennú továreň, uč. spol. v Žiline. Ľudia už neprechádzali po Ulici Ludovíta Košúta, ale po Masarykovej ulici a čas netrúvali v Miléniovom parku, ale v Šrobárovom sade. Tak ako pred vojnou mohli korzujúci Žilinčania počuť na Mariánskom námestí koncerty vojenskej hudby peš-

Pamätník v Hornom Hričove

tianskeho drotárskeho regimentu „einundfirzig“ z Trenčína, tak po vojne pre nich hrávala hudba žilinskej posádky.

Na upevnenie dôveryhodnosti svojbytnosti bol dôležitý aj rozvoj slovenského školstva. Zmeny neobišli ani Žilinu, v ktorej sídlila Uhorská štátna reálka. V nej sa od 15. februára 1919 vyučovalo po slovensky a zmenila sa na Československú štátnu reálku Jána Palárika. Väčšinu maďarských profesorov, ktorí v nej stratili miesto, nahradzali Česi a Slováci, medzi nimi aj rímskokatolícky kňaz Jozef Kačka, ktorý napísal dielo Dejiny literatúry slovenskej, používané ako učebnica literatúry. Edukačnú úlohu Československej štátnej reálky 15. októbra 1919 doplnilo svojou činnosťou aj Československé štátne dievčenské reálne gymnázium v Žiline.

Pamätníky

Do rakúsko-uhorskej armády boli povolani muži od 18 do 55 rokov, narodení v rokoch 1865 – 1900. Len málokto odchádzal do armády s vidinou boja za správnu vec, padnúť mali za cieľ, ktoré pre nich väčšinou nič neznamenali a netýkali sa ich obyčajného života. Zo záznamov ku 16. októbru 1919 sa zo známych 160 naru-

Pamätník v Mojši

kovaných Žilinčanov domov vrátilo len 15. Za zajatých označili 10, v Rusku našli 9 a za padlých vyhlásili 16. Osudy ostatých sú neznáme. Medzi takými bol aj brat starej mamy môjho starého otca, Šimon Franek z Gbelian. Našlo sa len jeho osobné číslo, na základe čoho nemohli s istotou určiť, čo sa s ním stalo. Preto bol jeho rodičom zaslaný list, v ktorom ho prehlásili za nezvestného.

Tým vojakom, ktorí prišli o život a z vojny sa už nevrátili, dali väčšinou občania ich domovskej obce zo zbierok postaviť pamätník alebo kamenný kríž. V okrese Žilina je ich 13 a v samotnom meste Žilina sa nachádza pamätná tabuľa venovaná siedmim vojakom československých légii.

V mestskej časti BUDATÍN na Námestí hrdinov sa nachádza spoločný kamenný pamätník padlým 1. a 2. svetovej vojny. Zdobí ho soška na kolenách modliacej sa ženy. Pôvodne stál pred kaštieľom, ktorý asanovali, kvôli výstavbe diaľničného privádzača. Pamätník uskladnili, a kvôli poškodeniu, spôsobenému vekom, aj zrekonštruovali. Vrátili ho na rovnaké miesto, oproti pamätníku J. M. Hurbana. Je na ňom vypísaných 11 mien padlých vojakov z 1. svetovej vojny.

Ďalší kamenný pamätník spoločne pre padlých v 1. aj 2. svetovej vojne je v obci DIVINA. Nenachádza sa na ňom kríž, ale jeho dominantou, umiestnenou na samom vrchole, je soška Ježiša Krista držiaceho raneného, možno zomierajúceho vojaka. Na mramorovej tabuli sú uvedené mená 20 padlých vojakov z 1. svetovej vojny.

Na rozdiel od týchto dvoch obcí v obci DLHÉ POLE je žulový pamätník, venovaný obetiam 1. svetovej vojny, umiestnený pred bývalou základnou, dnes materskou školou. Zdobí ho reliéf slovenského štátneho znaku a vetvičkami vavrínu, na vrchole soška 4 levov nesúcich misu s plameňom. Uvádza mená 42 padlých občanov obce.

Obec GBELANY ako jediná umiestnila kamenný kríž na cintorín. Vyryté sú doňho mená 9 padlých občanov a text: „*Ku cti a chvale božej a na pamatku padlých vojakov 1. svetovej valke venuje obec*“ s dátumom „1918 28 / X. 1928“.

Inak je to v obci HORNÝ HRIČOV, kde sa kamenný pamätník nachádza v centre dediny. Pripomína padlých tak v 1. svetovej vojne, ktorých je 9, ako aj v 2. svetovej vojne a Slovenskom národnom povstaní. Na pomníku je napísané: „*Dali za nás život, aby sme my žili.*“ Postavený bol v roku 1965 pri príležitosti 20. výročia oslobodenia obce.

V centre obce MOJŠ, pred kaplnkou sv. Anny, je položený pamätník spoločne pre padlých občanov v 1. aj 2. svetovej vojne. Má podobu neupravenej skaly a na nej je umiestnená mramorová tabuľa s menami 3 občanov, ktorí zahynuli práve v 1. svetovej vojne.

Na Rybom námestí v mestskej časti MOJŠOVÁ LÚČKA je kamenný kríž, ktorý bol na toto miesto prenesený zo starej časti, zatopenej pri stavbe Vodného diela Žilina. Nie je na ňom zoznam padlých z obce, ale je na ňom vyrytý text: „*Pomník tento, založený dňa 18. nov. 1927, pamiatke padlých, vojnín z Mojš. Lúčky, vo svetovej vojne, R. 1914 - 1918. Pokoj prachu ich!*“

Tak ako v Mojšovej Lúčke, aj obec PORÚBKA má kamenný kríž, venovaný zomretým z 1. a z 2. svetovej vojny, situovaný pred kaplnkou Najsvätejšej Trojice. Chýba na ňom zoznam padlých občanov obce, text na tabuly znie: „*Češ' padlým v rokoch 1914 - 1918 a 1939 - 1945. Venujú občania.*“

Mesto RAJEC podalo žiadosť o vytvorenie pamätníka obetiam 1. svetovej vojny v roku 1932. Ohradený majestátny kamenný pamätník nesie po stranách 2 tabule s menami padlých vojakov, ktorých je 52, medzi nimi 5 dôstojníkov. Na pamätníku stojí socha anjela, ktorý kladie ruku na kľačiacu ženu.

Ďalší kamenný kríž, tentoraz v obci ROSINA, bol postavený zo zbierky obyvateľov. Stojí pred vchodom do Farského kostola sv. Kataríny. Venovaný je 25 padlým Rosinčanom, ktorí zahynuli v 1. svetovej vojne. Nad tabuľou je pripevnený kovový dvojkríž na trojvrší.

Len v mestskej časti TRNOVÉ je pamätníkom kaplnka umiestnená oproti základnej škole medzi dvomi súkromnými záhradami.

Pamätník vo Vraní

Pamätník v Trnovom

V centrálnej časti je v okienku za sklom soška Panny Márie s Ježiškom. Pod ním vidieť reliéf zomierajúceho vojaka. Po stranách sú tabule s menami padlých z 1. a 2. svetovej vojny a zo Slovenského národného povstania. Ľavá tabuľa určuje 16 vojakov z 1. svetovej vojny.

Jeden z mála ohradených pamätníkov, ten v mestskej časti VRANIA, je postavený v centre oproti budove bývalej materskej školy. Je obložený leštenou žulou a má pripomínať obeť prvej a druhej svetovej vojny. Je na ňom zoznam 8 vojakov z Vrania a tiež zoznam vojakov z Rudinky, neďalekej obce okresu Kysucké Nové Mesto.

A nakoniec mestská časť ŽILINSKÁ LEHOTA má kamenný kríž pre obeť 1. a 2. svetovej vojny od roku 1946. Pod textom „*Padli ste, aby sme my žili 1914 – 1918*“ je zoznam mien 7 vojakov padlých počas 1. svetovej vojny, pochádzajúcich z tejto časti okresu.

Žilinský vojenský cintorín

Žilina bola významným železničným uzlom. Cez železničnú stanicu Nová Žilina a Rajeckú železnicu prechádzali vojenské transporty na východný front a späť, ale aj vozne s ranenými vojakmi a zajatcami.

Počas 1. svetovej vojny v Žiline zriadili v drevených barakoch na Rajeckej ceste vojenskú nemocnicu. Baraky boli situované do blízkosti Rajeckej železnice a neďaleko Novej Žiliny. V dvadsiatych rokoch 20. storočia už armáde nevyhovovali a postupom času ich nahradili kasárne, stojace dodnes. Niektoré baraky sa zachovali do roku 1942, kedy poslúžili ako zberný tábor pre židov, ktorých odvážali do koncentračných táborov. Práve do týchto barakov umiestňovali chorých, zranených alebo cholerou nakazených vojakov Ústredných mocností, ale aj vojnových zajatcov štátov Dohody. S očakávaním krátkej vojny sa predpokladalo, že vopred vybra-

ný priestor pre spoločný hrob zomretým z vojenskej nemocnice na starom cintoríne postačí.

Pre prvé obeť postavili pomník s textom: „*Prvé obeť svetovej války 1914“ a pod ním „Pokoj prachu jejich“*. Je na ňom tiež vyryté meno podplukovníka Jozefa Čermáka s dátumom 1924, ktorý sa o cintorín staral. V spoločnom hrobe sú pochovaní traja Maďari, dvaja Česi, dvaja Nemci, Rus a Srb. Ich mená, hodnosti, označenie jednotky a rok narodenia s dátumom úmrtia sú uvedené na oválnych reliéfnych tabuľkách. Tento pamätník sa zachoval dodnes a stojí na „starom cintoríne“.

Počet obetí však od roku 1914 stále rýchlo stúpal a už v roku 1915 sa ukázala potreba založiť nový vojenský cintorín. Začal vznikáť západne od starého, na pasienku pozdĺž železničnej trate Žilina – Rajec. Oba sa postupne rozrastali a splynuli. Pre ďalších vojakov vybudovali centrálny pamätník padlých s rokom 1920, na počesť všetkých vojakov ležiacich v žilinskej zemi. Pred ním sa každoročne oslavoval Sviatok všetkých svätých, kedy ho ozdobili kvetmi a osvetlili všetky hroby.

Po skončení vojny cintorín pietne upravili. Hroby v pravidelných radoch omurovali a na každý jeden umiestnili jednoducho tvarovaný betónový náhrobok, v hornej časti s vystupujúcim, taktiež betónovým symbolom oboznamujúcim o vierovyznaní pochovaného. Pre katolíkov jednoramenný kríž, pre pravoslávnych trojramenný kríž so šikmým spodným ramenom, pre židov, pochovávaných priamo na židovskom cintoríne, otvorená kniha, predstavujúca jednu z piatich kníh Mojžišových a pre moslimov valček, v hornej tretine s obrubou, ktorý pripomínal minaret. Na náhrobku bola okrúhla tabuľka z kovu, ktorá uvádzala evidenčné číslo vojenského hrobu, názov jednotky, meno vojaka a dátumy jeho narodenia a úmrtia.

Presný počet vojakov nie je známy. Rôzne zdroje uvádzajú rôzne čísla v rozmedzí 1200 až 2000. Všeobecne sa udáva číslo 1276, ktorému približne zodpovedá aj počet hrobov zakreslených na pláne z roku 1919. Toto číslo tvorili príslušníci rôznych krajín a vierovyznaní. Slováci, Česi, Poliaci, Rusi, Ukrajinci, Srbi, Nemci, Rakúšania, Maďari, Taliani, Rumuni. Miesto posledného odpočinku tam našlo aj päť pracovníčok Červeného kríža a veľké množstvo neznámych.

Cintorín bol vzorne udržiavaný. Od jari do jesene ho zdobili kvety. Najmä na ich polievanie pribudli v roku 1925 dva betónové rezervoáre a vodovodná sieť s piatimi hydrantmi. O pietne miesto sa starali vojaci žilinskej posádky, zvlášť podplukovník Jozef Čermák, kurátor tohto cintorína. Pod jeho vedením sa z neho stal jeden z najkrajších vojenských cintorínov, ktorý poznajú aj v Amerike.

Pamätník v Budatíne

plesové

listy

2014

Krása, elegancia, šarm, galantnosť a gentlemanstvo – to všetko bolo na Česko-Slovenskom plese, jednej z udalostí plesovej sezóny roku 2014 v pražskom Obecnom dome 1. februára tohto roku.

Česko-Slovenský ples má veľkú ambíciu stať sa jednou z najpopulárnejších a najelegantnejších kultúrnych akcií plesovej sezóny, pričom chce získať tomu odpovedajúcu každoročnú prestíž. Nadväzuje na dlhoročnú tradíciu Slovenských plesov v Prahe organizovaných každoročne už vyše 40 rokov a dokonale odráža vysokú, nadštandardnú úroveň vzťahov oboch krajín a národov. Potvrďuje to aj skutočnosť, že záštitu nad plesom už po niekoľko raz prevzali prezidenti oboch krajín. Nebolo tomu inak ani na Česko-Slovenskom plese 2014. **Záštitu nad Česko-Slovenským plesom 2014 prevzali prezident Českej republiky J.E. Miloš Zeman a vtedajší prezident Slovenskej republiky J.E. Ivan Gašparovič.**

Hoci sa Česko-Slovenský ples vyznačuje vysokou úrovňou, eleganciou a boli a aj v budúcnosti budú na ňom prítomné najvýznamnejšie osobnosti kultúrneho, politického, podnikateľského a spoločenského života oboch krajín, nie je nijako upätou či škrobenou akciou, čo napokon vyjadruje aj jeho slogan „Ve dvou se to lépe tančí.“ Pri tanci vás totiž na tohtoročnom plese sprevádzali také hviezdy českej a slovenskej kultúrnej scény, ako sú **Karel Gott**, hlavná hviezda slávnostného večera s **orchestrom Boom! Band Jiřího Dvořáka, Jitka Zelenková, Jana Kocianová, Ondřej Ruml, Robo Opatovský, skupina DESmod** (všetci v hlavnej sále – v Smetanovej sieni). V Grégrovej/Palackého sále vystúpili **jazzová a swingová kapela Pirate Swing Band a kapela Slovak Tango** a v Sladkovského/Riegrovej sále ďalší umelci vrátane slovenských a moravských folklórnych súborov, z ktorých menovite spomeňme folklórne súbory **Šarišan a Limbora, ľudové hudby Ďatelinka Ondreja Molotu a moravskú Pozdní sběr.** Večerom vás sprevádzali – ako inak – česko-slovensky, **Tereza Kostková a Maroš Kramár.**

Za kultúrnym aspektom tohto luxusného a slávnostného podujatia samozrejme nezaostávala ani stránka kulinárska. V súlade so sloganom „To najlepšie z Česka a Slovenska“ sa v Smetanovej sieni Obecného domu servirovalo menu pozostávajúce zo šiestich exkluzívnych chodov v úprave „duet“ inšpirujúce sa gastronomickými tradíciami Českej

republiky a Slovenskej republiky, a v Grégrovej/Palackého sále a Sladkovského/Riegrovej sále boli pripravené bohaté bufetové stoly so studenými a teplými jedlami.

Pozornosti hostí sa v priestoroch hlavnej Smetanovej siene Obecného domu tešila taktiež česko-slovenská diskotéka, ktorú potom v priestoroch Kaviarne od tretej hodiny rannej vystriedala ľudová muzika. A s tónmi folklórnej cimbalovej hudby sme privítali i nový deň pri raňajkách s výbornými česko-slovenskými špecialitami.

Spoločná história našich národov má veľmi silné korene. A práve preto náhodný nebol ani výber miesta konania Česko-Slovenského plesu – Obecní dům. Okrem toho, že patrí k najkrajším, najobdivovanejším a najreprezentatívnejším secesným budovám Prahy, má pre konanie plesu Čechov a Slovákov i symbolický význam. 6. januára 1918 v ňom bola podpísaná Trojkráľová deklarácia a 28. októbra 1918 vyhlásená Československá republika. V neposlednom rade Obecní dům vstúpil druhýkrát významne do histórie česko-slovenskej štátnosti prvými vyjednávateľmi o páde komunizmu v novembri 1989, ktorého 25. výročie si práve v tomto období pripomíname. Bude tomu tak i v roku 2015.

Česko-Slovenský ples sa uskutoční v sobotu 14. 2. 2015 od 18:30 hod. Slávnostný plesový večer je značkou zaručenej kvality a pôjde nielen o opätovné vybudovanie tradície, ale aj o najväčšie kultúrno-spoločenské stretnutie Slovákov a Čechov ako aj priateľov slovenskej a českej kultúry v Českej republike, na ktorom sa okrem iných podieľajú i predstavitelia slovenskej a českej krajskej komunity a slovenskej a českej menšiny v Českej republike a v Slovenskej republike prostredníctvom našich organizácií. Ples prispieva k ďalšiemu porozumeniu medzi slovenským a českým národom a otvára možnosti nových formálnych a neformálnych stretnutí. Navyše ide o udalosť, ktorá predstavuje úsilie a odhodlanie zvýrazniť blízkosť a spolužitie Čechov a Slovákov v zjednotenej Európe. Reprezentatívneho Česko-Slovenského plesu sa každoročne okrem širšej verejnosti zúčastňujú a budú zúčastňovať významné osobnosti

politického, kultúrneho, podnikateľského a spoločenského života z Českej republiky, zo Slovenskej republiky, ale aj zo zahraničia. Spoločenský gala-večer sa bude opäť niesť v duchu dobrých zvyklostí vo vzájomných priateľských vzťahoch medzi českým a slovenským národom.

Hlavnými hviezdami večera budú **Miro Žbirka s kapelou a skupina Olympiac.** Bohatým kultúrnym a hudobným programom budú sprevádzať opäť česko-slovensky: **Tomáš Hanák a Lucia Hablovičová.** Samozrejme prítomné budú aj ďalšie hudobné žánre a vašej pozornosti isto neunikne ani swing, jazz, tango, blues, folklór atď. Zmena programu vyhradená.

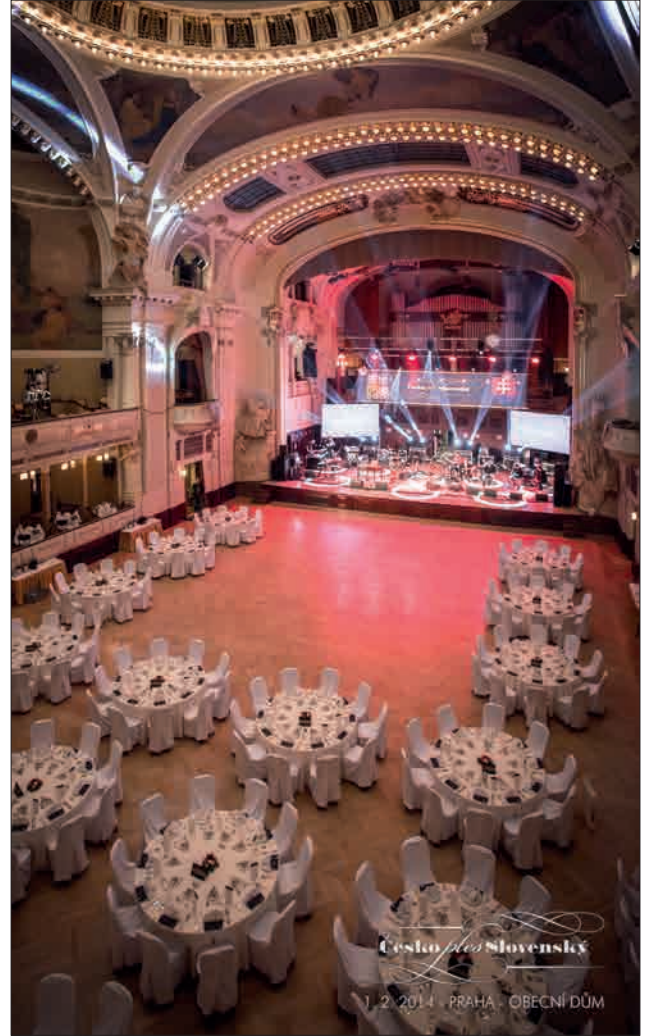
Ples by sa mal opäť konať pod záštitou oboch prezidentov – prezidenta Českej republiky J.E. Miloša Zemana a prezidenta Slovenskej republiky J.E. Andreja Kisku.

Česko-Slovenský ples organizuje aj na budúci rok spoločnosť Art of Word s.r.o. v spolupráci so Slovensko-Českou spoločnosťou Praha, Česko-Slovenskou spoločnosťou Bratislava a tiež s Obecným domom, a.s. v Prahe a po novom aj s agentúrou Slavica, s.r.o.

I keď sa vám môže zdať, že do zahájenia plesovej sezóny zostáva ešte dosť času, na jeden ples by ste si mali rezervovať vstupenky už teraz. Neopakovateľný zážitok vás totiž čaká v sobotu 14. februára 2015. V ten deň sa v nádherných secesných priestoroch pražského Obecného domu koná Česko-Slovenský ples 2015. Pôjde o výnimočnú udalosť, ktorá bude bezpochyby jedným z vrcholov plesovej sezóny nielen v Prahe, ale i v celej Českej republike a v Slovenskej republike.

A nezabudnite, predsa len „Ve dvou se to lépe tančí“.

Tešíme sa na vás!

ART OF WORD SI VÁS DOVOLEJE POZVAŤ NA

Česko *ples* Slovenský

ZÁŠTITU PREVZALI

PREZIDENT ČR **J.E. Miloš Zeman** A PREZIDENT SR **J.E. Andrej Kiska**

OBECNÍ DŮM

KTORÝ SA USKUTOČNÍ

14. februára 2015 OD 19:00 V OBECNOM DOME V PRAHE

HLAVNÉ HVIEZDY VEČERA **Miro Žbirka** A SKUPINA **Olympic**

MODERUJÚ **Lucia Hablovičová** a **Tomáš Hanák**

VIAC INFORMÁCIÍ NA www.ceskoslovenskyples.cz

Art of Word

SLOVEN
SKOČES
KÁSPOL
EČNOST

ČESKOS
LOVENS
KÁSPOL
OČNOST

Ked' som šéfovala v Afganistane

Petra Weissová

„Ked' vidím, ako ľudia prichádzajú a odchádzajú, tak mi napadlo, či by si tu tak desať – pätnásť rokov neostala,“ opýtal sa ma s vážnou tvárou môj podriadený a veľmi ma tým pobavil. Krajinou, v ktorej by som mala stráviť tolko rokov, je totiž Afganistan, kde už niekoľko mesiacov pôsobím. Dĺžka pracovného pobytu cudzincov sa tam pritom počíta skôr na mesiace.

„Ako tá Afganci berú ako ženu?“ znie z pohodlia Strednej Európy – či už Čiech alebo Slovenska – najčastejšia otázka mojich známych. V Afganistane som viedla tím šiestich miestnych mužov – podporujeme tu odbor pre stredoškolské technické a učňovské vzdelávanie afganského ministerstva školstva. Konkrétne to znamená podporu stredných poľnohospodárskych škôl – stavbu skleníkov, pestovanie plodín, podporu práce s počítačmi, alebo podporu strategických a manažérskych schopností vedenia škôl.

Moja odpoveď je jednoznačná, šéfovať afganským mužom je vlastne strašne jednoduché. Hierarchia sa tu jednak rešpektuje, jednak ma svojim spôsobom ochraňuje – jeden raz som šéfkla a cez to nejde vlak. Moji miestni podriadení so mnou jedajú s veľkou dávkou slušnosti a s úctou, akékoľvek žoviálne vtípkovanie či hlúpe narážky sú v miestnej kultúre nemysliteľné. Vlastne to bolo oveľa jednoduchšie, ako keby som sa do rovnakej situácie dostala kdesi v srdci Európy.

Tretie pohlavie

Medzi „expatmi“, teda zahraničnými pracovníkmi v Afganistane, už nejakú dobu koluje vtíp o počte pohlaví v tejto zemi – tie sú tu totiž tri: muži, ženy a cudzinky. Ako Európanka si tu užívam príjemnú gentlemskú pozornosť. Napríklad nastúpiť do letiskového autobusu znamená, že vám na tých necelých sto metrov k lietadlu okamžite niekto uvoľní miesto (a vekom to, dúfam, ešte snáď nebolo), nikdy som nestála v rade a nepretržite som dostávala umelé kvety. Tá istá skupina gentlemanov je ale stále presvedčená, že robí tunajším ženám veľkú službu, pokiaľ o nich rozhoduje a preberá za ne zodpovednosť. Keď pred nejakým časom vydala rada Herátskych muláhov – islamských duchovných – takzvanú fatvu, teda náboženské vyhlásenie prikazujúce ženám cestovať len v sprievode mužských príbuzných, moji afganskí kolegovia mi prezradili, že s tým v podstate súhlasia, pretože samotná žena v tejto nie príliš stabilnej krajine nie je sama nikdy úplne v bezpečí. Na môj komentár, že by sa ženy v prípade, ak sa necítia bezpečne, mohli samy rozhodnúť, či si niekoho z mužského príbuzenstva vziať so sebou, ostali zarazení. Takéto komentáre ale Afganci potrebujú počuť predovšetkým od vlastných žien, nie od „tretieho pohlavia“.

S burkou na večné časy

Drvivá väčšina afganských žien nosí na verejnosti burku, teda odev zakrývajúci celé telo i tvár, len cez malú sieťku sa dívajú na svet mimo svojho domova. Nedalo mi to, hneď som si ju musela vyskúšať (nikto v Afganistane jej nosenie nevyžaduje, dokonca sa cudzinkám neodporúča nosiť ju), čím som pobavila všetkých kolegov. Jediný, kto ma nespo-

znal, bol – môj manžel. Burka - rovnako ako kedysi bledá pokožka Európaniek z vyšších vrstiev – pôvodne slúžila k odlišeniu sa od vidiečaniek – skutočne sa nedá pracovať v habite, ktorý neumožňuje ani periférne videnie, nieto ešte nejakú fyzickú aktivitu. Mestské dámy tak kedysi demonštrovali svoje postavenie a vymedzenie sa od tých, ktoré museli manuálne pracovať na poli, ktoré i dnes živí viac než 80 percent Afgancov. Nosenie burky síce postupne upadalo, ale po invázii sovietskych vojsk do tejto hornatej zeme a následnej občianskej vojne odtiaľto utiekli milióny žien, ktoré boli nútené prežívať v utečeneckých táboroch v susedných štátoch. Pre tieto ženy, pochádzajúce z kultúry striktného oddelenia súkromného a verejného života burka mnohokrát predstavovala aspoň zdanie súkromia a ochrany. Nástup Talibanu jej nosenie už len priviedol do extrému, keď ho plošne uzákonil. Mnoho žien ale burku neodkladá ani dnes – zvyk je železná košela, navyše Afganistan ešte nie je úplne bezpečné miesto pre život a burka pre mnohé ženy stále symbolizuje bezpečie a i akýsi pocit súkromia a intimity. Hromadné odloženie buriek zatiaľ na programe nie je a asi ani v dohľadnom čase nenastane.

„Takúto dĺžku pobytu si budem musieť dobre premyslieť,“ taktizovala som so svojim podriadeným. Moja práca ma v tejto krajine nesmierne bavila, ale také dlhé pôsobenie by som tu asi nezvládla. Je mi v Afganistane dobre, s miestnym prostredím je to však ako so šatkou, ktorú nosím – k jej noseniu pristupujem s rešpektom, i keď si nie som istá, či jej významu niekedy úplne porozumiem a určite si na ňu nikdy nezvyknem. Navyše, mám celkom pekné vlasy.

Petra Weissová,
autorka je humanitárna pracovníčka,
publicistka a cestovateľka

Suchoňova Angelika na scéne SND

*Romina Kolodziej a Adrian
Ducín ako ústredná dvojica
baletu Angelika
Foto P. Brenkus*

Možnosť sledovať programy STV prostredníctvom satelitu aj tu v Čechách som ocenila v nedeľu 30. novembra večer, keď som sa znenazdania stala diváčkou predstavenia baletu **Angelika** podľa hudobnej predlohy **Eugena Suchoňa** v podaní Baletu SND. Už dávnejšie sa v tlači objavila informácia, že Eugen Suchoň, jeden zo zakladateľov slovenskej hudobnej moderny (1908 – 1993), napísal ako sedemnásťročný žiak Hudobnej školy baletnú pantomímu. Vraj ho inšpirovali plagáty pozývajúce na predstavenie Čajkovského Labutieho jazera v ND v Prahe. Dielo sa našlo v pozostalosti hudobného skladateľa. S odstupom niekoľkých desaťročí sa libreta ujal jeho zať, básnik Peter Štilicha, a dopracoval ho. Suchoň písal toto dielo ako balet, teda sa žiadala aj tanečná zložka. No a teraz sa výsledný produkt ponúka na zhladnutie. Prirodzene som bola zvedavá, už len z úcty ku skladateľovi.

Dejová osnova baletu je pomerne jednoduchá. Na voľnom priestranstve pred kaštielom sa zabáva mládež. Opodiaľ sa prizerajúca chudobná dievčina Angelika, očarená hudbou, zatancuje svoju vlastnú kreáciu. Tá sa zapáči mladému grófovi Luisovi (Adrian Ducín), ktorý ju pozve na rodinnú slávnosť. Druhé dejstvo sa odohráva v grófskom sídle. Prichádza tam aj Angelika s priateľmi Petrom a Pavlom, kde predvedú svoj tanec. Mladý gróf, očarený Angelikou, ju hodlá uviesť do vyššej spoločnosti. Sme svedkami tanca Angeliky a Luisa, v ktorom ho ona nenútena a ladne nasleduje. Zdá sa, že to zvládla. Ale vzápätí príde uzavretie deja. Gróf dostal pri otvorení slávnosti od svojich rodičov dar – zlaté hodinky, ktoré sa ale vzápätí záhadne stratili. Angelika upadne do podozrenia, že to bola ona, kto hodinky odcudzil, keďže bola s Luisom sama. Jej sen z nadobudnutej spoločenskej akceptácie sa rozplýva. Nakoniec sa síce ukáže, že zlodějom hodinek bol niekto iný, lež kúzlom očarenia grófa sa vyparilo a Angelika zostáva sama.

Vzdušná, elegantná scéna ponúka tanečníkom možnosť voľne sa pohybovať po javisku. Na scéne s prevládajúcou bielou farbou tan-

cuje šesť dvojíc v šatách do pol kolien, pastelových farieb od krémovej, sivej, svetlo zelenej až po žltú. V druhom dejstve, keď sú aktéri odetí do slávnostnejších, dlhých šiat, sú to opäť mäkké odtiene fialovej, staroružová, sólisti potom v kombinácii čiernej a bielej... Taliansky choreograf Mauro de Candia kombinuje formácie v radoch, kruhoch a iných geometrických tvaroch. Pohybovým jazykom je neoklasický štýl. Sólistka Romina Kolodziej v postave Angeliky sa na javisku nestráca ani na okamih, hoci tancuje neokázalo, jej koketéria je vkusná, nepreháňa to s úsmevmi ani s prejavmi smútku, keď sa jej rúcajú nádeje. Tanečným vrcholom je duet s Luisom v druhom dejstve. Jej partner tancuje elegantne a je partnerke prirodzenou oporou. Vynikajúci po tanečnej stránke sú aj Peter a Pavol, ktorí v sólach na seba strhávajú výlučnú pozornosť. Na scéne v druhom dejstve dominuje čierny klavír a klavírny sólista, ktorý má byť akési alter ego skladateľa.

Suchoňov a Pepuchov balet Angelika bol uvedený v rámci jubilejného 50. výročia založenia Bratislavských hudobných slávností. V recenziách baletu sme sa dočítali napríklad toto: (Barbara Brathová, Opera Plus 29.9.2014 Angelika vždy nemusí byť len markízou anjelov): „... stojíme pred dielom, ktoré sme doposiaľ nepoznali a ktoré nemáme ani s čím porovnať. Je „vyhrabané“ z archívu ako archeologický nález, ako črepina zo zeme, ktorá nám komplexne doplní tvar nájdenej „vázy“ a povie nám o autorovi viac, ako doposiaľ. Môžeme sa len domnievať, či by skladateľ takého kalibru, akým je Eugen Suchoň, bol rád, že vyšla na svetlo jeho mladícka partitúra z obdobia puberty, ale zároveň je nutné konštatovať, že mnohých nielen pozitívne prekvapila, ale aj potešila. Akoby teraz bola Suchoňova „váza“ celá, akoby sme ho vedeli lepšie pochopiť a dovolím si tvrdiť, že v mnohých prípadoch aj lepšie prijať.“

Jarmila Wankeová

Autorka je redaktorka a prekladateľka

Med ako liek

S vianočným obdobím je neodmysliteľne spätých množstvo tradícií, zvykov, ale i pokrmov. Hádám len málokto si vie predstaviť štedrovečerný stôl bez medu s cesnakom a oblátkami. Kde inde však možno med využiť? Je naozaj dobrý iba na to, aby sme si ho dávali do čaju alebo na chleba?

Med nie je iba sladidlo. Je to liek. Dokáže pomôcť pri nachladnutí, má antiseptické účinky, pomáha hojiť rany, je vhodný na masáže a dokonca pôsobí ako mierne sedatívum, vďaka čomu je výborným pomocníkom pri strese či vyčerpaní. Na pohľad obyčajná sladká pochúťka obsahuje veľké množstvo látok, medzi ktorými nájdeme vitamíny, minerálne látky, aminokyseliny či antioxidanty. Ako ich však optimálne využiť?

Ak chcete posilniť obranyschopnosť svojho organizmu a predísť nervozite, dajte si jednu lyžičku medu každý deň. Ak si ju dáte ráno nalačno, pomôže vám pri hnačke, ale aj pri zápche. Ak ste prechladnutí, určite si jednu lyžičku nezabudnite dať do čaju. Pri chorobách dýchacích ciest však môžete siahnuť aj po komplexnejšom recepte. Ak máte doma mletú škoricu, zmiešajte ju s medom v pomere jedna ku štyrom. Ideálne je v miske vymiešať jednu polievkovú lyžicu škoricce so štyrmi polievkovými lyžicami medu, až kým vám nevznikne hutná tmavá pasta. Konzumujte jednu čajovú lyžičku tejto zmesi ráno, na obed a večer. Určite ju však nezabudnite skladovať zakrytú v chladničke. Vydržať by vám mala približne tri dni.

Pri chrípke môžete siahnuť aj po silnejšom kalibri. Nastrúhajte jednu stredne veľkú cibuľu a zmiešajte ju s medom. Zmes následne vložte do sitka a nechajte odkvapkať šťavu. Tú užívajte niekoľkokrát denne po čajových lyžičkách. Ešte silnejšou zbraňou proti chorobám je kombinácia medu, chrenu a cibule. Zmiešajte polievkovú lyžicu nastrúhaného chrenu s lyžicou nastrúhanej cibule a tromi lyžicami medu. Takto pripravenú zmes užívajte päťkrát denne po čajových lyžičkách.

Med sa kvapká aj na vianočný pletený koláč - kračiník

Medovníkový vianočný motív

Med nie je dobrým liekom iba na dýchacie cesty. Tento sladký zázrak možno využiť aj pri popáleninách. Ak ide o popáleniny menšieho rozsahu, s ktorými nie je nutné ísť k lekárovi, postihnuté miesto rýchlo ochladte a následne niekoľkokrát denne potierajte medom. Okrem zrýchlenej regenerácie tak podporíte i rast nových kožných buniek. Rovnako dobre dokáže med pomôcť aj pri preležaninách, ktoré taktiež stačí potierať. Pre mladšie ročníky je med vítaným pomocníkom pri nepríjemných vyrážkach. Po vytvorení pasty z troch polievkových lyžíc medu a jednej čajovej lyžičky mletej škoricce treba zmes aplikovať na postihnuté miesta, a to ideálne pred spaním. Ráno stačí pokožku umyť teplou vodou a očistiť vatovým tampónom.

Ďalšou z oblastí, v ktorej je med liekom, je trávenie. Ako ste si už istotne všimli, často sa užíva v kombinácii so škoricou a ani v prípade problémov so žalúdkom tomu nebude inak. Stačí ak zmiešate dve polievkové lyžice medu s jednou čajovou lyžičkou mletej škoricce a takto vytvorenú zmes užívate približne 30 minút pred jedlom. Konzumácia zabráni prekysleniu žalúdka a tvorbe nadbytočných plynov pri trávení. Rovnaký recept môžete aplikovať aj pri pocite ťažkého žalúdka. Ak máte problémy s vyprázdňovaním, rozpustíte jednu polievkovú lyžicu medu v približne 3 dcl vlažnej vody. Nápojom, ktorý vám vznikne, následne zapite

jednu polievkovú lyžicu ľanových semienok. Liečiť telo je potrebné, občas však treba vyliečiť aj dušu. Radosť si pritom môžete spraviť aj jednoducho a relatívne lacno. Použite med ako prostriedok na skrásľovanie. Na vyrobienie medovej masky na ruky stačí zmiešať dve čajové lyžičky olivového oleja, dve lyžičky medu a dve lyžičky citrónovej šťavy. Zmes si následne naneste na ruky a nechajte pôsobiť asi 15 minút. Po uplynutí tohto času stačí pokožku opláchnuť vlažnou vodou a prípadne natrieť krémom. Ak si chcete spraviť masku na čistenie tváre, stačí zmiešať jednu čajovú lyžičku medu, lyžičku morskej soli a trochu olivového oleja. Po pocitvom premiešaní naneste masku na čistú a vlhkú pokožku. Po 15 minútach tvár opláchnite.

Med je všestranný pomocník a mocný spojenec. Ako však už naše staré matere hovorievali – všetkého s mierou. Nič netreba preháňať, a to platí aj pre med. Hoci jeho sladká chuť láka, treba ho považovať za liek a nie za obyčajné sladidlo. Pri zodpovednej konzumácii však dokáže zázraky, stačí sa presvedčiť na vlastnej koži.

Miroslav Meňher, autor je publicista

Út s výjavom narodenia Ježiška - ľudová drevorezba, múzeum v Trutnove, foto Jiří Nosek

GEOCACHING

Logo celosvetového GC.

Bez navigácie by to nebolo možné

Čo s načatým životom...

Jedno z prísloví vraví, že život sa začína, keď deti vyletia z hniezda a skape pes. Deti vyleteli z hniezda, pes je v psom nebičku, takže HURÁ, začína sa život! Skoro 20 rokov bolo o „zábavu“ postarané. Všetko sa točilo okolo detí a ich aktivít. A – čo teraz? Skúsili sme sa vrátiť do aktivít z mladých rokov. Beda! Čierna zjazdovka už ma desí. Na tenisovom kurte som si strhla achilovku, športové potápanie je už tiež passé. V novom živote bude nutné hľadať nové aktivity... také, aké vek a mierne opotrebovaná telesná schránka dovoľia. Zdá sa, že to nebude najľahšie. Ešte že existuje majster Google. Objavil pre nás úžasnú zábavu - geocaching. Geocaching (ďalej GC) je hra. Hra i šport v jednom. Vhodný pre všetky vekové kategórie, pre všetky výkonnostné triedy. Je to hra, ktorá stmeluje rodiny i party kamarátov. Je to zábava, ktorá vytvára nové kontakty a obohacuje život.

Čo je to geocaching

Takže čo to je geocaching a ako vznikol? Geocaching je hľadanie tzv. pokladov, presnejšie skrytých, tajných schránok. Hľadaná vec sa v mieste svojho vzniku, v USA nazýva cache (tajná skrýš). Slovenskí a českí vyznávači GC hľadajú keše. A pretože Česi i Slováci sú hraví a majú zmysel pre humor, nenazývajú sa hľadači keší u nás cacheri ale kačeři/kešeri. Aby kačeři na celom svete mohli keše hľadať, musí ich niekto vytvoriť a založiť. Keš zakladá kačer, ktorý chce ďalším hrá-

čom ukázať miesta, ktoré stojí za to navštíviť. Založením keše sa kačer snaží ostatných hráčov na tieto výnimočné miesta prilákať. Pre jedného kačera môže byť výnimočným miestom katedrála či pamätihodnosť v meste, pre iného vyhládka v Alpách, pre ďalšieho rozhľadňa či pamätný strom. Týchto výnimočných miest sú tisíce. Od roku 2000, kedy táto zaujímavá hra vznikla, je na svete založených vyše dva milióny keší.

Teraz je namieste zmieniť sa o tom, ako vlastne geocaching vznikol. Na začiatku GC bolo rozhodnutie vlády Spojených štátov ame-

Čo štvorček, to keš

rických vypnúť odchýlku zámerne zavádzanú do systému GPS. Táto odchýlka bola zo systému GPS odstránená 1. mája 2000. Po odstránení tejto zámerne zavádzanej chyby sa zlepšila presnosť navigačného systému z okruhu 100 metrov na 10 metrov. Dovtedy bola GPS pre civilných užívateľov iba drahou hračkou. Od 1. mája 2000 sa navigácia GPS stala dennou a bežnou výbavou pre milióny užívateľov. Hneď 3. 5. 2000 to vypuklo. V USA bola založená prvá keš. Zo Spojených štátov amerických sa hra rozšírila do celého sveta. V Európe bola prvá keš založená 3. júna 2000 v Írsku. V ČR bola založená prvá keš 1. 6. 2001. Z webovej stránky www.geocaching.com je možné zistiť, že v Českej republike bolo k 1. 11. 2014 založených 41 906 keší a na Slovensku 10 998 keší. V Prahe je založených 2382 keší, v celom Stredočeskom kraji 6185 keší. Po USA je ďalšou veľmocou GC Nemecko s počtom 339 100 keší.

Fáza - zakladanie keše

Hra začína tým, že zakladateľ keše ukryje svoju schránku na mieste „iks“. Súradnice vybraného miesta zameria pomocou GPS prístroja. Súradnice sa zapisujú a zverejňujú v súradnicovom systéme WGS84. Po fyzickom umiestnení schránky na utajenom mieste musí zakladajúci kačer zaregistrovať keš i na webovej stránke www.geocaching.com. Ide o najstarší a najviac využívaný server, ktorý umožňuje registrovaným užívateľom zakladať a prehliadať keše na ktoromkoľvek mieste po celom svete. Každý užívateľ si môže na tejto webovej stránke viesť svoj on-line denník, do ktorého si zapisuje svoje nálezy a vedie si štatistiky odlovených keší. Okrem sledovania svojich nálezov môže každý kačer sledovať i nálezy keší a štatistiky ostatných kačerov. Vďaka registrácii keše na webových stránkach ju vidia ostatní hľadači. Tí si súradnice stiahnu do svojej navigácie a môžu sa ku skrýši vydať. Ale, pozor! Mnohí zakladatelia keší sú tvoriví, hraví, niekedy i trochu úskoční. Súradnice skryjú do tajných odkazov.

Fáza – pátranie po keši

Každý správny kačer pred dovolenkou, služobnou cestou či návštevou nového miesta navštívi stránky www.geocaching.com. Zisťuje, koľko keší sa v danej lokalite nachádza. Študuje údaje o jednotlivých cache, ktoré do systému vložili ich zakladatelia. Hodnotí keše z rôznych uhlov pohľadu. Po vyhodnotení popisov rôznych keší sa kačer rozhodne, ktorú navštívi. Turista dá prednosť výšlapu do

Keš ukrytá na strome

terénu. Obdivovateľ pamiatok uprednostní mestské keše, ktoré mu poodhalia tajomstvá mnohých zákutí mesta. Existujú keše, ktoré privedú kačera do zabudnutých či málo navštevovaných miest, kde kačer zasne nad krásou, ktorú im keš odhalila. Súradnice tých najzaujímavejších keší si kačer stiahne do prístroja GPS. Niekedy zakladateľ keše ukryje súradnice skrýše tak rafinovane, že kačer ľúšti súradnice dlhé večery pred plánovaným výletom. Do hľadania súradníc je postupne pri-zvaná celá rodina i kolegovia z práce.

To, že hľadanie keší vyžaduje spoluprácu celej rodiny, ukazuje obrázok hore vľavo.

Kde všade hľadať keše?

Keše sa môžu nachádzať prakticky kdekoľvek. Obťažnosť prístupu k nim je hodnotená stupňom T 1 až T 5 (terén 1 až terén 5). Keše hodnotené stupňom T 1 sú ľahko dostupné. Väčšinou sa nachádzajú v mestách alebo v blízkosti komunikácií. So zvyšujúcou náročnosťou sa môžu keše ukrývať v skalách, v korunách stromov, alebo aj v podzemí.

Keše hodnotené T 5 už nie je možné dosiahnuť bežnými prostriedkami. K ich odchytu je nutné mať k dispozícii špeciálnu výbavu. Napríklad k vyloveniu kešky na dne jazera je

nutné disponovať potápačským vybavením. Naproti tomu keška umiestnená na vysokom strome alebo skalisku je dosiahnuteľná iba vďaka horolezeckému výstroju. A pochopiteľne, je nutná parta kamarátov, aby sa kačeri vzájomne istili. Z uvedeného je vidieť, že hľadanie keší môže byť i veľmi bolestný proces. Kačer sa štvorá po strmých strážach, lezie na vysoké kopce alebo naopak, zlieza rokliny, brodí sa bahnom, prediera trnám. Ak sú keše umiestnené v jaskyniach alebo v potrubiach, kačer vlezie i tam.

Keď kačer absolvuje uvedené peripetie a dosiahne miesto, kam ho na základe vložených súradníc navigácia dovedla, začne prehľadávanie terénu. Skúsené oko kačera často objaví skrýš na prvý pohľad. No môže sa stať, že kačer stráví na ťažko dobytých súradniciach dlhé minúty. Keška je rafinovane zamaskovaná za šišku borovice medzi stovky ostatných šišiek alebo za steblo trávy. Skrátka nie vždy sa podarí skrýš objaviť. Občas je nutné sa na dané miesto vrátiť i viackrát a lokalitu pozorne prepátrať. Lebo ako existuje náročnosť terénu 1 až 5, tak existuje obťažnosť nájdenia či hľadania kešky D 1 až D 5.

Prečo to robíme? Čo z toho máme?

Kačeri sa z výprav vracajú unavení, špinaví, doštipaní, občas s nejakým tým škrabacom či roztrhanými nohavícami. Tak prečo to robíme, čo z toho máme? Je to radosť z pokorenia určitej výzvy. Je to radosť z krásnych výhľadov, radosť z prechádzky v prírode. Vychádzky s GC sa dostávajú na určitý vyšší „level“, sú tak trochu iné, bohatšie. Prinášajú radosť a do života vnášajú ďalšie pozitívne pocity. Pri GC poznávame nielen nové miesta, ale i nových ľudí, stačí pár desiatok keší a už vieme, kto je kto. GC je u nás veľmi rozšírený, a tak sa často u nájdených schránok stretávame so známymi tvármi. GC je skvelá aktivita pre rodičov a ich deti. Mnohí rodičia vedia, aké ťažké je odtrhnúť deti od obrazovky počítača. Ale výlet, ktorý si deti samy pripravujú práve pomocou PC a navigácie, a potom ten skvelý pocit z nájdeného pokladu! To skutočne mnohé deti chytí za srdce a na výlety za pokladmi sa tešia. A čo potom skupinky kačerov tvorené dedkom a vnúčikom. To je radosť z nájdeného pokladu pre vnuka, to je radosť pre obidvoch!

Kačer v akcii

Čo ešte kačerov spája

Mnohí kačeri vyjadrujú svoju spolupatričnosť ku komunite GC logom. Logom českého geocachingu je jašterička, ktorú si lepia kačeri na kapoty svojich áut alebo maľujú na tričká.

Ďalším zaujímavým predmetom v hre geocachingu je tzv. CWG (cévegéčko). Touto skratkou, ktorú pozná každý kačer, sa označuje známka, minca, presnejšie drevené koliesko s priemerom 35 mm. Na jednej strane kolieska musí byť vygravírované logo celosvetového geocachingu a na druhej strane podpis kačera doplnený ľubovoľným obrázkom.

Známka je vlastne zhmotnenie mena kačera, ktorým je registrovaný na webových stránkach geocachingu. Pri nájdení schránky môže kačer vložiť známku so svojím menom do krabičky a môže si z krabičky vziať známku, ktorú v skrýši nájde. Často ide o známku zakladateľa keše. K výmenám CWG dochádza i pri náhodných osobných stretnutiach kačerov alebo na plánovaných akciách, ktoré sú organizované práve za týmto účelom. Kačeri radi zbierajú tieto drevené známky, pretože sú to malé umelecké dielka a slúžia k lepšiemu vzájomnému poznávaniu.

Ing. Marta Adlerová

Kam všade nás hľadanie pokladov dovedlo

Koncert Prekvapenie

Združenie DOMUS usporiadalo tento rok ďalší z cyklu malých koncertov s prekvapením. 23.11. sa v sále Domu národnostných menšín v Prahe predstavili publiku mladé speváčky. Cieľom koncertu bolo ukázať slovenskú populárnu piesňovú tvorbu posledných desaťročí a s prekvapením konštatovať, koľko vynikajúcich hudobných, ale aj textových diel vzniká v tejto malej krajine. Zatiaľ čo vlni bola pozornosť upriamená len na speváčky a skladateľky, tento rok sa interpretovali pesničky aj troch najslávnejších rockových kapiel: Elánu, No Name a Tublantky. Program uvádzala Valéria Daňhová, študentka Nonverbálneho herectva na pražskej HAMU a žiačka vynikajúceho klauna a pedagóga Štefana Capka. Hlavný podiel na produkcii mala Veronika Šotová, ktorá vyštudovala Štátne konzervatórium v Prahe a Masarykovu univerzitu v Brne. Cieľavedome si buduje svoju profesionálnu dráhu speváčky, spieva s tanečnými orchestrami i v divadle Semafor. Jej zvládnutie známych slovenských populárnych pesničiek je vynikajúce.

Koncert Prekvapenie v sebe zahrnuje oba aspekty – tak interpretačný, ako aj pedagogický. Združenie DOMUS totiž dáva šancu aj mladým, iba 15-ročným študentkám spevu, aby sa mohli postaviť pred divákov s mikrofónom v ruke a v sprievode profesionálneho pianistu Jakuba Přebyla. Niektoré z mladých speváčok sú už dlhší čas žiačkami Veroniky Šotovej, ktorá pôsobí na Základnej umeleckej škole Orphenica v Prahe 1, kde sa učí moderný sólový spev a okrem tradičnej techniky aj práca s mikrofónom. Aj ďalším adeptkám spevu združenie umožnilo, aby sa stali jej žiačkami aspoň v čase prípravy koncertu. Program tak predstavil divákovi skutočnú históriu slovenskej populárnej tvorby, pedagogickú prácu, ktorá býva väčšinou skrytá v zákulisí, i postupné dozrievanie mladých interpretiek.

Aj keď vonku práve zúrila jeseň so svojimi ťažkými mrakmi a príliš skoro prichádzajúcou tmou, pokúsili sme sa našich členov a priateľov potešiť neformálnou a príjemnou atmosférou nedeľného koncertu. Dúfame, že na budúci rok pripojíme k cyklu ďalší diel.

Text Zuzana Štancelová, foto Radek Chmel

Miša Benett

Veronika Šotová

Matylda Štancelová

Bára a Míša Benett

Valéria Daňhová

Bára Samiecová

Novoročné umenie

(Možno dnes vinšovať umeniu šťastný nový rok?)

Umenie bolo i zostane súčasťou našej spoločnosti. Človek ho potrebuje, aby sa mu žilo nielen lepšie, ale aby žil hodnotnejšie. Preto sa do divadiel chodilo v oblekoch a dlhých dámskych róbach, na vernisáže vyzdobení viazankou či motýlikom a na koncerty ako na oslavu ľudského tvorivého ducha oblečení výnimočne vzácné. Okrem stále prítomnej malomeštiackej prestíže predstierať bohatosťou oblečenia vlastnú nulovosť šlo predovšetkým o pocit človeka vytvoriť výnimočnosťou sviatočného oblečenia predohru zážitku, ktorý sa tak veľmi líšil od bežného dňa.

Snáď doba hippies najvýraznejšie sňala tupú pozlátku panujúcich a po prvýkrát v celosvetovom rozsahu otvorila cestu k prirodzenosti. Trochu sa pozabudlo, že sloboda je aj o vkusnom obliekaní a elegancii.

Umelci vraj môžu všetko. Nevieť podarť vyčerpávajúci výklad tohto výroku, ale nie som presvedčený, že to úplne zodpovedá pravde. Mladý človek je i zostane tým najčistejším bohémom, individualitou i osobnosťou aj v tričku a trenkách. On predstavuje potenciálny začiatok nového. Aj zdravšieho. On predstavuje silu rúcať prekonané a zbytočné a udržiavať dobré a kvalitné. Mladý človek môže veľa. Aj sa to od neho očakáva. Tiež však nemôže všetko.

Nevadí mi výstrednosť. Ale keď sa viackrát opakuje, prestáva byť originálom a stáva sa nudou. V tom i zostane ukrytý moment obdivu k umeleckému dielu, ktoré „pretrvá večnosť“. Kto však kedy pomôže miliardám ľudí, ktorých nezaujímajú nič iné, iba obetovať novému bohovi, ktorý sa nazýva „peniaze“, čas, slobodu a často i život? Kto im kedy vysvetlí, že krása umenia je ako nádhera prírody? Taktiež posilňuje, dáva a neberie. Bez neho to vlastne vôbec nejde.

Dnes sa v umení predvážajú neschopní, aby jeden pred druhým ukázali, kto je prázdnejší, kto vie šoknúť. Celkom otvorene bojujú

proti tvorcom nového umeleckého prejavu. Na diváka, pre ktorého by mala ich „tvorba“ byť, zabudli. Dôležitý je titulok.

Ako mnohí predom mnou aj ja konštatujem, že doba je veľmi rýchla. Zobudíš sa a zaujímaš sa o nové informácie. Keď sa cez hlavné titulky z internetu dozvieš až príliš veľa nato, aby si to hneď zabudol, a začiarneš si zaujímavé články, ku ktorým sa chceš vrátiť, je pomaly obed. Medzitým pracuješ. A ješ. A študuješ ďalšie novinky, veď predsa žijeme v dobe internetu, informatizačnej spoločnosti. Zaspávaš neskoro v noci pri zapnutom laptope s čudným pocitom, že ti nič uniklo, že si sa zďaleka nedozvedel to, čo si sa mal.

Naša spoločnosť vždy dokázala držať s časom krok, vedela s ním hospodáriť. Dnes je to inak. Čas je rýchlejší a tí najmladší a najschopnejší s ním ledva držia krok. Dokedy uvládnem, neviem. Čas, o ktorom sa všeobecne vie, že nejestvuje, nás ďaleko predbehol. A svet mu nestačí. Smiešne sú potom všetky vyhlásenia samozvaných bojovníkov o budovaní vlastných spoločenských suverenít. Kde ich budovať chcú? Kedy?

Umenie vie pomôcť aj dnes. Netreba sa pýtať, ako. Treba ho prijať. Človek bol vždy natoľko múdry, že záblesk šialenosti prijal neskôr ako moment pomýlenia. Treba ísť do divadla, kina, na výstavu a pri subjektívnom sklamaní vedieť aj odísť. Vedieť povedať, že môj súkromný názor je taký, dokázať pochváliť i zapochybovať. Reč máme na to, aby sme rozprávali. Aj keď nám nepostačuje na všetko.

Skutočne, stačí tak málo. Pekne sa obliecť, zarezervovať si v diári termín, zabudnúť na čas i to nové božstvo a ísť. Krásne umenie je ako krásna príroda. Postaví na nohy slabého a vylicí chorého. Aj počas zimy.

PhDr. Ľuboslav Moza

Autor je teoretik a historik umenia, galerista a umenovedec

humoristický román

Humoristický román Milka je volným pokračováním knihy Ze života občanské společnosti. Některé z předchozích hrdinů autor nyní přivádí do oblasti filmové tvorby. Jejich nové zkušenosti z natáčení jsou vtipné, šílené i děsivé. Zaručeně nás rozesmějí, ale říkají nám i něco o současné kultuře a jejím zákulisí. Fantastické vstupy intergalaktické civilizace autorovi pomáhají vytvářet odstup mnoha milionů let.

Srdečně vás zveme na křest knihy a autogramiádu autora Vlado Štancela dne 14. ledna 2015 v 17hod v Paláci Knih Luxor na Václavském nám. 41, Praha 1.

Kaa-wa: šperky s príbehom

Šperkárka Anna Steinerová predstavuje novú kolekciu Kaa-wa inšpirovanú kávovými zrnkami.

Časť výťažku venuje tým, ktorí sa pri šálke kávy porozprávať nemôžu.

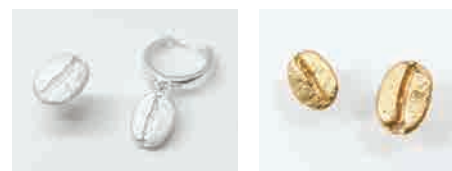
Nová séria šperkárky Anny Steinerovej nazvaná Kaa-wa zahŕňa náušnice, náhrdelníky, prstene, manžetové gombíky a špendlíky. Sú pre ňu charakteristické kávové zrná – odlievané zo zlata, striebra, mosadze a epoxidovej živice. Keď máte šperk na sebe, vyzerá to, ako keby vám malé zrno kávy uviazlo na uchu alebo medzi prstami. Poetické objekty povzbudzujú fantáziu a nad šálkou kávy sa samy môžu stať námietom konverzácie.

Odkiaľ sa vzala inšpirácia?

„Keď som pracovala v kaviarni, často som nevdojak medzi prstami obracala zrnká kávy... dlho som sa na ne pozerala. Fascinovali ma svojou variabilitou. A potom mi napadlo vytvoriť z nich šperky. A zrodil sa projekt Kaa-wa,“ hovorí autorka Anna Steinerová. „Premýšľala som ďalej a uvedomila si, že sa káva vlastne stala akýmsi kultúrno-spoločenským fenoménom. Ísť na kávu symbolizuje možnosť zastaviť sa v hektickom čase, pohovoriť si s priateľmi, proste nájsť si čas jeden na druhého,“ dodáva.

Koncept Kaa-wa je založený na dialógu tvorivých osobností z rôznych odborov. Annine šperky dopĺňajú poetické príbehy s vôňou kávy od spisovateľa Jiřího Dvořáka. Obaly a ilustrácie sú dielom ateliéru NAPOLI – Alžběty Skálovej, Alžběty Zemanovej a Martiny Kupsovej, ktorá je zároveň autorkou grafického konceptu Kaa-wa.

Šperky sú šikovne uložené do rozkladacej krabičky, ktorá je zároveň stojanom na šperk a jej ďalšie časti tiež poslúžia aj ako krásne pohľadnice, ktorými môžete potešiť svojich priateľov a známych. Pohľadnica s príbehom je doplnená originálnou ilustráciou. Príbeh o káve a poslanstvo projektu sa tak dostáva ďalej. Jedným z poslствий tohto projektu je informovať o afázii, poruche komunikácie, ktorá je spôsobená poškodením mozgu. Afatik prichádza o schopnosť vyjadriť svoje myšlienky slovami a porozumieť reči ostatných. Písmená i slová sa mu pletú natolko, že obyčajný rozhovor v kaviarni je pre neho nepredstaviteľný. Kúpou každého šperku prispievate na aktivity Klubu Afasia. Šperky budú k dostaniu vo vybraných kaviarňach po celej republike podporujúcich

činností ľudí s rôznym postihnutím - schizofrenikov, telesne postihnutých a tak ďalej. Viac informácií o projekte nájdete na stránkach: www.kaa-wa.cz

Irena Ďuríková - manažer projektu

I. svetová vojna. Slovensko a osobnosti

v dňoch 7. – 8. decembra 2014

Organizátori: Všeobecné a športovní gymnázium Bruntál, Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR, Muzeum v Bruntále

Program

Nedeľa 7. 12. 2014 Múzeum v Bruntále a Klub za starý Bruntál

- 13.00 *Uvítanie slovenských a českých účastníkov*
Úvodné slovo: Mgr. Antonín Zgažar, PhDr. Ľubica Mezerová, PhDr. Helena Nosková, CSc.
- 13.30 – 16.00 *Prehliadka Bruntálu s odborným výkladom o regióne a I. svetovej vojne*
- 16.00 – 18.00 *Hotel Hvězda I. časť konferencie*
Diskusia k tohtoročným témam
Príprava tém na rok 2015

Pondelok 8. 12. 2013 Všeobecné a športovní gymnázium Bruntál

- 8.00 – 9.00 **Německá národnostní menšina v Československu a České republice**
Mgr. David Kovařík, Ph.D., USD AV ČR, v.v.i.
- 9.15 – 10.00 **Polská národnostní menšina v Československu a v ČR**
Mgr. et. Mgr. Zdenko Maršálek, Ph.D.

II. časť konferencie

10.30 – 12.00 **I. blok hostí**

Predsedajúci Mgr. Antonín Zgažar
Gymnázium Varšavská cesta Žilina, SR
Miroslava Karásková:

Dopad I. svetovej vojny na Žilinský okres
Michaela Gašpíriková, Lucia Ly Nguyen:
Žilinčan vo veľkej vojne (Príbeh Jozefa Tvrdeho)
Ján Mozol, Matej Žucha: Kragujevský rebel z Rajca.
Príbeh Mikuláša Uhlárika
Vladimír Bechný, Miriam Mikolková:
Bánovčan vo veľkom svete

12.00 – 13.30 **II. blok Všeobecné a športovní gymnázium Bruntál a hostia**

Predsedajúci: PhDr. Ľubica Mezerová
Karolína Rezníková: Osudy mé rodiny
Šárka Ščavnická: Život je neustály boj.
Životný príbeh Jakuba Kleina
Jakub Dzimko, Gymnázium Martin

- 13.00. – 13.30 *Diskusia a vyhlásenie najúspešnejších prác roku 2014*
14.00 *Vyhlásenie súťaže na rok 2015*
14.30 – 16.00 *Prehliadka bruntálskeho zámku*
Ukončenie konferencie

HRDINA BOJA PROTI FAŠIZMU

KAROL PAJER

6. 11. 1919 – 11. 6. 1944

Výstava venovaná pamiatke slovenského učiteľa, vlastenca a bojovníka francúzskeho hnutia odporu, ktorý pomohol zachrániť stovky detí pred deportáciou a potlačil život za slobodu Francúzska a Slovenska v boji s nacistami o Mont – Mouchet pri mestisku Pinols v r. 1944.

Ďvomom

Slovenskej verejnosti je dobre známy film Schindlerov zoznam, ktorý hovorí o záchrane židovských väzňov počas 2. svetovej vojny továrňakom Oskarom Schindlerom. Väčšina filmu sleduje životy väzňov, ktorí sa dostali do porovnania s nacistami, ktorí ich odovzdali nacistom. V roku 1939 zachránili 446 židovských detí. A týchto dvoch osobností sa rozhodlo radia aj prof. Dr. Jozef Fieera a Karol Pajer, ktorí počas vojny vo francúzskom Vence zachránili niekoľko stoviek detí. Keď stratili vo všeobecných udalostiach rodinu a očeliť sa v bezvýchodnej situácii na území Francúzska. Pri tom všetkom nezabudli ani na ich vzdelávanie - Karol Pajer bol učiteľom detí, a ktorých učil nielen v škole, ale aj v domácnosti. Svoj vzdelávací postoj prejavoval aj ako vojak - dobrovoľník pri obrane francúzskeho fašistickým okupantom a poiatateľom fašizmu 2. svetovej vojny a snažil sa bojovník francúzskeho hnutia odporu v strednom Francúzsku.

Podiel v boji proti spoločnému nepriateľovi za ideu demokracie v slobode našich národov v jún 1944. Mnohí mladí slovenskí vlastenci Karola Pajera, vojaka, učiteľa a bojovníka francúzskeho hnutia odporu nie je slovenskej verejnosti veľmi známe. Hlavný Karol Pajer - hrdina boja proti fašizmu - približuje jeho osobný vklad pri presadzovaní demokracie a umytý v stredoeurópskom priestore v podmienkach 2. svetovej vojny.

Karol Pajer - krátka biografija

Karol Pajer sa narodil 6. novembra 1919 v Klinecovi v rodine krajaia ako druhé dieťa. Mal brata Petra a sestry Elžu a Cecilku. Po smrti otca sa jeho matka a deti presťahovali do Lučenca, kde Karol študoval na tamojšom gymnáziu. Po zabratí Lučenca nacistami v marci 1939 odišiel do Banskej Bystrice. V štúdiu pokračoval na ČS. štátnom učiteľskom ústave. Tu začal rozpad republiky i vznik samostatného slovenského štátu. Uvedené udalosti výrazne ovplyvnili celú Pajerovu generáciu. Už ako dvadsiťročný vlastencky cítil nutnosť človeka postaviť nezávislosť svojho národa. So skupinou priateľov aktívne prejavil svoj odpor k fašizmu a zároveň sa rozhodol pre presťahovanie a rozšírenie protifašistických letákov.

Karol Pajer medzi športovcami (Karol Pajer sedí v strede stola)

Koncom r. 1939 odštálo orgány štátnej moci Ústavnú skupinu mladých antifašistov a Karola Pajera vyhlásili za štúdia na učiteľskom ústave. Jeho i ďalším členom skupiny hrozilo trestné stíhanie a väznenie. Rozhodli sa preto

opustiť slovenský štát a prejsť do Francúzska, kde sa formovalo československé zahraničné vojsko. K ilegálnemu prechodu do Maďarska sa odhodlali Karol Pajer, Janka Horváthová, Stefan Šimončík (Šimončík), Karol Joržák, Ľuboslav Petrák, Rudolf Husár a Jan Vejtek. Rozhodujúcom podnetom k emigrácii bolo prevládanie ústavných štátov v Banskej Bystrici v treasíngovej vláde proti Karolovi Pajerovi a skupinám. Je v Ústavných skupinách štátov na území slovenského štátu a prejsť do Francúzska.

Cesta do Francúzska

Skupina mladých vlastencov opustila Banskú Bystricu 7. januára 1940. Pri Tomášovciach ilegálne prekročili novú slovensko-maďarsku hranicu a pokračovali do Maďarska okupovaného Lučenca. Tam ich prichytila Pajerova sestra Elza. Z Lučenca pokračovali do Budapešti, kam sa dostali 9. januára. Na francúzskom konzuláte ich zaregistrovali ako utecencov, ktorí chceli emigrovať do Francúzska. Konzulát organizoval aj presun vojnových emigrantov ochotných bojovať v spojeneckých armádach do Južného Francúzska. Karol Pajer a jeho slobodka sa takto s prvou skupinou dostali do Bellegarde. Tamojšie francúzske vlastenstvo opreďovalo ďalší presun dobrovoľníkov do Francúzska po mieri. Každé vojsko išlo nemohlo ísť na palubu loďy, odišiel len Karol a jeho slobodka Janka za koncom septembra 1940 v rámci na Slovensko. Cesta Pajera do Francúzska trvala dva mesiace a viedla cez Grécko, Turecko, Sýria, Libanon, Egypt, Tisín a Alžírsko do prístavu Marseille.

Karol Pajer (v prostredku) s kamarátmi po vstupe do čs. zahraničného vojska v Agde v r. 1940

Karol Pajer vo Francúzsku

V tom čase sa v juhozápadnom meste Agde formovalo československé zahraničné vojsko. Karol Pajer sa doň prihlásil v druhej polovici marca 1940. V Agde podstúpil prípravu na boje proti hitlerovským vojakom, ktoré postupne vpadli do Belgicka, Holandska, Luxemborska a v máji 1940 aj do Francúzska. Po kapitulácii Francúzska a demobilizácii vojakov čs. zahraničnej armády na francúzskom území bol Pajer opät' v Agde. Nepodarilo sa mu však dostať na loď, ktorá by priletela do Francúzska. Karol Pajer sa rozhodol zostať v Agde. Odišiel do Marseille, kde od septembra 1940 pracoval na Ústredí československej sociálnej pomoci (Centre d'Aide Technologique). Ústredie bolo ústrednou dobročinnou organizáciou a jednou úradne uznanou čs. inštitúciou v neobsadenej časti Francúzska.

Po porážke Francúzska sa v okolí Marseille schádzali tisíce utečencov z takmer celej Európy. Medzi nimi boli aj slovenskí. Časť Belgickí, grécki a židovskí deti, ktorých zachránili pred deportáciou do koncentračných táborov. Ústredie organizovalo odchody vojakov do Francúzska, ktorí boli prijímaní ďalším ľudom prichádzajúcim vďaka viaz do zámoria. Francúzska pomoc ústrediu prichádzala predovšetkým v zámienke, od amerických organizácií, kresťanských spolkov a protestantských cirkevných zborov. Neakčívne cestou cez Portugalsko a Švajtarsko dorazila ústrediu aj čs. exilová vláda v Londýne. Podpora, ktorú ústredie poskytovalo množstvu utečencov, stálo veľa na prstoch.

Karol Pajer sa tu zoznámil s Jozefom Fieerom a spolu s ďalšími priateľmi vytvoril skupinku, ktorá pomáhala najmä deťom. Týmto a támyim. Doviedli ich s opätstvom školským úradom pri meste Vence nedaleko Nice a prijímali ich aj v politicko-školárskych zariadeniach. So skupinou prvých dobrovoľníkov a opustitých detí sa tam nachádzali začiatkom apríla 1941. Zariadenie nazvali Kresťanský domov detí vo Vence a jeho politicko-školárskymi podskupkami.

Skupina čs. detí so svojím učiteľom Karolom Pajerom vo francúzskom Vence - je fotografia z 12. 1. 1941

Domov detí vo Vence sa postupne rozrástol na osadu s 23 budovami. Vychádzal k tomu. Je väčšina detí osvedčila po francúzsky a nemohli chodiť do vzdelávanej školy, ich výchovu prevládala priamo v domove. Medzi ich učiteľmi bol aj Karol Pajer. Vychovával slovenčino a češtinu, učil ich správné ľudové a vlastenské pienenie, navracoval s nimi ľudové tance a viedol aj interné. Čas zariadenia Kresťanského domova detí vo Vence prešiel do kráča vojny 525 detí, počet dospelých bol okolo 126 osôb.

Po okupácii južnej časti Francúzska talianskym a nemeckým vojskom v novembri 1942 hrozila deťom z domova vo Vence zavliečenie do koncentračných táborov. V roku 1942 sa ešte pred vstupom nemeckých vojakov do mesta podarilo presunúť väčšiu časť domova do fariem v horovom strednom Francúzsku. Ústredie čs. pomoci tým prenajalo sedem fariem aj s pôdou. Pajer pomohol presťahovať osadníctvo domova na takmer 1000 km vzdialenú náhornú planinu Milles Vaches. Časť dospelých sa vtedy prišla k partizánom, medzi nimi aj Karol Pajer.

Bojovník za slobodu Francúzska

Po príchode do stredného Francúzska stal sa Karol Pajer príslušníkom francúzskej partizánskej skupiny FTPF (Franc-Tirans-Partisans-Français). Čas dňov učoval deti na jednom z fariem a po večerach sa zúčastňoval na akcii partizánov v departementoch Cantal a Haute Loire. V jednom z najväčších stretnutí s nepriateľom v priestore Mont - Mouchet pri mestisku Pinols padol 11. júna 1944 v boji s jednotkami SS.

Pajerova jednotka francúzskych partizánov FTPF bola vyzbrojená iba ľahkými pechotnými zbraňami

Boje pri Mont - Mouchet

Boj pri Mont - Mouchet bol jeden z najzávažnejších bojov francúzskych partizánov a všeobecne najväčší po čase nasadených bojových síl. Predchádzalo mu zhromaždenie zbraní a munície spojeneckými lietadlami, dohrávkou a zatažením pristupových ciest, sústredenie v horách a mobilizácia. Dňa 15. mája 1944 prišlo z rôznych častí kraja lajevier do pohoria Margerie v autonómnej výške 1500 m vsi 2700 bojovníkov. Najmäjší voditeľ glukovník Emile Couffonien (Baptiste) vyláčil 20. mája mobilizačnú výhlásku, na základe ktorej sa do zbraneho hniezda dňých 18 tisíc mužov. Časťom ich rozdali do troch samostatných prítlahých oddielov, pričom priamo na Mont - Mouchet zostalo 3000 partizánov. Za vojny veľtlačka stanovala a sídlo štábu si zvolil strategicky najvhodnejšie miesto, veľká hradňa na čístej hore Mont - Mouchet.

Mapka bojov v priestore Mont-Mouchet

K prvému boju, na ktorom sa zúčastnil aj Karol Pajer, došlo 2. júna. Nemecki podcauli počet partizánov, ich odvahy, odhodlanie a bojovnosť. Účel začal práve SS v počte 800 mužov, podporovaný garbom mimomoc. Boj

bel kruty. Partizáni však vstali SS odrazili, sami predli do protitaktu a prinútili nemecké jednotky k ústupu. Bolo to prvé veľké víťazstvo partizánov (tj. dň pred velením spojencov v Normandii).

V období od 3. do 10. júna sa obe strany pripravovali na rozhodujúci boj. Na zväzbe 10. júna proti 3 ľahkým bojovníkom na Mont - Mouchet začala nemecká divízia v počte 11 tisíc skúsených mužov, podporovaná 3 tankami zbranami a adernými vozidlami. Francúzske jednotky praxovali v boji nemerane hrdivosť, dokázali na niektorých miestoch preniknúť nepriateľ a ústup a spojili sa veľké straty. Keď však oprel sa zo smeru Clermont - Ferrand nemecké ďalšie posily, narazili 22. júna francúzske voľné ústap. Jedná veľká časť z obkľúčenej vesúla juho od mestčka Pinols. Ústup na tomto smere zabezpečovali Pajerovi ľudia. Pajerovi sa podarilo udržať toto postavenie s obdohodnotnou odstavu a palbu automatických zbraní zabrániť ústup svojich spolobojevcov. Padli na svojom bojovom stanovisku - položili svoj život za spoločnú ideu národov bojujúcich proti fašizmu v 2. svetovej vojne.

Francúzske jednotky ustúpili disciplinované a bez väčších strát do pohoria Lioran, kde pokračovali v partizánskych bojoch. Len v samostatnom boji pri Mont - Mouchet stratili Nemci 1400 padlých a 1700 ranených. Francuzi mali 140 padlých a 100 ranených. Spolu v bojoch v úseku Mont Truyere stratili Nemci 5500 vojakov, Francúzi 250. Z prvej vyhlásky Nemci mestsko Claviere a zastrešili 13 jeho obyvateľov. V černej oblasti spravili vyše 100 rukojevcov...

Pamiatka Karola Pajera

Krátko po vojne 4. 7. 1945 Francúz ocenili mladáho Slováka Karola Pajera v ročnake divízneho generála Duchéne 6. 28, v ktorom vedel 13. vojenského okruhu udeliť in memoriam pohrebku veľtlača dňine Pajerovi Karolovi, zvanému „Charles“. Prezident Francúzskej republiky odišiel in memoriam Karolovi Pajerovi francúzskej Vojny kríž 1939-45 so stiebrovou hviezdou.

Vo februári 1947 bolo Karolovi Pajerovi udeľená Československá vojenská medaila a prezident republiky ho vyznamenal Československým vojnovým krížom 1939. Vláda občana Klinecova odhalila svojimi rozhodovami na budove abnorme úctu pamiatku tabulu a miestnej materskej škole prispôbil názov Materská škola Karola Pajera.

Výstava „Karol Pajer - hrdina boja proti fašizmu“ vznikla z iniciatívy JUDr. Ľubomíra Moncača, klineckého rodáka. Klub priateľov Francúzska a Slovenska v Žiline jeho prezident, akademického záchana Štefana Polákera a tajovníka Ing. Juraja Nedostála a Obecného úradu v Klinecovi (starosta JUDr. Pavla Štroubára). Na odborný prípravu ľaher materiálu, námet a zosnari sa podieľali JUDr. Ľubomír Moncač a Ľuboslav Halaj, ĽS. Bratislava (v spracoví doc. Ing. Martin Halaj, PhD. Realizácia zabezpečila firma NEBODROST Žilina. Verejnosti bolo upravené 27. 11. 2006 v Klinecovi pri príležitosti prepísania názvu „Materská škola Karola Pajera Klinec“ (miejnej materskej škole). Od 18. 11. 2006 do konca februára 2007 bolo inštalované v priestoroch Múzeu SNP v Banskej Bystrici.

Publikácia bola vydaná Prárodným klubom Trenčín pre výstavu v roku 2012. Posledný klub Trenčín na prípravu výstavy spolupracoval s klubom priateľov Francúzska a Slovenska v Žiline. Obdobným výberom SZP Trenčín a klubom vojenských veteránov IV SR v Trenčíne. Náklad: 200 kusov. Vytlačila: ČS. kartograficko-technická základňa Nemóna

Mapka s vyznačením hraníc sfarbeného Dimona z Vence do hru do ústredia Francúzska Na mapke je vyznačené aj rozdelenie územia po porážke Francúzska na jednotlivé zóny

Národný pamätník francúzskym príslušníkom hnutia odporu na hore Mont-Mouchet, vo výške 1445 m n.m

Osťasza Klinecova sa každoročne spomína na svojom rodisku Karola Pajera za prítomnosti hostí z Francúzska aj z blízkeho okolia

HRDINA BOJA PROTI FAŠIZMU

KAROL PAJER

6. 11. 1919 – 11. 6. 1944

Vladimír Popovič

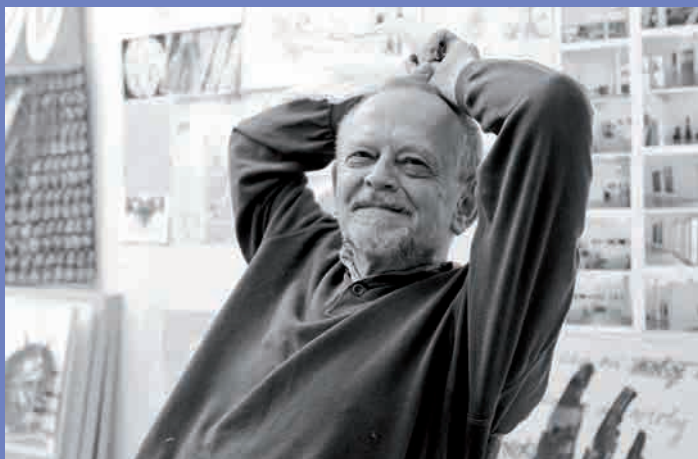

Foto Ctibor Bachratý

Vladimír Popovič žije a tvorí v Bratislave. Jeho diela sú súčasťou oficiálnych aj súkromných zbierok doma i v zahraničí. Od roku 1990 mal niekoľko samostatných výstav, z ktorých najvýznamnejšie boli: „Malá retrospektíva“ v roku 1990 (Spišská Nová Ves, Levoča, Banská Bystrica, Košice, Bratislava), „Čo bolo – to nebolo“ v roku 1997 (Oravská galéria Dolný Kubín), „Veľká retrospektíva“ v roku 2002 (SNG Bratislava), „Z abecedy Vladimíra Popoviča“ v roku 2003 (Elektrárň Tatranskej galérie Poprad) a posledná reprezentačná „Déja vu“ v rokoch 2010-11 (Danubiana Meulenstein Art Museum Bratislava). Je držiteľom ceny Tatra banky a nositeľom „Identifikačného kódu Slovenska“.

„Vladovo umenie má niekoľko jedinečností, na ktoré chcem upozorniť. Maľuje večné ľudské sny o lietaní. Znásobuje figúrky, aby zdôraznil ich význam na plátne i mimo neho. Je prvý, kto u nás fakticky zrealizoval syntézu umeleckých disciplín na vernisáži. Umelecky otváral svoje výstavy. V kompozícii obrazovej plochy uprednostňuje diagonálu. Začína u nás ako prvý používať v obraze písmo a vlastné texty. Do nášho umenia priniesol dekalk. Bol jedným z prvých československých konceptualistov, performerov a happeningových umelcov. Miluje náznak. Čerešne, loďky, anjela, farby. Ženské pery a erotiku. Sexuálne je ukryté či zviditeľnené v každom jeho diele. Lebo tam patrí. Ako život. Nepoznám u nás výtvarného umelca, ktorý maľuje tak poeticky a s ľahkou rukou. Celé dielo tohto umelca je o vnútornej slobode, ktorá začína a končí ľudským dobrom, úsmevom.“ EM

Pôvodom z východného Slovenska (narodený v roku 1939 vo Vysokej nad Uhom, detstvo prežil v Hniezdnom, malej obci spišského Zamaguria). Toto prostredie, bohaté na zážitky, utváralo mladému chlapcovi základy pre vznik archetypov jeho vnútorného sveta, výtvarnej abecedy. Silným a trvalým zážitkom bola neprestajne sa meniaci scenéria – kulisa Tatier v oknách rodičovského domu v Kežmarku, keď končil základné vzdelanie. Neskôr ho formovala Škola umeleckého priemyslu v Bratislave, najmä legendárny bábkársky krúžok, v ktorom pôsobil ako recitátor a herec spolu so silnou generáciou budúcich osobností (Sládek, Herz, Havetta, Jakubisko). Odtiaľ pramenia jeho neskoršie režisérské aktivity v „Divadle obrazov“ (dnes Astorka). Usporiadával tu večery černošskej poézie s džezom a premietaním, s autorskou recitáciou prekladateľov – budúcich básnikov z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V hre „Malý princ“ podľa Exupéryho ako režisér spojil multifunkčne hru živých hercov s bábkami, tieňohrou, grafikou a výtvarnými objektmi. V roku 1959 – 1965 študoval maľbu na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave (profesor D. Milly), rok na AVU Praha (prof. Sychra). Absolvoval na odbore monumentál-

Milenci s identifikačnou kartou, 2003

na maľba u profesora Petra Matejku. Ešte ako študent a neskoršie v pivničnom ateliéri začal pracovať s (v tom čase) netradičnými prostriedkami: písmom a vlastným textom, kolážou fotografie s kresbou, asamblážou reálnych predmetov. Je to hlavne papier, z ktorého vytvára tzv. „krkváže“ ako voľné plastiky v priestore alebo fixované v ploche obrazu. Nastrihaný ho používa pri akciách. Stáva sa tak jedným z prvých akčných umelcov v šesťdesiatych rokoch na Slovensku (napríklad „Sneží“, „Akcia pre 4 oči“ a iné). V roku 1965 pustil veľkú papierovú loďku dolu Dunajom. Vytvoril „Loďku lodiek“ pre poslucháčsky film Ela Havettu na FAMU v Prahe. Absolvoval monochrómny cyklus „Panna záračnica“ (podľa D. Tatarku). V rokoch 1965 a 1967 realizoval svoje prvé samostatné výstavy v Galérii mladých v Bratislave s kurátorkou Ivou Mojžišovou. Vystavoval papierové objekty na výstave „13 ze Slovenska“ (Špálova galéria Praha)

Levitujúca aleja, 2002

List, 2004

Bezhlavý beb, 2000

s kurátorom J. Chalupeckým. V r. 1967 vydal vlastnú bibliofiliu „Oblečená Mája“ – denník koláží a vlastných textov s kresbami a fotografiami reálnych fragmentov, za ktorý získal v r. 1968 „Cenu osamelých bežcov“. V priaznivej klíme šesťdesiatych rokov, v dobe hnutia hippie a spoločenského uvoľnenia v Československu žil a realizoval sa naplno. Využíval moment improvizácie, maliarskeho gesta, odtlačky predmetov i rúk, robil voľné spontánne kresby štetcom, prepojené s farebnou škvrnou a textom. V rokoch normalizácie mal jednu samostatnú a mimoriadne úspešnú výstavu „Obraz a slovo, slovo a obraz“, voľne inšpirovanú básnickými textami s kurátorom Ľuboslavom Mozom. V osemdesiatych rokoch v jeho malbe ustupuje farba, nastáva silné obdobie tzv. „sedákov“. Maľoval sídliská ako „betónové sonáty“, čierne „zlostné obrazy“, po emigrácii syna ich nazýva „orwelliády“. Po „nežnej revolúcii“ v roku 1990 nastúpil ako pedagóg na VŠVU v Bratislave, kde viedol vlastný ateliér Kr.E.S.BA ako profesor sedemnást rokov. Z mnohých jeho žiakov sú dnes už známe osobnosti slovenskej výtvarnej scény.

PhDr. Ľuboslav Moza

Autor je teoretik a historik umenia, galerista a umenovedec

Spoločnosť Artem

Vás srdečne pozýva na slávnostnú vernisáž výstavy

**Poznať a spoznávať
(Súčasnú taliansku umenie)**

Vernisáž výstavy bude dňa 13.12.2014 o 16.00 hod.
v Galérii Slovenského rozhlasu, Mýtna 1, Bratislava.

Kurátorom výstavy je PhDr. Ľuboslav Moza
Výstava potrvá do 11. januára 2015.

ZEF

STREETWEAR

SHOP

BIERY

Pavol Goliáš

majitel obchodu s originálnymi slovenskými oděvy

Kdo jste? Jak byste se sám charakterizoval?

Som otvorený, rád vyskúšam všetko. Hrám na bicie, na didgeridoo. To je austrálsky domorodý nástroj z eukalyptového dreva. Venujem sa aj športovým disciplínam. Jazdil som na všetkom možnom, na longboarde, na skate, na freeboarde. Patril som osobne aj do streetartovej kultúry.

Kdy jste se rozhodl založit v Praze obchod a jaký jste měl k tomu důvod?

Pred dvomi rokmi som sa presťahoval do Prahy s priateľkou, ktorá tu nastúpila do školy. Hneď som si našiel prácu. I keď sme sa po čase rozišli, ja som tu už zostal. Praha sa mi páčila a poskytla mi to, čo mi chýbalo v Sabinove, v trinásttisícovom meste, z ktorého pochádzam. Môj otec tam má svoju reštauráciu, kde som do svojho odchodu pracoval. Keď robíte za barom, poznáte veľmi veľa ľudí, dokonca takých, ktorých by ste za normálnych okolností nestretli. Tak ma v tom meste poznal skoro každý. Keď som sa niekam chcel vybrať, stokrát som sa musel zastaviť a niekoho pozdraviť. Trvalo veľmi dlho, kým som niekam došiel. Nemôžem povedať, že mi tí milí ľudia vadili, ale nastala u mňa taká ponorková choroba. V Prahe som si konečne oddýchol. Môžem kludne prechodiť celý deň so slúchadlami na ušiach a nemusím stretnúť nikoho známeho.

V prvej práci som vydržal rok a dokonca mi bola ponúknutá pozícia vyššieho manažéra. Mám vyštudovanú obchodnú akadémiu. Odmietol som to, pretože som si hovoril, že je najvyšší čas nájsť si takú prácu, ktorá by ma bavila. Nejaký čas som hľadal a chodil na pohovory, ale nič ma nepriťahovalo. Vedel som, že chcem robiť niečo po svojom.

A potom mi to jedného dňa napadlo. Uvedomil som si, že poznám na Slovensku ľudí, ktorí produkujú zaujímavý a originálny tovar. Napríklad chlapcov zo Sabinova, ktorí majú značku Art Crime, poznám osobne. Začínali ako tvorcovia graffiti.

Váš obchod má v názvu slovo Streetwear. Souvisí to i se Streetartovou kulturou graffiti? Mohl byste představit tuto kulturu svými slovy a podle svých zkušeností?

Pohľad spoločnosti na tvorcov graffiti je negatívny. Všeobecne sa usudzuje, že len ničia majetok druhých. Hovorí sa im writeri podľa anglického slova „write“ – písať. Ale pre mňa, ktorý s nimi sympatizuje a svojho času som aj bol jedným z nich, to tak nie je. Spoločnosť odsudzuje niekoho, kto nemá peniaze, aby si zaplatil komerčnú plochu a prejaví svoj názor na nejakej verejnej ploche nelegálne. Nezaplátil si ako veľké bohaté spoločnosti, ktoré môžu za drahé peniaze vyčapnúť svoje gigantické billboardy úplne všade. Podľa spoločnosti je tento biznis v poriadku, predsa zaplatili. Hoci to nakoniec hyzdí trebárs krásnu krajinu.

Writeri nielen vyjadrujú svoj názor, chcú sa prejať verejne. Komunita je rozdelená. Niektorí tvoria takým až komerčným štýlom a ľudom sa to páči, niektorí sa naopak prejavujú akoby detskou kresbou, schválne, je to ich štýl. Sú takí, ktorí malujú len na legálne plochy. To, čo takto vzniká na múroch mesta, sú umelecké diela, veľkoformátové maľby. Sú spravené na povrchu, nenarušujú statiku domu, bezpečnosť stavby. Tragické alebo smiešne na tom je to, že za to posielajú ľudí do väzenia. Je individuálne, ako writeri pristupujú k privatnému majetku. Kto má trochu rozumu, rozlišuje medzi bránou na súkromnom dome a verejnom podchode s betónovou omietkou. Rovnako nikto nepôjde pomalovať kostol, a ak to niekto urobí, zjavne taký človek nepochopil, o čom je táto kultúra. Najmenej populárna forma prejavu wrieterov sú „tagy“, iným slovom podpisy. Asi každý writer má svoju značku, nejakým spôsobom spracovaný svoj podpis a súčasťou jeho života je umiestňovať svoje podpisy na rôzne miesta. Taký človek spravidla pri sebe vždy nosí farby, fixku, pero, voskovku a stále sa okolo seba obzerá a hľadá vhodné miesta. Je to preňho skôr spôsob života, nie len tvorba.

Jak jste postupoval dál od nápadu založit obchod?

Ďalším krokom bolo vytvorenie loga obchodu. Samozrejme som hľadal niečo jednoduché a ľahko zapamätateľné, aby sa to mohlo použiť v rôznych farebných kombináciách. Napadlo mi vyjsť z čísla tri, keďže ponúkam tri základné značky. Vnímal som svoj pokus ako dosť riskantný, vedel som, že veľa záleží na mne, ako sa budem snažiť a tak to všetko dokopy dalo symbol trojlístka, ktorý je použitý aj v kartách. Pri hraní kariet záleží na šťastí, ale aj na schopnostiach hráča. Pridal som názov ZEF. Je to môj pseudonym z dávnych čias, keď som patril k streetartovej kultúre na Slovensku. Nikde som to neopísal, vznikol z mojej vlastnej imaginácie. Teraz už robím iné veci a inak, ale to meno som sa rozhodol takto pretransformovať.

Jaké zboží nabízíte?

Na začiatku som mal tri značky: Art Crime, Jackpot a Splendix. Firmu Splendix z Holíča som objavil čisto náhodou na internete. A okamžite ma zaujali. Bol som prekvapený, že sa robia na Slovensku topánky z pravej kože, kvalitné a luxusné. Keď som písal do firmy Splendix, mal som malú dušičku. Oni robia len limitovanú výrobu. Všetko, čo vyrobia, aj predajú, tým pádom som si nedával veľkú šancu. Ale ozval som sa v pravú chvíľu, pretože práve hľadali distribútora a chceli mať svoje topánky v Prahe.

Chlapcov z firmy Jackpot som našiel taktiež náhodou na internete cez kamošku z facebooku, ktorú poznám len virtuálne. Spojuje nás záujem o longboarding. Ich štýl sa mi zapáčil, pretože má taký nádych hardcoreovej kultúry. Mám tu aj ďalšie značky, postupne

pribúdajú. Napríklad značka Leaf chlapcov z Považskej Bystrice. Alebo vám môžem ponúknuť ručne šité kabelky od Kamily z Rožňavy. Kolekciu, ktorú tu mám, mi šila dva mesiace. Značka Over Time patrí ďalšej skupine chlapcov, ktorí začínali ako tvorcovia graffiti. Určite nejaký nový zaujímavý tovar čoskoro pribudne, stále hľadám.

Pre mňa sú všetky tieto veci unikátne v tom, že ich robia malé skupinky nadaných tvorcov. Chcem, aby si ľudia kúpou tohto tovaru uvedomili, že podporujú konkrétnych Slovákov. Za tie peniaze, ktoré tu zákazníci minú, si títo konkrétni ľudia môžu žiť vlastný život.

Teď se vás jako absolventa obchodní akademie zeptám, nebylo by to finančně zajímavější poslat výrobu do nějaké asijské země, aby to tam vyrobili za korunu?

Nie, pretože mi to neprípadá logické. Keď som návrhár a niečo navrhmem a mám tú možnosť to hneď vyrobiť v priestore, v ktorom sa nachádzam a robím to aj pre ľudí z tohoto priestoru, prečo to robiť inak?

Například chlapci, ktorí navrhujú tieto tričká, čo tu predávam, veľmi dlho pracujú na námete a potom trebárs sami tlačia sieťotlačou. Je to vlastne ručná práca. Vyrobia si sami tlačovú maticu, to je sito, a sami prenesú obraz tak, že cez sito roztierajú farbu na tričko. Na tých veciach je vidno, že svoju prácu majú radi. Séria je limitovaná, od jedného vzoru tu mám len dvadsať tričiek a viac ich nebude. Na ulici asi len tak nestretnete niekoho iného s tým istým dizajnom.

Mám představu, že váš osobní styl ovlivňuje také nabídku ve vašem obchodě, a jak?

Niečo vo mne zostalo z môjho pubertálneho veku, keď som sa začal zaujímať o to, aké šaty nosím. Nepáčilo sa mi, čo mi mama kupovala. Začal som zháňať oblečenie, ktoré by malo štýl. Jediné, čo som zistil, bolo, že veci, ktoré sa predávajú v obchodoch, sú jednoducho odporne. Mal som na výber, buď si kúpiť nejaké sprostosti, alebo som si radšej kúpil tričko s obrázkom nejakej kapely.

Vtedy som si začal kresliť návrhy a predstavoval som si, aké by to bolo pekné, keby som to aj mohol skutočne nosiť na tričku ako obrázok, grafiku. Nakoniec som vtedy objavil firmu Fruit of the loom, ktorá vyrábala tričká a mikiny bez potlačí. Ale nebolo to ľahké zohnať. My sme nakoniec mali svoju metódu a behali sme po všetkých sekáčoch, aby sme našli jednu jedinú mikinu s kapučnou bez potlače.

Uprednostňujem čistý štýl, jednoduchosť. Mám rád čisté tričká, jednoduché nohavice a topánky bez potlačí, znakov, taktiež jednoduché. Najradšej mám čiernu farbu, alebo kombináciu čiernej a bielej aj v malbe. To je pre mňa hotová mágia.

Jak vlastně vypadá dnešní situace na Slovensku, co se v obchodech nabízí a co si lidé na sebe kupují?

Na Slovensku nepodnikajú Vietnamci ako tu v Čechách, ale Číňania. Usadili sa na východnom Slovensku a je ich tam strašne veľa, každý druhý obchod. Všetok pokrok sa dostával do tejto oblasti pomalšie. Zmenilo sa to, až keď postavili obchodné centrá, rovnaké ako všade v Európe a s tým prišiel aj ten istý tovar.

Dnes nosia mladí ľudia na Slovensku to isté, čo sa nosí vo svete. Sme všetci perfektne prepojení cez telku a internet. Ľudia majú perfektný prehľad, čo sa nosí, čo je v trende a dostanú to vďaka obchodným centrá. Preto všetci vyzerajú rovnako. To je ďalší dôvod, prečo som založil tento obchod.

Takže se dostáváme k filozofii vašeho podnikání. Popište nám ji.

Ja som tento obchod urobil na truc dobre. Ľudia si dnes kupujú oblečenie ako handry, ľahko sa to nakliká, kúpi, príde, nepríde. Zmizla originalita, fantázia, osobná filozofia. Takisto sa skazili skateshopy. Kedysi som prišiel do takého obchodu a všetkým som bol ukradnutý. Neznamenalo to, že by ma ignorovali, ale nik ma neobťažoval. Obchod reprezentoval skateovú kultúru. To sa veľmi zmenilo. Teraz, ešte som nevkróčil, už ku mne beží chlapec a pýta sa, ako mi môže pomôcť. A ja si hovorím, tak ako ty mi asi môžeš pomôcť. Napríklad potrebujem zaplatiť nájom. Ale to nečakám, skateshopy sa zmenili len na predaj handier, nič viac. Pomaly tam nedostanete ani ložiská, nepracujú tam ľudia, ktorí by vôbec vedeli, čo to je.

Internetové obchodovanie zvíťazilo a všetci známi mi radia, aby som si ho aj ja zariadil. Zatiaľ som sa vzoprel. Každému, kto mi napíše mail, odpoviem. Keď si pozriete moje stránky na facebooku, sú tam fotografie a aj tak si môžete vybrať. To je moje jediné virtuálne miesto, kde sa s mojím obchodom stretnete. Napíšte mi, nemám problém to zabaliť a zaslať na nejakú adresu. Poštovné platím vždy ja ako kompenzáciu za zdĺhavejšiu dopravu.

Proti e-shopu som aj preto, že som rád, keď sa ľudia prídu pozrieť, vyskúšať si to tričko a môžu tak pochopiť, že za tým stoja skutoční konkrétni ľudia, ktorí sa snažia žiť po svojom. Páči sa mi osobný prístup proti odosobnenému e-shopu. Okrem toho tu mám aj malú galériu, kde z času na čas usporadúvam výstavy. Napríklad tu svoju voľnú tvorbu vystavovali práve chlapci z Art Crime. Zákazník tu uvidí oveľa viac než na nejakých internetových stránkach. www.facebook.com/ZEFshop

Ďakujem vám za rozhovor, čas a priestor, ktorý ste mi poskytli. Taktiež chcem poďakovať rodine a priateľom za neustálu podporu.

Rád by som touto cestou zverejnil výzvu. Privítal by som sponzora, finančného mentora, či už galérie alebo celého projektu. Slovenskú (prípadne českú) firmu, osobnosť, organizáciu, pôsobiacu v Prahe. Hľadám niekoho, komu nie je ľahostajná kultúra a rozvoj nadaných mladých ľudí zo Slovenska. Ozvite sa mi, a staňte sa aj Vy súčasťou tohto ambiciózneho projektu, súčasťou ZEFu.

Děkuji za rozhovor,
Zuzana Štancelová

UŽIJTE SI SILVESTR NA ZÁMKU

Užijte si s námi poslední měsíc v tomto roce. Přejeme příjemnou zábavu a těšíme se, že se s vámi budeme potkávat i v novém roce 2015. Děkujeme vám za přízeň a přejeme krásné Vánoce a hodně štěstí do nového roku.

Kolektiv Hotelu zámek Berchtold

14. PROSINCE ŽIVÝ BETLÉM

Tradiční divadelní představení Živý betlém - příběh zrození malého Ježíška. První představení se uskuteční ve 12 hod. a poslední v 16 hod. Každou celou hodinu proběhne 15 minutové představení biblického příběhu za doprovodu ZUŠ Velké Popovice. Výtěžek ze vstupů se rozdělí na dvě části a finance poputují dětem, které navštěvují Odborného učiliště v Kunicích a ZŠ praktickou v Olešovicích. Z peněz se obvykle hraje

vstupné na výlety či další potřebné věci pro děti. Pro děti jsou dárky každoročně pomoci i radostí. Pocházejí ze sociálně slabých rodin a špatného rodinného zázemí a svoji náhradní rodinu nacházejí ve škole u „tet“ – učitelek. Jakákoliv pomoc je pro ně znamením, že ne všichni dospělí jsou stejní a že jsou lidé, kteří o ně mají zájem.

CHCETE ZAŽÍT NĚCO MIMOŘÁDNĚHO A VÝJIMEČNÉHO?

PAK S NÁMI OSLAVTE SILVESTR 2014!

Během večera se můžete rozmazlovat těmi nejlepšími lahůdkami ze zámecké kuchyně a užívat si krásné zámecké sály zámku. K slavnostní atmosféře přispěje živá hudba. Loučení se starým rokem a vítání toho nového proběhne symbolickým ohňostrojem na nádvoří zámku. Pro tento večer pro vás máme připravené výhodné balíčky obsahující ubytování a silvestrovské menu.

ZÁMECKÝ PLES PŘI SVÍČKÁCH S HELENOU VONDRÁČKOVOU A PETREM KOLÁŘEM

Jeden z prvních plesů sezóny se uskutečnil v sobotu 7. listopadu právě na zámku Berchtold. Prestižní a romantický ples se uskutečnil ve spolupráci s Alenou Hájkovou (majitelkou agentury

VIP osobností). Celým večerem provázel oblíbený moderátor Rey Koranteng a svojí účastí všechny potěšili také Petr Kolář, Helena Vondráčková, MUDr. Jan Měšťák nebo Eliška Coolidge Hašková. Během večera proběhla dražba České mincovny medailí Heleny Vondráčkové k CD Best of the best a výtěžek poputuje potřebným z nadace Tařány Kuchařové.

**HOTEL ZÁMEK
BERCHTOLD**
Kunice - Vidovice
zámek pro každého

HOTEL zámek BERCHTOLD
Hlavní 6, Kunice – Vidovice
tel: 313 039 741, hotel@zamekberchtold.cz
www.zamekberchtold.cz

NaFialce
Centrum pro volný čas

SEJDEME SE NA FIALCE?

- › KINO
- › DIVADLO
- › BAZÉN
- › SPORTOVNÍ HALA
- › CAFÉ BISTRO

WWW.NAFIALCE.CZ

NA FIALCE, MÁNESOVA UL., ŘÍČANY, TEL.: 323 606 157, 607 059 584

NOVÝ PEUGEOT 308 SW

S VÝKUPNÍM BONUSEM AŽ 30.000Kč
A FULLSERVISEM* NA 3 ROKY ZDARMA

www.kopecky.cz

Spotřeba a emise CO₂ při kombinovaném provozu: 3,8-5,8 l/100 km, 98-134 g/km. * Fullservis zahrnuje kompletní servis a údržbu vašeho vozu, včetně dílů podléhajících opotřebení. Nevztahuje se na pneumatiky a platí do celkového najetí 50.000km. Tato nabídka platí při objednání nového vozu do 30.9.2014. Tato nabídka neplatí pro podnikatele.

STAŇTE SE PEŽOŤÁKEM U KOPECKÉHO!

Sníte o větším prostoru pro ještě větší zážitky? Pak je nový Peugeot 308SW tou správnou volbou. Jeho zavazadlový prostor patří mezi nejobemnější ve své třídě. Přijďte se přesvědčit ke **KOPECKÉMU**. Objednejte nový Peugeot 308 nebo 308SW do 30.9.2014 a získáte **ZDARMA kompletní servis*** Vašeho vozu **na 3 roky**. Navíc **pouze u Pežotáka** můžete testovat a získat tak celodenní **rodinnou vstupenku do Aquapalace** Čestlice. Více info na www.kopecky.cz.

NOVÝ PEUGEOT 308 SW

MOTION & EMOTION

PEUGEOT

KOPECKÝ KONCESIONÁŘ PEUGEOT

Novostrašnická 46, Praha 10 - Strašnice, tel.: 604 607 607, e-mail: peugeot@kopecky.cz

NOVÝ RENAULT TWINGO OD 184 900 Kč

- VELKÝ VNITŘNÍ PROSTOR A REKORDNĚ MALÝ PRŮMĚR OTÁČENÍ 8,66 m DÍKY UMÍSTĚNÍMU VZADU
- PRAKTICKÁ 50VĚROVÁ KAROSERIE
- NEUSTÁLE V KONTAKTU S OKOLNÍM SVĚTEM DÍKY SYSTEMU R&GO S KOLEBKOU PRO VÁS SMARTPHONE

www.dealer-renault.cz

5 LET
ZÁRUKA
RENAULT

Cena platí od 1. 9. 2014. Nabídka je pouze informativní a není závaznou nabídkou k uzavření kupní smlouvy. Smluvní záruka Renault 5 let / 100 000 km (zde toho, co nastane dříve) se řídí konkrétními záručními podmínkami, které jsou neodělitelnou součástí objednávky. Renault Twingo: spotřeba 3,9-5,6 l/100 km, emise CO₂ 99-105 (g/km). Uvedené spotřeba paliva a emise CO₂ jsou změněny metodikou stanovenou dle platných právních předpisů vyžadovaných pro homologaci vozidla. Vybavení vozu je pouze ilustrativní.

Renault *Support* **e-IF 20**

DRIVE THE CHANGE

Auto-Pilař s.r.o., tel 323 601 185, www.auto-pilar.cz, info@auto-pilar.cz